

Opiskeluterveydenhuollon opas 2021

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:14

Opiskeluterveydenhuollon opas 2021

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

© 2021 tekijät ja sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN pdf: 978-952-00-9695-3

ISSN pdf: 1797-9854

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsinki 2021

Opiskeluterveydenhuollon opas 2021

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:14

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö

Tekijä/t Tiina Tuovila, Noora Seilo, Kristina Kunttu

Toimittaja/t

Yhteisötekijä

Kieli suomi

Sivumäärä

128

Tiivistelmä

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on järjestää terveyden- ja sairaanhoitopalvelut opiskelijoille, edistää opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä sekä opiskeluympäristön ja -yhteisön hyvinvointia. Toimintaa ohjaavan lainsäädännön sekä toimintaympäristön muutokset ovat edellyttäneet uutta ohjeistusta, ja tämä opas julkaistiin keväällä 2020 ja päivitettiin alkuvuodesta 2021.

Oppaassa kuvataan opiskeluterveydenhuollon lakisääteiset tehtävät, annetaan ohjeita niiden käytännön toimeenpanosta sekä suosituksia toimintakäytännöiksi. Opas tarkentaa erityisesti terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen sisältöä, opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettujen opiskelijoiden määrittelyä, toiminnan tilastointia, altistelähtöisiä terveystarkastuksia, käytäntöjä erityisen tuen tarpeen ilmetessä sekä kansainvälisten opiskelijoiden palveluja. Sisällössä huomioidaan myös ammattikorkeakouluopiskelijoiden siirtyminen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön palvelujen piiriin ja terveydenhuoltolain 17 §:n muutos. Oppaaseen on vuoden 2021 päivityksessä lisätty terveydenhoitajan ja lääkärin henkilöstömitoitussuosituksia.

Oppaan tavoitteena on vahvistaa opiskeluterveydenhuollon kokonaisuutta ja yhtenäistää opiskeluterveydenhuollon käytäntöjä eri puolilla maata. Opiskeluterveydenhuollon opas on tarkoitettu erityisesti toisen ja korkea-asteen opiskeluterveydenhuollossa toimiville ammattilaisille ja vastuuhenkilöille, mutta myös päättäjille ja yhteistyökumppaneille.

Julkaisu on päivitetty 9.7.2021.

Asiasanat

opiskeluterveydenhuolto, terveyspalvelut, opiskelijat, opiskelukyky, opiskeluympäristö, mielenterveyspalvelut, suun terveys, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, Kansaneläkelaitos

ISBN PDF 978-952-00-9695-3

ISSN PDF 1797-9854

ISBN painettu

ISSN painettu

Asianumero VN/3630/2021

Hankenumero

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9695-3>

Guide för studerandehälsovården 2021

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2021:14**Utgivare** Social- och hälsovårdsministeriet**Författare** Tiina Tuovila, Noora Seilo, Kristina Kunttu**Redigerare****Utarbetad av****Språk** finska**Sidantal**

128

Referat

Studerandehälsovården ordnar hälso- och sjukvård för studerande och främjar studerandes hälsa och studieförmåga samt välbefinnandet i studiemiljön och studerandegemenskapen. Ändringar i den lagstiftning som styr verksamheten samt en förändrad verksamhetsmiljö har medfört ett behov av nya anvisningar, och därför publicerades denna guide våren 2020 och uppdaterades i början av 2021.

I guiden presenteras studerandehälsovårdens lagstadgade uppgifter. Dessutom innehåller guiden anvisningar för det praktiska genomförandet av dessa och rekommendationer om bästa praxis. I guiden specificeras särskilt innehållet i hälso- och sjukvårdstjänsterna, definitionen av studerande som är berättigade till studerandehälsovård, statistikföreningen, de hälsogranskningar som görs enligt exponeringen i arbetet, praxis vid behov av särskilt stöd samt tjänsterna för internationella studerande. I guiden beaktas också yrkeshögskolestuderandes tillgång till de tjänster som Studenternas hälsovårdsstiftelse tillhandahåller och ändringen av 17 § i hälso- och sjukvårdslagen. Den uppdaterade guiden för 2021 innehåller även rekommendationer om personaldimensioneringen i fråga om hälsovårdare och läkare.

Syftet med guiden är att stärka den samlade studerandehälsovården och förenhetliga praxis inom den på olika håll i landet. Guiden för studerandehälsovården är avsedd i synnerhet för yrkespersoner och ansvarspersoner inom studerandehälsovården för andra stadiet och högskolorna, men även för beslutsfattare och samarbetspartner.

Publikation uppdaterades den 9 juli 2021.

Nyckelord

studenthälsovård, hälsovårdstjänster, studerande, studieförmåga, studiemiljö, mentalvårdstjänster, munhälsa, Studenternas hälsovårdsstiftelse, Folkpensionsanstalten

ISBN PDF 978-952-00-9695-3**ISBN tryckt****Ärendenummer** VN/3630/2021**ISSN PDF** 1797-9854**ISSN tryckt****Projektnummer****URN-adress** <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9695-3>

Guide on student healthcare 2021

Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2021:14**Publisher** Ministry of Social Affairs and Health**Authors** Tiina Tuovila, Noora Seilo, Kristina Kunttu**Editor****Group Author****Language** Finnish**Pages**

128

Abstract

The purpose of student healthcare is to organise health and medical services for students, to support their health and ability to study and to promote wellbeing in the study environment and student community. The changes in the legislation governing the activities and the operating environment required new guidance, and this guide was published in 2020 and updated in early 2021.

The guide describes the statutory tasks of student healthcare services and provides guidance on their practical implementation and recommendations for operating practices. In particular, the guide specifies the content of health and medical services, definition of students entitled to student healthcare, statistics on the activities, exposure-based health examinations, practices in the event of a need for special support, and the services for international students. The content also takes into account the transfer of students in universities of applied sciences to using the services of the Finnish Student Health Service, and the amendment to section 17 of the Health Care Act. The updated guide for 2021 includes the recommended staffing levels for nurses and doctors.

The aim of the guide is to strengthen the whole range of student healthcare and to harmonise student healthcare practices across the country. The guide on student healthcare is intended especially for professionals and responsible persons in upper secondary and tertiary education, but also for decision-makers and cooperation partners.

Publication was updated on 9th July 2021.

Keywords

student healthcare, health services, students, ability to study, study environment, mental health services, oral health, Finnish student health service, The Social Insurance Institution

ISBN PDF 978-952-00-9695-3**ISSN PDF** 1797-9854**ISBN printed****ISSN printed****Reference number** VN/3630/2021**Project number****URN address** <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9695-3>

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Opiskeluterveydenhuollon tavoite, tehtävät ja sisältö	11
2.1	Opiskeluterveydenhuollon sisältö.....	11
2.2	Opiskeluterveydenhuollon toimintaperiaatteet.....	16
3	Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen	18
3.1	Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat.....	19
3.2	Hoitoon pääsy.....	22
3.3	Henkilöstö	23
3.3.1	Henkilöstörakenne	23
3.3.2	Henkilöstömitoitus.....	25
3.3.3	Koulutus ja osaaminen	27
3.4	Suunnittelu, seuranta ja kirjaaminen.....	29
3.4.1	Nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa	29
3.4.2	Opiskeluterveydenhuollon toiminnan suunnittelu ja seuranta	30
3.4.3	Opiskeluterveydenhuollon tietojen kirjaaminen	32
3.5	Tutkimus.....	38
3.5.1	Kouluterveyskysely.....	38
3.5.2	Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT).....	39
3.5.3	Opiskelijabarometri	40
3.5.4	Eurostudent	40
4	Opiskelukyky	41
5	Opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö	45
5.1	Opiskelu eri koulutusasteilla	45
5.1.1	Opiskelu toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	46
5.1.2	Opiskelu lukiossa	46
5.1.3	Opiskelu korkeakouluissa.....	47
5.2	Opiskeluterveydenhuolto osana toisen asteen monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.....	49
5.3	Opiskelijajärjestöt ja niiden rooli.....	50

6	Hyvinvoiva oppilaitos	52
6.1	Opiskeluterveydenhuolto osana opiskeluympäristö- ja yhteisötyötä	52
6.1.1	Yhteisöllisen työn sisältö	53
6.1.2	Yhteisöllinen opiskeluhoito toisella asteella	55
6.1.3	Yhteisöllisen työn erityispiirteet korkeakouluissa	56
6.2	Terveyttä edistävä viestintä	59
6.3	Oppilaitosympäristön ja yhteisön tarkastaminen	60
6.3.1	Tarkastusten toteuttaminen monialaisena yhteistyönä	60
6.3.2	Tarkastukset toisen asteen oppilaitoksissa	62
6.3.3	Tarkastukset korkeakouluissa	62
6.4	SORA-lainsäädäntö – Ratkaisuja opiskelijaksi soveltumattomuuteen	63
6.4.1	SORA-lainsäädännön mukainen huumausainetestaus	64
6.4.2	Opiskeluoikeuden peruuttaminen	66
7	Opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoitopalvelut	69
7.1	Terveystarkastukset	69
7.1.1	Terveystarkastusten tavoitteet ja sisällöt	69
7.1.2	Terveystarkastusten toteuttaminen toisella asteella	71
7.1.3	Terveystarkastusten toteuttaminen korkeakouluissa	71
7.1.4	Terveystarkastukset erityisen terveysvaaran ja työn edellyttämien terveysvaatimusten vuoksi	71
7.2	Terveysohjaus	77
7.3	Ryhmätoiminta	78
7.4	Tartuntatautien ehkäisy	79
7.4.1	Opiskelijoiden rokotukset	79
7.4.2	Tuberkuloosin seulonta	81
7.4.3	Salmonelloosin ehkäisy	83
7.5	Seksuuali- ja lisääntymisterveyden palvelut	85
7.5.1	Seksuuali- ja lisääntymisterveyden tuki ja palvelut opiskeluterveydenhuollossa	85
7.5.2	Raskaudenehkäisy ja raskaudenkeskeytys	86
7.5.3	Seksitaudit	87
7.5.4	Seksuaaliväkivalta	87
7.6	Suun terveydenhuollon palvelut	88
7.6.1	Suun terveydenhuollon palvelujen sisältö ja saatavuus	88
7.6.2	Suun terveystarkastukset	89
7.6.3	Suun terveydenhuollon palvelujen toteuttaminen	90
7.7	Mielenterveys- ja päihdepalvelut	91
7.7.1	Mielenterveys- ja päihdehäiriöt opiskelijoilla	91
7.7.2	Työnjako mielenterveys- ja päihdepalvelujen toteuttamisessa	92
7.7.3	Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät	93
7.8	Erityinen tuki	95
7.9	Opiskeluterveydenhuollon rooli oppimisvaikeuksien selvittelyssä	98
7.10	Kuntoutus	100

8	Opiskelijan toimeentulon ja asumisen tuet	102
8.1	Opintotuki	102
8.2	Asumistuki ja muut etuudet opiskelijalle	103
8.3	Opiskelijan muita toimeentulon tukimuotoja	104
8.4	Opiskelijan työtapaturma- ja ammattitautiturva	105
8.5	Asuntola-asuminen	106
9	Opiskelijan asema ja oikeudet asiakkaana	108
9.1	Tietosuoja	108
9.1.1	Potilasasiakirjat	108
9.1.2	Potilastietojen luovuttaminen	109
9.1.3	Opiskeluterveydenhuollossa tehtävät kyselyt	112
9.2	Asiakasmaksut	113
9.2.1	Kunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon maksut	113
9.2.2	Korkeakouluopiskelijoiden terveydenhoitomaksu, viivästymismaksu sekä käyttämättä jätetystä ajasta perittävä maksu	113
9.2.3	Kansainvälisten opiskelijoiden maksut	115
9.3	Hoitopaikan valinta	116
Liitteet	.....	117
	Liite 1. Opiskeluterveydenhuollon oppaan 2020 työryhmä ja asiantuntijat	117
	Liite 2. Malli lomakkeesta korkeakoulujen opiskeluympäristöjen tarkastuksiin	119
	Liite 3. Terveydenhoitajan työn mitoituskalkelma	124
	Liite 4. Lääkärin työn mitoituskalkelma	126
	Liite 5. Mitoituskalkelmien reunaehdot ja rajoitteet	128

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2006 ensimmäisen valtakunnallisen ohjeistuksen opiskeluterveydenhuollolle. Sen jälkeen opiskeluterveydenhuoltoa on kehitetty monin tavoin niin erilaisten selvitysten, työryhmien, ohjeistusten kuin lainsäädännön avulla. Keväällä 2020 julkaistu ja vuonna 2021 päivitetty Opiskeluterveydenhuollon opas on kirjoitettu kokonaan uudelleen, ja se on korvannut aiemman oppaan. Terveysdenhuoltolaki (1326/2010) ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011; jäljempänä valtioneuvoston asetus) ovat säädetty yleisellä tasolla, eivätkä siten avaa tarkasti opiskeluterveydenhuollon sisältöä. Tämän vuoksi oppaassa annetaan myös suosituksia niistä sisällöistä, joista ei ole suoraan säädetty lainsäädännössä.

Opiskeluterveydenhuollon opas on tarkoitettu niin toisen asteen kuin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon henkilöstölle. Oppaan tavoitteena on ohjeistaa ja yhtenäistää opiskeluterveydenhuollon käytäntöjä eri puolilla maata. Päivitetty opas pyrkii tarkentamaan erityisesti terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen sisältöä, opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettujen opiskelijoiden määrittelyä ja kansainvälisten opiskelijoiden palveluja. Lisäksi kiinnitetään huomiota mm. toiminnan tilastointiin, altistelähtöisiin terveystarkastuksiin sekä käytäntöihin erityisen tuen tarpeen ilmetessä.

Opiskeluterveydenhuoltoon vaikuttavia lainsäädännöllisiä muutoksia vuoden 2006 jälkeen ovat erityisesti valtioneuvoston asetus, terveydenhuoltolaki, korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettu laki (695/2019; jäljempänä opiskeluterveydenhuoltolaki) sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013; jäljempänä opiskeluhuoltolaki). Myös opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö on muuttunut. Ammatillisen koulutuksen reformi tuli voimaan 1.1.2018 ja ammatillisessa koulutuksessa suurin osa opiskelijoista on nykyään aikuisia. Kaikilla koulutussektoreilla tutkintojen suoritustavat ovat monipuolistuneet. Opiskeluhuoltolaki on tuonut toiselle asteelle rakenteet monialaiseen yhteistyöhön. Ammattikorkeakoulujen opiskelijat ovat siirtyneet Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) palvelujen piiriin vuoden 2021 alusta. Samaan aikaan on tullut voimaan terveydenhuoltolain 17 §:n muutos, jonka myötä opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto. Muuttunut lainsäädäntö ja toimintaympäristö ovat edellyttäneet uutta ohjeistusta lainsäädännön käytännön toimeenpanosta.

Päivitetyn ohjeistuksen tarve on noussut ilmeiseksi myös sosiaali- ja terveysministeriön tekemän opiskeluterveydenhuollon selvityksen (2012), opiskeluterveydenhuollon kehittämistyöryhmän työskentelyn (2014) ja sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2018 antaman kuntainfon (opiskeluterveydenhuollon järjestäminen kunnissa) yhteydessä. Myös valvontaviranomaiset ovat vuonna 2019 todenneet, että opiskeluterveydenhuollon järjestämisessä, palvelujärjestelmän hajanaisuudessa ja tilastoinnissa on edelleen parannettavaa. Erityistä huolta valvontaviranomaiset esittivät opiskelijoiden mielenterveyspalveluiden pirstaleisuudesta. Hajanainen palvelujärjestelmä paitsi vaikeuttaa hoitoon hakeutumista ja siihen sitoutumista, myös hankaloittaa palveluiden saatavuuden seuranta ja potilasturvallisuuden arviointia.

2000-luvulla on tehty paljon myös tutkimustyötä opiskelijoiden terveydestä. Selvityksiä ja tutkimustietoa hyödyntäen sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ovat tuottaneet opiskeluterveydenhuoltoon liittyviä oppaita opiskelu ympäristön tarkastamisesta, mielenterveys- ja päihdetyöstä, opiskeluhuollosta ja SORA-lainsäädännön soveltamisesta. Lisäksi Duodecim on julkaissut aiheeseen liittyvän laaja-alaisen [Opiskeluterveys](#)-käsikirjan. Tässä oppaassa pyritään välttämään päällekkäisyyttä näiden julkaisujen kanssa suosittamalla etsimään niistä tarkempaa tietoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö toivoo, että opas selkeyttää opiskeluterveydenhuollon toimintaa ja tukee opiskeluterveydenhuollon henkilöstöä työssään opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Vuoden 2020 opas laadittiin yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Kansaneläkelaitoksen (Kela) ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön kanssa. Lisäksi merkittävän panoksensa antoivat asiantuntijat Opetushallituksesta, Työterveyslaitoksesta ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiristä (HUS). Oppaan suunnittelusta vastannut työryhmä ja kirjoittajat on esitelty liitteessä 1. Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää kaikkia työhön osallistuneita, erityisesti oppaan kirjoittajia ja toimittajia TtM Tiina Tuovilaa, LL Noora Seiloa ja LT, dosentti Kristina Kunttua. Opas on päivitetty sosiaali- ja terveysministeriön virkatyönä vuonna 2021.

2 Opiskeluterveydenhuollon tavoite, tehtävät ja sisältö

Tavoite

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävät ja sisältö

Opiskeluterveydenhuolto huolehtii terveyden ja sairaanhoitopalvelujen järjestämisestä opiskelijoille. Lisäksi sen tulee toimia opiskeluolosuhteiden parantamiseksi. [Terveystarkastuslain](#) 17 §:n mukaan opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

1. oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein
2. opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti¹
3. perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen opiskelijoille, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto mukaan lukien
4. opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

2.1 Opiskeluterveydenhuollon sisältö

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisällöstä säädetään terveydenhuoltolain 17 §:ssä ja sitä täydentävät [valtioneuvoston asetuksen](#) säännökset. Palvelujen sisältö on sama palvelujen järjestäjästä (kunta tai Kela) riippumatta. Toisella asteella opiskeluterveydenhuolto on osa opiskeluhuoltoa.

¹ Valtioneuvoston asetuksen 338/2011 9 §:n mukaan korkeakouluopiskelijoille järjestetään ensimmäisenä vuonna terveystarkastus, jonka perusteella tehdään tarvittaessa terveystarkastus.

Pitkäaikaissairauksien hoitovastuun jakautuminen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä on määritelty eri ohjeissa ja suosituksissa, kuten sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa [yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2019](#) -oppaassa, Käypä hoito -suosituksissa ja alueellisissa hoitoketjuissa. Opiskeluterveydenhuolto toteuttaa näissä tapauksissa perusterveydenhuollon tehtäviä.

Terveydenhuoltolain mukaiset opiskeluterveydenhuollon tehtävät voidaan toiminnallisesti ryhmitellä kolmeen toimintamuotoon, joita ovat opiskeluympäristöön ja -yhteisöön kohdistuva työ, terveydenhoitopalvelujen järjestäminen ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen. Nämä on esitelty taulukossa 1.

Taulukkoon 2 on koottu palvelut, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon tehtäviin. Näiden lisäksi opiskeluterveydenhuollon resursseja ei tulisi käyttää lyhyiden (1-5 vrk) sairauslomatoimistusten laatimiseen oppilaitoksia varten. Sen sijaan tulisi neuvotella oppilaitosten kanssa käytännöistä niin, että opiskelija saisi olla omalla ilmoituksella pois opinnoista korkeintaan 3–5 vuorokautta.

Taulukko 1. Opiskeluterveydenhuollon sisällön toimintamuodot ja palvelut. Kaikki toimintamuodot sisältävät myös mielenterveys- ja päihdetyön, seksuaaliterveyden edistämisen sekä suun terveydenhuollon.

Toimintamuodot	Keskeiset palvelut
Opiskeluympäristö- ja opiskeluyhteisötyö	Säännöllinen sidosryhmäyhteistyö erityisesti oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen kanssa (toisella asteella opiskeluhuolto)
	Asiantuntijatoiminta
	Terveyttä edistävä viestintä
	Opiskeluympäristöjen tarkastukset 3 vuoden välein ja seuranta vuosittain

Toimintamuodot	Keskeiset palvelut
Terveydenhoitopalvelut Yksilöllinen terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen	Terveysohjaus yksilöllisesti ja ryhmissä*
	Määräaikaiset terveystarkastukset <ul style="list-style-type: none"> • Terveydenhoitajien ja lääkärien tekemät tarkastukset • Suunterveyden tarkastus ja hoitosuunnitelman teko
	Suunterveyden ennalta ehkäisevät toimenpiteet
	Tartuntatauti-ehkäisy (terveystarkastukset, kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset)
	Perhesuunnittelu
	Tartuntatautilain (1227/2016) ja muun lainsäädännön edellyttämät opiskeluun liittyvät tutkimukset, todistukset ja lausunnot
	Matkailuneuvonta ml. opiskelijavaihto. Matkailijan rokotteet opiskelija hankkii itse, mutta ne voidaan antaa opiskeluterveydenhuollossa.
Psykologiset perustutkimukset, toisella asteella työnjaosta hyvä sopia opiskeluhuollon ja opiskeluterveydenhuollon psykologien kesken.	
Sairaanhoitopalvelut Perusterveydenhuollon sairaanhoidon ja suunterveyden palvelut	Hoidontarpeen arviointi
	Kiireetön hoito ml. 1–7 päivän sisällä annettavaksi määritelty hoito
	Hoito, joka edellyttää erikoislääkärin tai erikoishammaslääkärin osaamista, mutta potilas ei hoidon porrastuksen mukaan kuulu erikoissairaanhoidon
	Sairauksien diagnostiikkaan ja hoitoon liittyvät perusterveydenhuollon laboratorio- ja kuvantamispalvelut
	Fysioterapia
	Ravitsemusterapia
	Opiskelualaan liittyvä puheterapia (puhetyöhön valmistuvien äänihäiriöiden alkuselvitykset)

* Lainsäädännössä (terveydenhuoltolaki ja valtioneuvoston asetus) puhutaan terveysneuvonnasta, josta enenevästi on ruvettu käyttämään nimitystä terveysohjaus ja potilasohjaus.

Taulukko 2. Palvelut, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuoltoon.

Palvelut, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuoltoon	Esimerkkejä ja tarkennuksia
Päivystystoiminta eli terveydenhuoltolain 50 § mukainen kiireellinen sairaanhoito	Äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämä välitön arvio ja hoito, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista. Esimerkiksi vakava tapaturma, hengitysvaikeus tai rintakivut.
Sairauksien diagnostiikkaan liittyvät erityistutkimukset (Opiskeluterveydenhuollossa on kuitenkin tunnistettava tutkimustarpeet ja ohjattava opiskelija jatkotutkimuksiin ja hoitoon.)	enmg holter rasitusergometria unipolygrafia tähytystutkimukset luonnollisten aukkojen kautta MRI tietokonetomografia (pois lukien suun terveys)
Pitkäaikaissairauksiin liittyvät, erikoissairaanhoidon määräämät seurantakäynnit ja -tutkimukset, joiden hoitovastuu on erikoissairaanhoidossa	epilepsia reuma syöpätautien pitkäaikaisseuranta psykoosisairaudet
Terveydenhuoltolain 24 §:n 1 kohdassa mainitut pitkäaikaissairauksien hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet	Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyötä on kehitetty hoitotarvikejakelun toteuttamiseksi yhteisten käytäntöjen, osaamisen saatavuuden varmistamiseksi. Näin varmistetaan myös erikoissairaanhoidossa aloitetun ja kokeillun vastaavan tuotteen saatavuus perusterveydenhuollon hoitotarvikejakelusta.
Terveydenhuoltolain 29 §:n mukainen lääkinällinen kuntoutus	
Terveydenhuoltolain 29 § mukaiset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut	
Hoitoon tai opiskeluun liittymättömien todistusten laatiminen	ajokorttitodistukset ampuma-aselupaa varten tarvittavat lääkärintodistukset vaihtoon lähtevien opiskelijoiden todistukset

Palvelut, jotka eivät kuulu opiskelu-terveydenhuoltoon	Esimerkkejä ja tarkennuksia
Laboratorio- ja kuvantamistutkimukset, jotka eivät liity sairauksien diagnostiikkaan tai hoitoon tai lainsäädännön mukaisiin tehtäviin	opiskelijavaihtoon lähtevien tutkimukset työharjoitteluun liittyvät tutkimukset, jotka eivät ole lakiin perustuvia, esim. salmonellatodistus tehtäviin, jotka eivät ole tartuntatautilain 56 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä
Yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä tilanteissa.	
Päihteiden aiheuttamien sairauksien kuntoutuspalvelut	
Opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidon toteuttaminen	
Kutsuntatarkastukset	Kutsunanalainen veloitetaan osallistumaan lääkärin suorittamaan ennakkoterveystarkastukseen terveyskeskuksessa tai muussa aluetoimiston ja kunnan sopimassa tarkastukseen soveltuvassa paikassa kutsuntavuonna.*
Äitiysneuvolapalvelut	Opiskelijalle olisi hyvä järjestää äitiysneuvolapalvelut opiskelupaikkakunnalta. Palveluista on kuntalaskutusoikeus.
Kotisairaanhoido	

* Siinä tapauksessa, jos opiskeluterveydenhuollon osaamista tai voimavaroja käytetään kutsuntatarkastusten toteuttamiseen, tulee niiden edellyttämä ammattihenkilöiden resurssi korvata opiskeluterveydenhuollolle täysimääräisesti.

Lisätietoja

Lainsäädäntö:

- Terveystieteiden tutkimuslaki [1326/2010](#)
  - Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta [695/2019](#)
  - Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta [338/2011](#)
- [Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2019](#), Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:2.

2.2 Opiskeluterveydenhuollon toimintaperiaatteet

Opiskeluterveydenhuollon toimintaperiaatteina ovat opiskelijälähtöisyys, varhainen puuttuminen ja monialainen yhteistyö, jotka kulkevat punaisena lankana kaikessa toiminnassa.

Opiskelijälähtöisyys tarkoittaa palvelujen järjestämistä siten, että ne ottavat huomioon opiskelijaväestön erityispiirteet ja ovat opiskelijoiden helposti saavutettavissa sekä vastaavat heidän tarpeitaan. Tämä edellyttää, että opiskeluterveydenhuollon henkilöstön tulee olla erityisesti perehtynyt opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyn vaikuttaviin tekijöihin. Lisäksi henkilöstön on osattava tunnistaa aikuisopiskelijoiden nuorista eroavat palvelutarpeet sekä vastata niihin. Henkilökunnan tulee ymmärtää opiskelun ominaispiirteitä verrattuna kouluun ja työelämään sekä tuntee opiskeluympäristön ja -yhteisön rakennetta ja toimintaa. Opiskeluterveydenhuollossa on tärkeää olla selvillä opiskelijayhteisöjen vapaa-ajanvieton suuntauksista ja niissä esiintyvistä ajankohtaisista ilmiöistä. On suositeltavaa, että opiskelijalla on mahdollisuus asioida samojen terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa.

Varhainen puuttuminen tarkoittaa opiskelijan, opiskeluyhteisön ja -ympäristön terveysriskien tai ongelmien mahdollisimman varhaista havaitsemista, tunnistamista ja nopeaa interventiota. Varhaisen puuttumisen ja tukemisen toteutuminen edellyttää hyvää yhteistyötä oppilaitoksen ja opiskeluterveydenhuollon välillä.

- Opiskelijan kohdalla toiminta voi olla puheeksiottoa, tuen tarjoamista, tukitoimien käynnistämistä tai tutkimuksiin ja hoitoon ohjaamista, joita toteutetaan opiskelijan omia voimavaroja vahvistaen ja toivoa luoden. Keskustelut tulee käydä rakentavasti ja vastuullisesti opiskelijaa kunnioittavana vuoropuheluna. Opiskelijoiden terveystarkastukset ovat luontevia tilanteita varhaiselle havaitsemiselle ja tukemiselle samoin kuin muut terveyden- ja sairaanhoidon kontaktit. Opiskelijan varhaisen tukemisen edellytyksenä on, että palvelut ovat saatavilla tarpeen mukaan ja palveluihin hakeutumisen kynnyks on matala.
- Opiskeluyhteisö- ja ympäristötyössä periaate merkitsee, että yhteisön tilaa kartoitetaan aktiivisesti mm. opiskeluympäristöjen tarkastuksilla ja havaittuihin ongelmakohtiin ryhdytään etsimään ratkaisuja viivytyksettä. Toimivat yhteydet opiskeluterveydenhuollon, opiskelijoiden ja oppilaitosten välillä ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Monialainen yhteistyö on edellytys opiskeluterveydenhuollon tavoitteiden toteuttamiselle sekä terveyden- että sairaanhoidon palvelujen järjestämisessä että yhteisöllisessä työssä. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat oppilaitokset, opiskelijajärjestöt ja muut opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat tahot. Opiskelijoiden sairaanhoito edellyttää toimivaa yhteistyötä kuntien terveystalusten ja sairaanhoitopiirien kanssa. Monialainen yhteistyö

edellyttää yhteistyökumppanien toiminnan tuntemista, pysyviä rakenteita, työhön varattuja resursseja ja aktiivista tiedottamista toimijoiden kesken.

- Opiskeluterveydenhuolto toimii asiantuntijana opiskeluympäristön terveellisyiden ja yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi, opiskeluympäristöjen tarkastuksissa ja havaittujen epäkohtien korjaamisessa yhteistyössä oppilaitosten, opiskelijajärjestöjen ja muiden opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien tahojen kanssa. Terveyttä edistävässä viestinnässä oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen osallistuminen on keskeistä.
- Perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen edellyttää saumatonta yhteistyötä eri terveydenhuollon toimijoiden välillä sujuvien palvelupolkujen luomiseksi erikoissairaanhoidon asti.
- Monialaiset työryhmät ja sujuvat konsultaatiomahdollisuudet tukevat opiskeluterveydenhuollon toimijoiden työtä.
- Monialaisen yhteistyön merkitys korostuu erityisen tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen suunnittelussa. Monien terveysongelmien hoito edellyttää eri ammattilaisten yhteistyötä, kuten esimerkiksi syömishäiriöt, purentaongelmat, painonhallinta ja uniongelmat.

Lisätietoja

[Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto](#). Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2009:20, Helsinki 2010. Ks. myös valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011).

3 Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Opiskeluterveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää, että opiskelijoiden terveyttä edistävän ja sairauksia ehkäisevän toiminnan sekä terveyden ja sairaanhoitopalvelujen on muodostettava *yhtenäinen kokonaisuus*, jonka on edistettävä opiskelijan terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä. Kokonaisuuteen kuuluu, että opiskeluterveydenhuollolla on saumattomat yhteistyökettjut erikoissairaanhoidon, toisen asteen opiskelijoiden osalta opiskeluhuollon toimijoihin ja korkeakouluopiskelijoiden osalta oppilaitoksen hyvinvointitoimijoihin mm. mielenterveysongelmien hoidon kannalta ja oppimisvaikeuksien tunnistamiseksi.

Jotta opiskelijan tarpeisiin voidaan vastata kokonaisvaltaisesti ja matalalla kynnyksellä, hänen tulisi saada mahdollisuuksien mukaan tarvitsemansa perustason palvelut – sekä ennalta ehkäisevän että sairaanhoidon – omasta opiskeluterveydenhuollon toimipisteestään.

Jos palvelut järjestetään jossain muussa terveydenhuollon yksikössä, tulee toteutuneet käynnit kirjata opiskeluterveydenhuoltoon.

Terveys- ja hyvinvointilain 17 §:n mukaan kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden, ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Koulutuksen järjestäjällä voi olla toimipisteitä usealla eri paikkakunnalla ja kunkin toimipisteen sijaintipaikkakunta vastaa alueellaan opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä. Opiskeluterveydenhuoltolaissa säädetään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakoulujen opiskelijoille. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

3.1 Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat

Valtioneuvoston asetuksessa määritellään opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat oppilaitoksittain. (Taulukko 3.) Siinä mainittujen toisen asteen oppilaitosten opiskelijoiden oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin edellyttää, että koulutuksen järjestäjällä on opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämislupa. Kunta voi kuitenkin halutessaan järjestää toisen asteen opiskeluterveydenhuollon palvelut myös opiskelijoille, jotka opiskelevat muussa oppilaitoksessa.

Opiskelijalla on oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin, kun hän opiskelee opintotukilain (65/1994) opintotukeen oikeuttavassa koulutuksessa Taulukossa 3 esitetystä oppilaitoksessa. Palveluita saadakseen opiskelijan itsensä ei kuitenkaan tarvitse hakea tai saada opintotukea. Opintotuen myöntämisen edellytykset on kuvattu opintotukilaissa. Korkeakouluopiskelijoiden oikeus käyttää opiskeluterveydenhuollon palveluja jatkuu sen lukukauden loppuun asti, jolle opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi.

Taulukko 3. Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat

Oppilaitokset	TARKENNUKSET oikeudesta opiskeluterveydenhuollon palveluihin POIKKEUSTILANTEET, joissa opiskelijalla ei ole oikeutta opiskeluterveydenhuollon palveluihin
Ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017	Opiskelijat, jotka suorittavat ammatillista perustutkintoa, ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa tai niiden osaa tai osia. Opiskelijat, jotka opiskelevat ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. <i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu opiskelijoille, jotka opiskelevat työ sopimukseen perustuvassa oppisopimuskoulutuksessa.</i>
Lukiolaissa (714/2018) tarkoitetut oppilaitokset	Opiskelijat, jotka opiskelevat yleissivistävässä lukiokoulutuksessa. Opiskelijat, jotka suorittavat opinnot yhdistelmä tutkintona eli ammatillisen perustutkinnon yhteydessä. Opiskelijat, jotka käyvät sisäoppilaitoksissa aikuislukiota, sillä opintotukilain mukaan opiskelu katsotaan tällöin päätoimiseksi. <i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu aikuisten lukiokoulutuksessa opiskeleville, jos opiskelu ei ole opintotukeen oikeuttavaa.</i>

Oppilaitokset	TARKENNUKSET oikeudesta opiskeluterveydenhuollon palveluihin <i>POIKKEUSTILANTEET, joissa opiskelijalla ei ole oikeutta opiskeluterveydenhuollon palveluihin</i>
Vapaan sivistystyön oppilaitokset Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998	Opiskelijat, jotka ovat kansanopistossa tai liikunnan koulutuskeskuksessa kokopäiväisessä opetuksessa ja opiskelu on opintotukeen oikeuttavaa.
Ammattikorkeakoulut Ammattikorkeakoululaki 932/2014	Ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat läsnä olevaksi ilmoittautuneet opiskelijat. <i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskeleville eikä tilauskoulutusopiskelijoille.</i>
Yliopistot Yliopistolaki 558/2009	Alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat läsnä olevaksi ilmoittautuneet opiskelijat. <i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu avoimessa yliopistossa opiskeleville, jatko-opiskelijoille eikä tilauskoulutusopiskelijoille.</i>
Poliisiammattikorkeakoulu Laki poliisiammattikorkeakoulusta 1164/2013	Ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat läsnä olevaksi ilmoittautuneet opiskelijat. <i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittaville eikä tilauskoulutusopiskelijoille.</i>
Rikosseuraamusalan oppilaitokset Laki Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta 1316/2006	
Maanpuolustuskorkeakoulun siviiliopiskelijat Laki Maanpuolustuskorkeakoulusta 1121/2008	Ns. siviiliopiskelijat eli opiskelijat, jotka opiskelevat muussa kuin upseerin virkaan vaadittavissa sotatieteellisissä tai sotilasammattillisissa opinnoissa.
Pelastusopistot ja pelastusalan ammatillista peruskoulutusta antavat oppilaitokset Laki Pelastusopistosta 607/2006, Pelastuslaki 379/2011	

Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutuksessa olevalla opiskelijalla on oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin, jos hän opiskelee opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetussa oppilaitoksessa ja opintotukeen oikeutetussa koulutuksessa. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 916/2012).

Kansainväliset opiskelijat

Kunnan perusterveydenhuollon **on järjestettävä** opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Kansainvälisillä **toisen asteen** opiskelijoilla, kuten vaihto- ja tutkinto-opiskelijoilla on samat oikeudet opiskeluterveydenhuollon palveluihin kuin suomalaisilla opiskelijoilla.

Korkeakoulujen kansainväliset vaihto-opiskelijat **eivät kuulu** opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin. EU-kansalaiset saavat palvelut terveyskeskuksesta ja muut opiskelijat vaakuituksen perusteella yksityisistä terveyspalveluista (ks. luku 9.2.3 Kansainvälisten opiskelijoiden maksut).

Muu opiskelu

Oppivelvollisuuden ylittäneille kotoutumiskoulutuksessa oleville maahanmuuttajille **eivät kuulu** opiskeluterveydenhuollon palvelut, vaikka koulutus järjestettäisiin toisen asteen oppilaitoksessa.

Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu peruskoulun 10. luokkalaisille, vaan he kuuluvat terveydenhuoltolain mukaan kouluterveydenhuollon piiriin.

Oppivelvollisuuden laajentuminen – tuleva lainsäädäntö

Uusi oppivelvollisuuslaki tulee voimaan 1.8.2021. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta ja päättyy, kun hän täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto). Oppivelvollisuuden laajenemiseen kuuluu opintojen maksuttomuus 21-vuotiaaksi saakka. Oppivelvollisuutta voi suorittaa lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai muissa oppivelvollisuuden piiriin kuuluvissa koulutuksissa, kuten erilaisissa nivelvaiheen koulutuksissa. Ks. lisää <https://minedu.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA) yhdistää perusopetuksen lisäopetuksen (ns. kymppiluokka), lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen (LUVA) ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen (VALMA) uudeksi, yhtenäiseksi nivelvaiheen koulutuskokonaisuudeksi. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestetään 1.8.2022 alkaen.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppivelvollisen opintojen edistymistä, ilmoitettava huoltajalle, jos oppivelvollinen ei suorita opintojaan opiskelusuunnitelmansa mukaisesti, selvitettävä oppivelvollisen saamien koulutuksen järjestäjän tukitoimien riittävyys ja

tarvittaessa ohjattava oppivelvollinen hakeutumaan muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin (sosiaali- ja terveystalvet, nuorisotoimen palvelu, kuntoutuspalvelut).

Mikäli oppivelvollinen erotetaan kurinpitotoimena määräaikaaisesti enintään 3 kk ajaksi, on oppivelvollisella oikeus opiskeluhoitopalveluihin. Oppivelvollisuutta voi suorittaa ilman opetukseen osallistumista, tällöinkin oppivelvollisella on oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin.

3.2 Hoitoon pääsy

Terveystalvetlain mukaisia hoitoon pääsyn määräaikoja koskevia säännöksiä sovelletaan myös opiskeluterveydenhuollossa. Opiskeluterveydenhuolto on järjestettävä niin, että opiskelijalla on mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon (terveydenhuoltolaki 51 §, opiskeluterveydenhuoltolaki 10 §, opiskeluhoitolaki). Opiskeluterveydenhuollon palvelut on oltava saatavilla ainakin arkipäivisin päiväsaikaan. Lisäksi opiskeluhoitolain 17 §:ssä edellytetään, että toisen asteen opiskelija voi tarvittaessa päästä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta myös muulloin kuin määräaikaisten terveystarkastusten yhteydessä.

Jos opiskeluterveydenhuollon yksiköitä suljetaan esimerkiksi kesäajaksi, palvelut pitää järjestää jossain muussa terveydenhuollon yksikössä. Tässä tapauksessa muussa yksikössä toteutuneet käynnit on kirjattava opiskeluterveydenhuoltona. Muussa yksikössä tuetuista opiskeluterveydenhuollon palveluista ei ole kuntalaskutusosoikeutta. Sulun aikaisista palveluista on tiedotettava opiskelijoita.

Kiireellinen hoito (päivystys)

Terveystalvetlain 50 §:n mukaan kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista.

Opiskeluterveydenhuollossa ei järjestetä terveydenhuoltolain 50 §:ssä tarkoitettua kiireellistä hoitoa. Kiireellistä hoitoa tarvittaessa opiskelija voi hakeutua julkisen terveydenhuollon päivystysyksikköön, jossa kiireellistä hoitoa on annettava potilaan kotikunnasta riippumatta.

3.3 Henkilöstö

Opiskeluterveydenhuollon toiminnan onnistumisen ja laadukkaiden palvelujen edellytys on riittävä opiskeluterveydenhuollon asiantuntemuksen omaava henkilöstö. Terveydenhuoltolaki velvoittaa kunnan osoittamaan riittävästi voimavaroja ja ammattihenkilöitä terveydenhuollon palveluihin.

3.3.1 Henkilöstörakenne

Terveydenhoitajien ja lääkärien tiivis yhteistyö on keskeistä opiskeluterveydenhuollon palvelujen toteuttamisessa. Työpari- tai tiimityöskentelyn on todettu parantavan asiakastyytyväisyyttä ja hoidon saatavuutta. Terveydenhoitajan ja lääkärin yhteistyöstä ja työnjaosta sovitaan paikallisesti huomioiden toimintaympäristö, mutta jokaisessa opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä tulee olla nimetty lääkäri, joka työskentelee opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä. Siinä tapauksessa, jos lääkäri ei ole samassa toimipisteessä, on lääkärin oltava terveydenhoitajan konsultoitavissa työpäivän aikana. Mikäli opiskelijat muodostavat lääkärin työn kannalta riittävän kokoisen väestöpohjan, on lääkärin keskittyminen opiskeluterveydenhuoltoon suositeltavaa.

Suosittelavaa olisi, että opiskeluterveydenhuollossa voisi työskennellä myös terveydenhuollon psykologeja sekä mielenterveys- ja päihdetyöhön suuntautuneita sairaanhoitajia, jotka osallistuvat opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen ja tarjoavat matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja. Henkilöstöön voi kuulua myös fysioterapeutteja, ravitsemusterapeutteja, puheterapeutteja tai erikoislääkäreitä.

Suunterveydenhuollossa opiskelijoiden suunterveyttä edistävät ja hoitavat suuhygienisti-hammashoitaja-hammaslääkäri-tiimit. Erikoishammaslääkäripalveluista keskeisimmät ovat suukirurgia, kliininen hammashoito (kariologinen, endodontia, parodontologinen, proteettinen ja parentafysiologinen hoito), oikomishoito sekä suurradiologipalvelut.

Keskeisten opiskeluterveydenhuollossa toimivien ammattiryhmien työn sisältöä kuvataan taulukossa 4.

Taulukko 4. Opiskeluterveydenhuollon keskeisten ammattiryhmien työn sisällön pääpiirteet

Ammattiryhmä	Työn sisällön pääpiirteet ja esimerkkejä tehtävistä. Työnjaosta sovitaan paikallisesti.
Kaikille ammattiryhmille kuuluvat tehtävät	<p>Asiantuntemuus oppilaitosten yhteisöllisessä työssä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osallistuminen oppilaitoksen yhteisölliseen opiskeluhoolto-, päihde- ja kriisityöhön sekä muuhun monialaiseen yhteistyöhön • Osallistuminen oppilaitosympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistämiseen ja tarkastustoimintaan • Yhteistyö ulkopuolisten tahojen, kolmannen sektorin toimijoiden ja huoltajien kanssa <hr/> <p>Oman alan terveystietämisen osallistuminen</p> <hr/> <p>Oman alan asiantuntijana toimiminen opiskeluterveydenhuollon monialaisessa yhteistyössä (konsultaatiot, neuvottelut, yhteistyöryhmät)</p> <hr/> <p>Terveysohjaus</p> <hr/> <p>Osallistuminen monialaista tukea tarvitsevan opiskelijan palvelukokonaisuuden suunnitteluun</p> <hr/> <p>Opiskeluterveydenhuollon toiminnan kehittäminen ja suunnittelu</p>
Terveydenhoitaja	<p>Terveystarkastukset</p> <hr/> <p>Tartuntatautilain edellyttämät ja ammattialakohtaiset tehtävät ja tarkastukset</p> <hr/> <p>Hoidontarpeen arviointi</p> <hr/> <p>Terveydenhoitokäynnit ja sairausvastaanottokäynnit (ml. mielenterveys- ja päihdepalvelut)</p> <hr/> <p>Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvän ryhmätoiminnan järjestäminen opiskelijoille</p> <hr/> <p>Monialaista tukea tarvitsevan opiskelijan palvelukokonaisuuden koordinaatio</p> <hr/> <p>Voi toimia opiskelu ympäristöjen tarkastusten koordinaattorina</p> <hr/> <p>Lyhytterapeuttiset interventiot, esim. interpersonaalinen ohjaus (IPC)</p>
Lääkäri	<p>Terveystarkastukset</p> <hr/> <p>Terveydenhoito- ja sairausvastaanottokäynnit</p> <hr/> <p>Psykoteraapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto (ensimmäisen lausunnon on oltava psykiatrilta tai psykiatrisessa yksikössä erikoistuvalla)</p>

Ammattiryhmä	Työn sisällön pääpiirteet ja esimerkkejä tehtävistä. Työnjaosta sovitaan paikallisesti.
Mielenterveys- ja päihdetyöhön suuntautunut sairaanhoitaja	<p>Ensivaiheen psykososiaalinen tuki sisältäen yksilöllisen tuen kriiseissä</p> <p>Mielenterveysongelmien kartoittaminen</p> <p>Hoidollisten ryhmien ohjaaminen</p> <p>Lyhytterapeuttiset interventiot</p> <p>Osallistuminen oppilaitoksen kriisityöhön</p>
Terveydenhuollon psykologi	<p>Arviointi ja psykologiset perustutkimukset paikallisen työnjaon mukaan</p> <p>Hoidollisten ryhmien ohjaaminen</p> <p>Suunnitelmalliset lyhytohjaukset</p> <p>Lyhytterapeuttiset interventiot, esim. lyhytterapiat tai interpersonaalinen ohjaus (IPC)</p> <p>Soveltuvan jatkohoidon arviointi ja mahdollisuuksien mukaan jatkohoitoon ohjaus</p>
Hammashoitaja	<p>Hoidontarpeen arviointi</p> <p>Suusairauksien ennalta ehkäisy</p>
Suuhygienisti	<p>Suun terveystarkastukset</p> <p>Suusairauksien ennalta ehkäisy, varhaishoito sekä ylläpitohoito</p> <p>Suun terveyden edistämiseen liittyvän ryhmätoiminnan järjestäminen opiskelijoille</p>
Hammaslääkäri	<p>Suun ja hampaiden tutkimukset ja hoitosuunnitelmat</p> <p>Suun terveydenhuollon vastaanotokäynnit sisältäen suusairauksien ennalta ehkäisyn ja varhaishoidon sekä korjaavan hoidon ja ylläpitoon</p>

Lisätietoja

Haravuori H, Muinonen E, Kanste O. & Marttunen M. (2016). [Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa. Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 20/2016.

[Parodontiitti. Käypä hoito -suositus](#). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonia ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019.

3.3.2 Henkilöstömitoitus

Edellisten henkilöstömitoitussuosituksen antamisen jälkeen (Opiskeluterveydenhuollon opas 2006) opiskeluterveydenhuollon tehtävät ovat lisääntyneet ja täsmentyneet lainsäädännöllisten ja koulutusjärjestelmään liittyvien muutosten seurauksena. Vuonna 2006

annetut mitoitussuositukset ovat osoittautuneet nykytilanteessa riittämättömiksi. Edellisten suositusten antamisen jälkeen opiskeluterveydenhuollon tehtävistä on säädetty terveydenhuoltolaissa (17 §), valtioneuvoston asetuksessa, opiskeluhuoltolaissa, tartuntatautilaissa sekä niin sanotussa SORA-lainsäädännössä (laki ammatillisesta koulutuksesta, ammattikorkeakoululaki, yliopistolaki). Myös ammatillisen koulutuksen reformi, tutkintojen suoritusapojen monipuolistuminen, monialaisen yhteistyön lisääntyminen ja opiskelijoiden erityispiirteistä nouseva palvelutarve ovat muuttaneet opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristön vaativammaksi.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana mielenterveyteen liittyvät käynnit opiskeluterveydenhuollossa ovat lisääntyneet merkittävästi. Sosiaali- ja terveysministeriön mielenterveysstrategian 2020 tavoitteena on varmistaa opiskeluhuollon sekä muiden lasten ja nuorten perustason palveluiden mielenterveytyön riittävät voimavarat ja ammattiryhmien välinen koordinoitu yhteistyö. Opiskeluterveydenhuollon palveluissa on mahdollista tunnistaa tuen tarpeet jo varhain ja tarjota opiskelijoiden tarpeisiin räätälöityä tukea ja hoitoa. Tärkeää on, että muiden tehtävien lisäksi myös lisääntyneeseen psyykkisten häiriöiden tunnistamiseen pystytään opiskeluterveydenhuollossa vastaamaan näyttöön perustuvilla hoitointerventioilla. Tämä edellyttää määrällisesti riittävää ja osaavaa henkilöstöä, jolla on mahdollisuus työnohjaukseen ja täydennyskoulutukseen.

Jotta opiskeluterveydenhuolto pystyy toteuttamaan lainsäädännön edellyttämät tehtävät ja erityisesti vastaamaan nuorten kasvaneeseen palvelutarpeeseen mielenterveysongelmissa, on mitoitussuositusten tarkistaminen ollut välttämätöntä. Mitoitusten toteuttaminen mahdollistaa opiskeluterveydenhuollon palvelujen tarjoamisen lainsäädännön mukaisena kokonaisuutena, mikä vähentää päällekkäistä työtä, parantaa hoidon jatkuvuutta ja sitä kautta säästää kustannuksia.

HENKILÖSTÖMITOITUSSUOSITUS

Opiskeluterveydenhuolto edellyttää toisella asteella yhden kokopäiväisen terveydenhoitajan 570 opiskelijaa kohti ja korkea-asteella yhden kokopäiväisen terveydenhoitajan 1 200 opiskelijaa kohti, kun vuosiloman sijaista ei ole.

Opiskeluterveydenhuolto edellyttää toisella asteella yhden kokopäiväisen lääkärin 1 800 opiskelijaa kohti ja korkea-asteella yhden kokopäiväisen lääkärin 3 300 opiskelijaa kohti, kun vuosiloman sijaista ei ole.

Opiskelijamäärän tulee olla alhaisempi, jos

- terveydenhoitaja ja lääkäri työskentelevät useammassa kuin yhdessä toimipisteessä
- opiskeluterveydenhuollon käytössä ei ole riittäviä psykologin palveluja
- paikkakunnalla ei ole toimivaa opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen verkostoa
- terveydenhoitajan työparina ei ole nimettyä opiskeluterveydenhuoltoon perehtynyttä lääkäriä
- opiskeluterveydenhuollossa ei ole käytettävissä muita terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiantuntijoita
- ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden, lukiolaisten tai ulkomaalaisten opiskelijoiden ja opiskelijavaihtoon osallistuvien osuus opiskelijoissa on suuri
- opiskelijoissa on paljon aikaa vaativia nuoria (syrjäytymisuhan alla olevia nuoria, joille on kasautunut paljon ongelmia)
- opiskeluterveydenhuollossa tehdään myös kutsuntatarkastukset

Liitteessä 3 ja 4 on opiskeluterveydenhuollossa toimivan terveydenhoitajan ja lääkärin työn mitoituslaskelmat. Henkilöstön mitoitusuositusten laskentaa vaikeutti tilastojen puutteellisuus. Laskelmien reunaehdot ja rajoitteet ovat liitteessä 5.

3.3.3 Koulutus ja osaaminen

Opiskeluterveydenhuollon ammattilaisilta edellytetään laaja-alaista osaamista ja riittävä koulutusta erityisesti opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyn vaikuttaviin seikkoihin. Työtä tehdään monialaisessa yhteistyössä niin opiskelijoiden ja tarvittaessa huoltajien kuin eri ammattiryhmien ja työyhteisöjen edustajien kanssa. On tärkeää, että henkilöstö on vakituista ja perehtynyt opiskeluterveydenhuollon erityiskysymyksiin.

Opiskelijoiden suuri ikävaihtelu, monimuotoiset elämäntilanteet ja lisääntyvä monikulttuurisuus haastavat opiskeluterveydenhuollon henkilöstön osaamista. Työssä ollaan tekemisissä esimerkiksi opiskelijoiden ihmissuhde-, mielenterveys- ja päihdeongelmien kanssa. Mielenterveyspalvelujen antaminen edellyttää toimivaa työnohjauksen järjestelmää (mielenterveyslaki 1116/1990 4 §). Mielenterveyshäiriöiden tunnistamisen ja hoidon ollessa merkittävä osa opiskeluterveydenhuollon työtä, myös opiskeluterveydenhuollon työntekijöillä on oikeus työnohjaukseen. Tarvetta olisi myös potilastyönohjaukselle (case-työnohjaus), jossa jäsennetään omaa työskentelyä tietyn asiakkaan osalta sekä tarkastellaan ongelmatilanteita ja suunnitellaan jatkotoimenpiteitä yhdessä kokeneen ammattilaisen kanssa. Potilastyönohjaus lisää asiakastyön keinoja, uudistaa työtä koskevia asenteita, parantaa työn hallinnan tunnetta ja lisää työn mielekkyyttä.

Kunnilla tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymillä on velvoite huolehtia terveydenhuoltohenkilöstön riittävästä täydenniskoulutuksesta (terveydenhuoltolaki 5 §) ja palvelujen tuottajalla (YTHS) tulee olla toiminnan edellyttämä, asianmukaisen koulutuksen saanut henkilökunta. Terveydenhuollon ammattihenkilöillä on lakisääteinen velvollisuus ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) mukaisesti. Näitä säädöksiä täydentää [terveydenhuollon täydenniskoulutussuositus](#). Täydenniskoulutus määräytyy työntekijän yksilöllisesti arvioitujen koulutustarpeiden sekä organisaation toiminnan kehittämistarpeiden mukaan. Koulutuksen sisällön tulee tukea opiskeluterveydenhuollon osaamisen kehittämistä vastaten ajankohtaisiin haasteisiin.

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden peruskoulutukseen sisältyvä opiskeluterveydenhuollon sisältö vaihtelee tutkinnoittain ja oppilaitoksittain. Pääsääntöisesti opiskeluterveydenhuollon osuus on vähäinen. Erikoistumismahdollisuudet opiskeluterveydenhuollon osaamiseen vaihtelevat. Lääkäreillä on mahdollisuus suorittaa nuorisolääketieteen erityispätevyys, joka sisältää myös opiskeluterveydenhuollon (<https://nuorisolaakarit.yhdistysavain.fi/erityispatevyys/>). Terveydenhoitajilta erikoistumiskoulutus puuttuu.

Valtakunnallisesti järjestettyä täydenniskoulutusta ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen kahden vuoden välein järjestämä Hyvinvointiareena ja välivuosina sosiaali- ja terveysministeriön järjestämä Opiskeluterveyspäivä. Suomeen tarvitaan huomattavasti enemmän eri tahojen tuottamaa opiskeluterveydenhuollon koulutusta esimerkiksi verkkokursseina eri opiskeluterveydenhuollon teemoista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimana toimii valtakunnallinen opiskeluterveydenhuollon verkosto. Verkoston tarkoituksena on toimia ajankohtaisten opiskeluterveydenhuollon asioiden foorumina opiskeluterveydenhuollossa toimiville asiantuntijoille ja vastuuhenkilöille. Verkosto on avoin ja sen jäsenenä on opiskeluterveydenhuollon vastuuhenkilöitä, kuten lääkäreitä ja terveydenhoitajia. Verkoston jäseniä on edelleen ohjattu informoimaan asioista omissa organisaatioissaan. Lisätietoja verkoston toiminnasta antaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii valtioneuvoston kolmeksi vuodeksi kerrallaan asettama korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta. Neuvottelukunnassa ovat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Kansaneläkelaitos, Suomen Kuntaliitto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, ylioppilaskunnat ja opiskelijakunnat. Neuvottelukunnan tehtävänä on seurata, ohjata ja kehittää opiskeluterveydenhuollon järjestämistä sekä seurata palveluverkkoa ja muun terveydenhuollon yhteensovittamista opiskeluterveydenhuollon kanssa. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnan kokoonpanosta, asettamisesta

ja tehtävistä säädetään tarkemmin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (274/2021).

Suomessa toimii muutamia yhdistyksiä, joiden yhtenä kohderyhmänä ovat opiskeluaikaiset nuoret. Ne tarjoavat omassa toiminnassaan opiskeluterveydenhuollon teemoihin sopivaa koulutusta:

- Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys [Skooppi ry](#)
- [Suomen Nuorisolääkärit ry](#)
- [Suomen nuorisopsykiatrinen yhdistys ry](#)
- Suomen Lapsi- ja Nuorisogynekologinen yhdistys ry, [Slangy](#)

Lisätietoja

[Terveysdenhuollon täydennyskoulutussuositus](#). Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:3, Helsinki 2004.

3.4 Suunnittelu, seuranta ja kirjaaminen

3.4.1 Nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa

Kunnan on seurattava asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi **hyvinvointikertomus**. (Terveysdenhuoltolaki 12 §.)

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava **lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma**, jonka avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnassa. Hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. (Lastensuojelulaki [417/2007](#) 12 §.)

Kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä yhtenäinen **toimintaohjelma** neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. Toimintaohjelma on laadittava yhteistyössä sosiaali- ja opetustoimen kanssa. Opiskeluterveydenhuollon palvelut sisältyvät kunnan toimintasuunnitelmaan ja toimintakertomukseen. (Valtioneuvoston asetus 4 §.)

3.4.2 Opiskeluterveydenhuollon toiminnan suunnittelu ja seuranta

Opiskeluterveydenhuollon toiminnan lähtökohtana tulisi olla toiminnan tueksi vuosittain tehtävä strategiaan perustuva toimintasuunnitelma. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä valtakunnallisen toimintasuunnitelman perusteella jokaiselle palvelupisteelle laaditaan oma toimintasuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan selkeitä ja realistisia toiminnallisia tavoitteita. Toimintasuunnitelma käsitellään koko henkilöstön kanssa ja sen toteutumista seurataan säännöllisesti.

Toimintasuunnitelmaan kirjataan konkreettisten tavoitteiden lisäksi:

- toimet tavoitteiden saavuttamiseksi
- toteutusaikataulu
- suunniteltujen toimien vastuunjako
- seuranta-aikataulu
- mittarit

Opiskeluterveydenhuollon tulisi seurata toimintaansa päivittäistyön raportoinnin avulla. Raportointi antaa kuvan toteutuneen työn sisällöstä ja volyymeista. Tietoa voidaan hyödyntää toiminnan kehittämisessä, seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaa laadittaessa ja toimenpiteiden priorisoinnissa.

Toimintakertomuksessa kuvataan opiskeluterveydenhuollon toimintaa, toiminnan kehittämistä sekä tuloksellisuutta ja mahdollisuuksien mukaan työn vaikuttavuutta. Toimintakertomukseen kirjataan toimintasuunnitelman mukaisten tavoitteiden toteutuminen. Lisäksi isoimmissa yksiköissä esitetään tiedot taloudellisesta tilasta ja arvioidaan merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä. Seurannan ja arviointikriteerien perusteella tehdyt johtopäätökset kirjataan kertomukseen.

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä, TEAviisari, tekee näkyväksi kuntien toiminnan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä seitsemällä eri toimialalla: perusterveydenhuollossa, perusopetuksessa, lukioissa, ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, liikunnassa, kulttuurissa ja kunnan keskushallinnossa. Tiedot kerätään kultakin toimialalta kahden vuoden välein. Parittomina vuosina kerätään tietoja peruskouluista, kuntajohdosta ja kulttuurista sekä parillisina vuosina toiselta asteelta, perusterveydenhuollosta ja liikunnasta. Tiedot kerätään sähköisellä lomakkeella ja tulokset raportoidaan maksuttomassa ja kaikille avoimessa [TEAviisari-verkkopalvelussa](#).

TEAviisari tukee koulujen/oppilaitosten ja kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön suunnittelua ja kehittämistä sekä mahdollistaa tehdyn työn seurannan ja arvioinnin. Samalla kerätyt tiedot tarjoavat vertailutietoa muista kouluista/oppilaitoksista, kunnista ja alueilta.

TEAviisarin perusterveydenhuollon ja toisen asteen kokonaisuudet tarjoavat tietoa myös opiskeluterveydenhuollosta mm. palvelujen ja toiminnan järjestämisestä, sisällöistä ja resursseista. Tietojen avulla on mahdollista myös kansallisella tasolla seurata esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon järjestämistä ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain toteutumista. TEAviisarista ei saa tietoa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehdystä toiminnasta. TEAviisarin lisäksi myös kouluterveyskyselystä kertyy paljon alue-, kunta- ja oppilaitoskohtaista tietoa asioinnista toisen asteen opiskeluterveydenhuollon palveluissa sekä kokemuksista palvelujen ja avun saannista, jota voi hyödyntää opiskeluterveydenhuollon toiminnan suunnittelussa ja seurannassa.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon toiminnan suunnittelu ja seuranta

Kelan vastuulla on opiskeluterveydenhuollon järjestäminen ja terveydenhoitomaksun kerääminen. Kelassa toimii opiskeluterveydenhuollon foorumi, jonka toimintakausi on 1.10.2019–31.12.2022. Siinä sidosryhmien kanssa varmistetaan muutoksen läpivienti.

Opiskeluterveydenhuollon foorumissa käsiteltäviä asioita ja tehtäviä ovat esimerkiksi:

- Kelan toimeenpanotehtävän valmisteluvaiheen tukeminen
- toimeenpanoon liittyvä muutosviestintä ja viestintä lain voimassa ollessa
- opiskeluterveydenhuollon palveluverkon tarkastelu
- terveydenhoitomaksun kerääminen ja maksun maksamiseen liittyvät palvelut
- yhteistyön varmistaminen ja ymmärryksen lisääminen yli organisaatio-rajojen – tiedon vaihto
- palvelutoiminnan seuranta ja kehittäminen asiakasnäkökulmasta

Kelan rooliin YTHS:n palveluiden järjestäjänä kuuluu myös korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon laadun, vaikuttavuuden, kustannuksien, tuottavuuden ja taloudellisuuden seuranta ja arviointi. Kela toteuttaa toiminnan ja kustannusten seurantaan yhteistyössä YTHS:n kanssa. Kela ja YTHS seuraavat opiskeluterveydenhuoltoon käytettäviä panoksia (kustannukset ja kustannuskehitys, resurssit ja resurssien kehitys), niillä aikaansaatuja tuotoksia (toiminta, saavutettavuus, saatavuus), toiminnan laatua ja palveluverkon tilannetta. Käytännössä seuranta tehdään toimintavuoden aikana säännöllisin väliajoin pidettävissä kokouksissa, joissa käydään läpi sovittujen mittareiden tulokset. Kela seuraa YTHS:n kustannuksia, toimintaa ja laatua myös tilikauden jälkeen tehtävässä tarkastuksessa ja toimintavuoden aikana tehtävien auditointien avulla. Seurantaan kuuluu myös opiskeluterveydenhuoltoon liittyvien tutkimustulosten (esimerkiksi Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus) hyödyntäminen yhdessä YTHS:n kanssa.

Lisätietoja

www.teaviisari.fi

<http://www.teaviisari.fi/perusterveydenhuolto>

<http://www.teaviisari.fi/lukio-ja-ammattillinen-koulutus>

<https://www.kela.fi/opiskeluterveydenhuollon-foorumi>

3.4.3 Opiskeluterveydenhuollon tietojen kirjaaminen

Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuuden kirjaaminen

Opiskeluterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut kirjataan palvelumuotoon T27 Opiskeluterveydenhuolto riippumatta siitä, tuotetaanko palvelu opiskeluterveydenhuollon yksikössä vai muussa terveydenhuollon yksikössä. Jotta kirjaaminen voi toteutua asianmukaisesti, opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvia palveluja antavien toimintayksiköiden on tunnistettava sen palvelujen piiriin kuuluvat opiskelijat. Käynnin luonne kertoo, onko kyseessä terveydenhoito- vai sairaanhoidokäynti. Käynneistä kirjataan käyntiryhmä: yksilökäynti, ryhmävastaanotto, ryhmäkäynti, perhekäynti tai yhteisötilaisuus. Kontaktit luokitellaan myös yhteystavan mukaan. Ohjeet kirjaamiseen löytyvät Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen [Opiskeluterveydenhuollon kirjaamisoppaasta](#) sekä [Hilmo-oppaasta](#).

Opiskeluterveydenhuollon lakisääteisen toiminnan ja toteutetun hoidon seurannassa [THL:n Toimenpideluokituksen mukaiset](#) toimenpidekoodit ovat tärkeitä. (Taulukko 5.) Aiemmin käytössä olleet SPAT-koodit on nykyisin sisällytetty osaksi tätä luokitusta. Toimenpideluokituksen lisäksi opiskeluterveydenhuollon palveluista kirjataan käyntisyys ja diagnoositiedot ICD-10- ja ICPC-2 koodeilla. Hoidon tarpeen arviointi ja siihen liittyvät käyntitiedot kirjataan, jotta saadaan luotettavat tiedot terveydenhuoltolain mukaisen hoitoonpääsyn seuranta varten.

Taulukko 5. THL:n toimenpideluokituksen mukaiset ehkäisevän toiminnan ja terveyden edistämisen koodit erityisesti opiskeluterveydenhuoltoa varten sekä esimerkkejä muista yleisesti käytetyistä koodeista. (Kaikki koodit: THL:n Toimenpideluokitus).

Koodi	Toiminto
Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvat terveystarkastukset	
OAA50	1. opiskeluvuoden terveystarkastus, toinen aste
OAA51	2. opiskeluvuoden terveystarkastus, toinen aste
OAA52	1. opiskeluvuoden tarkastus, erityistarve, toinen aste
OAA53	Terveystarkastus, joka on tehty terveystarkastuksen perusteella yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai muussa asetuksen 338/2011 9 § 6 kohdan mukaisessa oppilaitoksessa opiskelevalle opiskelijalle
OAA54	2. asteen opiskelijan tarkastus, yksilöllinen tarve
OAA55	Ensimmäisenä opiskeluvuonna ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa tai vastaavaan tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevalle opiskelijalle tehtävä terveys- ja hyvinvointitilanteen arviointi terveystarkastuksen perusteella ilman vastaanottoa
OAA63	Terveystarkastus erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavassa työssä.
OAB10	Lakisääteisistä määräaikaisista terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen.
Opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen	
OAA43	Erityisen tuen tarpeen mukainen käynti
OAA56	Opiskeluun soveltumattomuuden arviointi (ns. SORA-lainsäädännön toimenpiteet terveydenhuollossa)
Työ- ja kouluyhteistyö ja muut verkostotapaamiset	
OAA44	Oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmän tapaaminen (oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaavan monialaisen oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän toiminta, joka vastaa yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumisesta)
OAA45	Opiskeluympäristön terveydellisten olojen tarkastus
OAA46	Monialaisen asiantuntijaryhmän tapaaminen (opiskelijan tuen tarpeen selvittäminen ja tarvittavien opiskeluhuoltopalvelujen järjestäminen tapauskohtaisesti kootussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä)
OAB20	Työ-, koulu- tai opiskeluyhteistyö
OAB22	Työ-, koulu- tai opiskelu- tai opiskelu- tai opiskeluympäristöaltisteisiin liittyvä selvitys
OAB23	Työ-, koulu- tai opiskeluyhteisöön liittyvä selvitys (esim. työ- ja opiskeluilmapiiri)

Koodi	Toiminto
Mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto	
OAB32	Perhetilanteeseen liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB33	Parisuhteeseen liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB35	Elinolosuhteisiin (toimeentulo, arjen hallinta) liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB38	Psykososiaalinen ihmissuhteisiin ja mielenterveyteen liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB39	Seksuaaliterveysneuvonta (yksilöllisen ehkäisymenetelmän suunnittelu ja valinta, seksitautien ehkäisy, seksuaalineuvonta)
OAB40	Päihteisiin, tupakkaan ja muuhun riskikäyttäytymiseen liittyvä neuvonta ja ohjaus sekä muut tähän liittyvät toimenpiteet
WYA50	Opiskelijalle tehtävä suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveysneuvonnan ja palvelujen tarve sekä muut suun terveydenhuollon toimenpiteet (Suun terveydenhuollon toimenpideluokitus)
Hoidon suunnittelu ja jatkohoidon järjestämisen THL:n SPAT-jatkohoitoluokitus	
SPAT 1398	Ohjaus opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluihin
SPAT 1334-1347	Muut tiedot jatkohoidosta

Opiskeluterveydenhuollon rakenteisten tietojen kirjaaminen

Potilaskertomukseen kirjataan kaikki sairauksien ennaltaehkäisyn ja terveyden seurannan, diagnostiikan sekä hoidon suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kannalta tarpeellinen tieto potilaasta. **Rakenteinen tieto** tarkoittaa tietoa, joka kirjataan ja tallennetaan etukäteen sovitun rakenteen avulla. Tiedon rakenteisuus voi vaihdella esimerkiksi sovitun otsikon alle kirjattavasta vapaasta tekstistä tietyllä koodilla kirjaamiseen. Tiedon rakenteisuus mahdollistaa tiedon automaattista käsittelyä.

Opiskeluterveydenhuollon rakenteinen tietosisältö on määritelty kansallisessa Koodistopalvelussa, [THL- Tietosisältö - Opiskeluterveydenhuolto](#) ja otettavissa sieltä käyttöön potilastietojärjestelmiin. Kirjaamisen ohjeistukset ovat [Potilastiedon rakenteisen kirjaamisen -oppaassa](#).

Rakenteisiin tietoihin kuuluvat opiskelijan tiedot on jaoteltu opiskelijan perustietoihin sekä opiskelukykymallin mukaisiin tietoihin: omat voimavarat, opiskelutaidot, opetustoiminta ja opiskelu ympäristö. (Taulukko 6.) Laajimmat tiedot kerätään opiskelijan omista voimavaroista, kolmesta muusta ryhmästä kerätään nimenomaan opiskelukykyyneen liittyvät tiedot. Lisätiedot kirjataan vapaamuotoisena tekstinä.

Opiskelijan perustietoja käytetään opiskelijan identifioimiseen sekä yhteydenpitoon hänen kanssaan.

- opiskelijan yhteyshenkilön tiedot (sukunimi, etunimi, yhteystiedot)
- opiskelijan siviilisääty ja huollettavien lasten lukumäärä
- toimeentulo, työssäkäynti opiskelun ohessa
- opiskelupaikkakunta
- opiskeluala, luokitellaan sosiaalihuollon koulutusluokittelun mukaisesti
- tieto ulkomaalaisen opiskelijan asumisesta Suomessa (vuosi, jolloin saapunut Suomeen).

Opiskelijan omiin voimavaroihin kuuluvat tiedot terveydentilasta, terveyteen vaikuttavat tekijät ja sosiaaliset suhteet. (Taulukko 6.) Näistä on koodistopalvelun Opiskeluterveydenhuollon tietosisällössä määritelty kirjattavat tiedot (luokitukset, tunti- tai pistemäärät tms.) sekä tarpeen mukaan tulkinta ja lisätiedot vapaamuotoisesti.

Taulukko 6. Omien voimavarojen rakenteiset tiedot ja niiden kirjaaminen. (THL- Tietosisältö - Opiskeluterveydenhuolto). (*merkityissä luokittelu kyllä /ei /ei tietoa)

Terveyteen vaikuttavat tekijät

Ravitsemustiedot	THL Erityisruokavalio -luokitus
Uni ja lepo	Nukkuuko mielestään riittävästi * Tuntimäärä, jonka opiskelija vuorokaudessa nukkuu (nukkumaanmeno- ja heräämisaika)
Liikkuminen	Kuinka monta tuntia viikossa opiskelija liikkuu hyöty- ja kunto- liikkumistyyppisesti / harrastaa kestävyystyypistä liikkumista. 8. luokan MOVE- testin pistemäärä tulos siirtyy kouluterveydenhuollosta opiskelijan tietoihin.
Mediasuhteet (riippuvuus mobiililaitteesta)	Onko mobiililaitteen, tietokoneen tai TV:n äärellä vietetty aika tai pelaaminen haitannut opiskelijan ihmissuhteita, ajatuksia, yöunta, vuorokausirytmisiä tai opiskelua*
Tupakointi ja nuuska (tupakkatuote, nikotiiniriippuvuus)	AR/YDIN Tupakointistatus THL:n Tupakkatuote AR/YDIN Nikotiiniriippuvuustesti
Alkoholi	Nuorten päihdemittarin (ADSUME) pistemäärä AUDIT C, AUDIT
Huumeet (käytetty huume)	Huumeiden tai lääkkeiden säännöllinen käyttö päihtymistarkoituksessa* Pompidou-päihdeluokitus

Terveyteen vaikuttavat tekijät

Sosiaaliset suhteet	
Lähisuhdeväkivalta	<p>THL – väkivallan muoto</p> <p>Onko opiskelija todistanut tai itse kokenut lähisuhdeväkivaltaa perheen sisällä (1=ei tiedossa, 2=kyllä sisarusten välillä, 3=kyllä vanhempien välillä, 4=kyllä lapsiin kohdistuva (kun opiskelija on itse ollut lapsi), 5=kyllä omassa parisuhteessa, 6=ei)</p>
Sosiaaliset suhteet	<p>Onko kokenut jonkin henkisesti tai fyysisesti raskaan tapahtuman tai asian.*</p> <p>Onko läheistä ystävää tai omaista, jonka kanssa voi puhua itselleen tärkeistä asioista.*</p> <p>Onko opiskelijalla kontakti kuraattoriin tai sosiaalityöntekijään.*</p>
Terveydentila	
Koettu terveydentila, oireet, sairaudet, vammat, lääkkeet	<p>Oma arvio terveydentilasta THL – Henkilön oma arvio</p> <p>Jatkuvat tai toistuvat oireet THL – Tautiluokitus ICD-10 tai Kuntaliitto – ICPC 2 Perusterveydenhuollon luokitus</p> <p>Pitkäaikaiset ja terveysongelmat tai vammat*</p> <p>Lääkärin määräämät lääkkeet haetaan lääketiedoista.</p> <p>Opiskelijan käyttämät reseptivapaat lääkkeet (vapaamuotoinen)</p> <p>Sairaudet, tapaturmat, tutkimukset ja hoito (vapaamuotoinen)</p> <p>Lähisuvun sairaudet (vapaamuotoinen)</p>
Seksuaaliterveys	<p>THL – ehkäisymenetelmä</p> <p>Raskauden ehkäisyyn tai sukupuolitauteihin liittyvät oireet tai ongelmat*</p>
Psykykinen terveys	<p>Kahden kysymyksen masennusseula*</p> <p>Beckin masennuskysely BDI 21, Masennuskysely R-BDI 13, Ahdistuneisuuskysely BAI, Syömishäiriötesti Scoff (kaikista pistemäärä)</p>
Suun terveys	<p>STH – STH35 Harjauskertojen määrä</p> <p>Milloin viimeksi käynyt suun terveydenhuollossa (vuosi)</p>

Fysiologiset mittaukset kirjataan ohjeiden mukaisesti sekä erityisesti huomioitavat asiat vapaamuotoisena tekstinä.

- Pituus, paino (à BMI) sekä vyötärön ympäryys kansallisten ohjeistuksien mukaisesti.
- Kuulon tutkimuksessa tutkitaan kumpikin korvan kuulo audiometrilla ja merkitään, kummasta korvasta mittaus on tehty [STH – STH33 Pään ja vartalon puoli](#) -luokituksella. Korvien soiminen kirjataan, jos se on vähintään muutama tunnin kestävä.
- Näöntarkkuuden mittalaite ilmoitetaan [THL – Näöntarkkuusmittauksen menetelmä](#) -luokituksen mukaisesti. Näöntarkkuus kirjataan visus -arvolla 0.0–2.0 yhteisnäkö sekä erikseen oikeasta ja vasemmasta silmästä. Silmälasia käyttävillä tutkitaan näöntarkkuus ilman lasia ja lasien korjattuna. Tieto näön tarkkuudesta edelliseen mittaukseen verrattuna merkitään koodilla [Hoitotyö – Tuloluokitus \(SHTuL\)](#).
- Väri näön poikkeavuus ilmaistaan koodilla [THL – Mittaus- tai tutkimustuloksen poikkeavuus](#). Väri näön tieto haetaan opiskelijan terveystiedoista tai kirjataan uutena tietona.
- Näkökentistä kirjataan tulos koodilla [THL – Mittaus- tai tutkimustuloksen poikkeavuus](#). Näkökentät ja niiden poikkeavuus tutkitaan ajokykyä arvioitaessa.

Opiskelutaitoihin luetaan opiskelijan opiskelu, oppiminen ja ammatinvalinta. Potilastietojärjestelmään kirjataan vapaamuotoisena tekstinä:

- Opiskelijan oma arvio opiskelun sujumisesta
- Onko oppimisesta ja opiskeluissa edistymisestä erityistä huomioitavaa
- Tieto mahdollisista oppimis- ja keskittymisvaikeuksista
- Opiskelijan poissaloista oppilaitoksestaan

Opetustoiminta-osioon kirjataan tiedot opiskelijalle tarjottavista tukitoimista, kuten onko opiskelijalle tehty erityisopetuspäätös tai opiskeluhoitosuunnitelma.

Opiskeluympäristö ja työharjoittelu -osion tiedot kirjataan vapaamuotoisena tekstinä:

- Opiskelu- ja työhistoria: Aikaisemmat opinnot ja työsuhteet sekä kuvaukset työstä/töistä
- Terveystien vaikuttavat työolosuhteet oppimisjaksoilla tai työharjoittelussa
- Terveystien vaikuttavat työolosuhteet muissa kuin opiskeluun liittyvissä töissä
- Työperäisen riskin tai vaaran kuvaus: vaaran laatu, määrä ja kesto
- Kuvataan, miten työperäinen vaara huomioidaan opiskelijan terveydentilan seurannassa.
- Tapaturmavaara työssä oppimisjakson ja työharjoittelun aikana

Lisätietoja

Mölläri. K. *Kirjaamisopas: Opiskeluterveydenhuolto. 1.0.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 12/2020.
 Häkkinen P, Mölläri K, Saukkonen S-M, Väyrynen R, Mielikäinen L, Järvelin J. Hilmo – *Sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitus 2020: Määrittelyt ja ohjeistus: Voimassa 1.1.2020 alkaen.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 2019:7.
 Virkkunen H, Jokinen T. (toim). *Potilastiedon rakenteisen kirjaamisen opas. Osa 1. Versio 2018.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).
 PTHAVO – Perusterveydenhuollon avohoidon toimintoluokitus (SPAT), Kansallinen koodistopalvelu.
 THL:n Toimenpideluokitus, Kansallinen koodistopalvelu.
 THL – Tietosisältö – Opiskeluterveydenhuolto, Kansallinen koodistopalvelu.

3.5 Tutkimus

Opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista sekä terveyspalveluista kerätään säännöllisesti tietoa tutkimuskäyttöön neljällä tutkimuksella: Kouluterveyskysely, Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT), Opiskelijabarometri ja EUROSTUDENT. Tutkimuksissa voidaan käyttää myös muuta opiskeluterveydenhuollon toteuttamisessa kertyvää aineistoa, kuten esimerkiksi Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAvisaria.

Kansaneläkelaitos käynnistää vuonna 2021 kolmevuotisen rekisteritutkimuksen. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa YTHS:n tuottamista korkeakouluopiskelijoiden palveluista arvioimalla mm. palveluihin liittyviä tuottavuus- ja saatavuuseroja sekä arvioida niiden yhteyttä opiskelijoiden etuuksiin ja muihin terveyspalveluihin. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa rekisteripohjaista tietoa siitä, miten opiskeluterveydenhuollon palvelut ja opiskelijoiden etuudet tukevat opiskelijan terveyttä, opiskelukykyä ja opinnoissa selviytymistä.

3.5.1 Kouluterveyskysely

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa 10–20-vuotiaiden lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaamisesta. Kouluterveyskyselyssä kerätään tietoa perusopetuksen ja toisen asteen opiskelijoilta.

Kysely toteutetaan joka toinen vuosi kokonaistutkimuksena samaan aikaan koko maassa. Siihen osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaat (vuodesta 2017), 8. ja 9. luokan oppilaat (vuodesta 1996), lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat (vuodesta 1999) sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat (vuodesta 2008). Lukiossa kyselyyn vastaavat nuorten opetussuunnitelmaa suorittavat ja ammatillisissa oppilaitoksissa ammatillista perustutkintoa opiskelevat alle 21-vuotiaat.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja siihen vastataan nimettömänä. Lomakkeen pysyviä osia ovat keskeiset hyvinvoinnin, terveyden ja palvelujen saatavuuden kysymykset. Lisäksi vaihtuvilla osioilla voidaan tarkastella tiettyä aihetta tai ajankohtaista ilmiötä.

Valtakunnalliset, maakunta- ja kuntakohtaiset tulokset ovat saatavilla maksutta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tulospalvelussa (thl.fi/lapsetnuoretperheet/tulokset), jossa niitä voi tarkastella sukupuolen, kouluasteen ja alueen mukaan. Linkit salasanalla suojattuihin oppilaitoskohtaisiin tuloksiin toimitetaan rehtoreille tai koulutuksen järjestäjille. Tuloksia julkaistaan myös tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetissä sekä artikkeleina.

Kyselyn tarkoituksena on vahvistaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen suunnittelua ja arviointia oppilaitoksissa ja kunnissa. Tuloksia voidaan käyttää oppilaitoksissa oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, opiskeluhollossa ja opetuksessa yhdessä oppilaiden, opiskelijoiden, huoltajien sekä muiden toimijoiden kanssa. Kunnat voivat hyödyntää tuloksia eri toimialoilla hyvinvointijohtamisessa sekä toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä, esimerkiksi hyvinvointistrategian, lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tai lastensuojelusuunnitelman laadinnassa. Kansallisella tasolla Kouluterveyskyselyä käytetään politiikkaohjelmien, strategioiden ja erilaisten lakien toimeenpanon seurannassa ja arvioinnissa.

3.5.2 Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT)

Korkeakouluopiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista on kerätty tietoa vuodesta 2000 lähtien, jolloin YTHS käynnisti neljän vuoden välein toteutettavan valtakunnallisen [Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen \(KOTT\)](#). Vuodesta 2008 alkaen se on kohdennettu yliopisto-opiskelijoiden lisäksi ammattikorkeakouluopiskelijoille. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat 18–35-vuotiaat läsnä olevaksi ilmoittautuneet suomalaiset korkeakouluopiskelijat ja otoskoko on 5 000 opiskelijaa kummaltakin korkeakoulusektorilta.

Tutkimuksen toteuttamisesta vastaavat Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Kansaneläkelaitos. [KOTT-tutkimuksen](#) aineisto muodostuu kyselylomakkeella kerättävistä tiedoista sekä tutkittavan vastauksiin yhdistettävistä rekisteritiedoista.

Tutkimus tuottaa laajasti tietoa korkeakouluopiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydentilasta, terveyskäyttäytymisestä, hyvinvoinnista, elintavoista, mielen terveydestä, opiskelukyvyistä ja terveyspalveluista. Tutkimustiedon avulla voidaan seurata ja tutkia korkeakouluopiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia suhteessa opiskeluun ja opiskelukykyyn sekä opiskelijoiden terveyspalvelujen saatavuutta ja käyttöä. Tietoa hyödynnetään opiskeluterveydenhuollon arvioinnissa, kehittämisessä, suunnittelussa ja ohjeistuksissa sekä yhteisöllisen terveyden edistämisen hankkeissa.

3.5.3 Opiskelijabarometri

Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr tuottaa korkeakouluopiskelijoille suunnatun toistuvaluonteisen [Opiskelijabarometrin](#). Opiskelijabarometrissa kerätään valtakunnallisesti tietoa korkeakouluopiskelijoiden näkemyksistä opintojensa etenemisestä, opiskelukyvystä, hyvinvoinnista, toimeentulosta, asumisesta, työelämästä ja tulevaisuudesta. Lisäksi mukana on ollut vaihtuvia teemoja, kuten liikunta ja liikuntapalvelut, koulutuksen digitalisaatio, yhteiskunnalliset ja poliittiset näkemykset, opiskelija-asuminen, harjoittelu sekä opintojen ja työn yhdistäminen.

Opiskelijabarometrin tavoitteena on tarjota tietoa tutkijoille, koulutuksen kehittäjille, päätöksentekijöille ja edunvalvojille. Opiskelijabarometri rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön tiedeinstituuttiaavustuksella sekä erillisillä hankerahoituksilla.

3.5.4 Eurostudent

Suomi osallistuu kansainväliseen EUROSTUDENT opiskelijatutkimukseen, joka toteutetaan samanaikaisesti 30 Euroopan maassa. Tutkimustulokset julkaistaan osana kansainvälistä Eurostudent -julkaisua. Lisäksi aineistosta tuotetaan tieteellisiä tutkimusartikkeleita sekä kansallinen tutkimusraportti. Tutkimuksessa kartoitetaan korkeakouluopiskelijoiden elinoloja, opiskelua, liikkuvuutta, sosiaalista taustaa ja toimeentuloa. Tutkimustuloksia tuotetaan korkeakoulupolitiikan, korkeakoulujen ja tutkijoiden käyttöön. Suomalaisen kyselyaineiston avulla saadaan kuvaa suomalaisista opiskelijoista kansainvälisiä vertailuja varten.

Suomessa tutkimuksen toteuttaa opetus ja kulttuuriministeriö; tiedonkeruusta ja aineistojen koostamisesta vastaa Tilastokeskus. Tutkimuksessa ovat mukana myös kaikki korkeakoulut, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry (SYL), Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK ry (SAMOK), Ammattikorkeakoulujen rehtorien neuvosto Arene, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto Unifi, Kansaneläkelaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr. Suomessa edustava otos kerätään lähettämällä kutsu kyselyyn vastaamiseksi 25 000 satunnaisesti valitulle korkeakouluopiskelijalle.

Lisätietoja

Ikonen R, Helakorpi S. [Lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskysely 2019](#). Tilastoraportti 33/2019.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

[Kouluterveyskysely](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

[Tutkimustuloksia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista ja palveluista](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

[Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus \(KOTT\)](#), Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö.

[Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus \(KOTT\)](#). Tutkimus- ja kehittämistoiminta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

[Opiskelijabarometri 2019](#). Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

[Eurostudent](#). Social and Economic Conditions of Student Life in Europe, Eurostudent project.

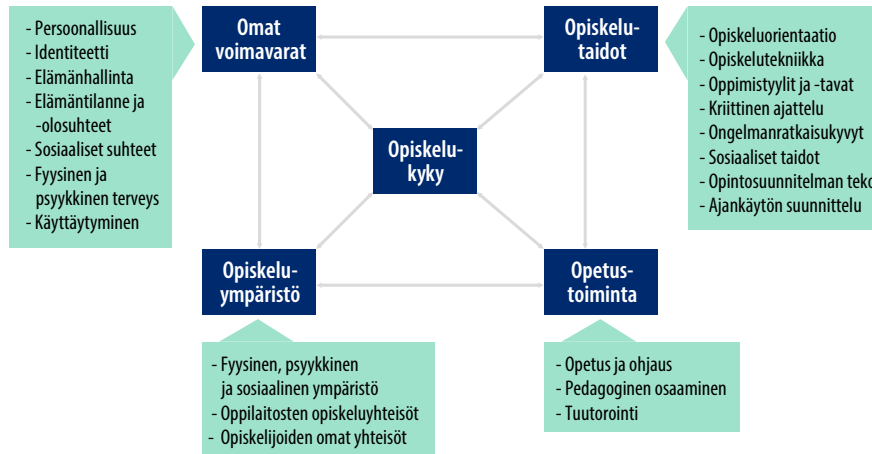
[EUROSTUDENT – tutkimukset ja analyysit](#). Opetus- ja kulttuuriministeriö.

4 Opiskelukyky

Työkyvyn katsotaan olevan työn ja yksilön voimavarojen välinen suhde. Vastaavasti opiskelukyky muodostuu opiskelijan ja opiskeluun liittyvien tekijöiden vuorovaikutuksessa. Työterveyslaitoksen ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön yhteistyönä kehittämän opiskelukykymallin kulmakivinä ovat yksilön terveyden ja omien voimavarojen lisäksi opiskelutaidot, opiskeluympäristö sekä opetustoiminta. (Kuvio 1.)

Opiskelukyvyn edistäminen on opiskeluterveydenhuollon tärkeimpiä tehtäviä. Toiminnan suunnittelun takia on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää, mitkä tekijät ovat yhteydessä opiskelukyvyn.

Kuvio 1. Opiskelukykymalli kuvaa opiskelukyvyn vaikuttavien tekijöiden sisältöä ja keskinäistä vuorovaikutusta. Malli auttaa ymmärtämään opiskelun ongelmien moniulotteisuutta sekä hahmottamaan eri toimijoiden roolia opiskelijoiden hyvinvointityössä. (Kunttu 2005).

Omat voimavarat

Opiskelukykymallissa omat voimavarat tarkoittavat opiskelijan persoonallisuutta, elämäntilannetta, sosiaalisia suhteita, terveydentilaa sekä terveyteen vaikuttavista käyttäytymistottumuksista. Nämä voimavarat rakentuvat, kuluvat ja uusiutuvat koko elämän ajan yksilön kokemusten, fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön sekä perimän vaikutuksesta.

Vaikka opiskelijat valtaosin kokevat terveytensä hyväksi, heillä on runsaasti erilaisia oireita. Psykkiset ongelmat ilmenevät tavallisimmin masennuksena, jännittämisenä, keskittymisvaikeutena tai unihäiriönä sekä usein fyysisinä oireina. Mielenterveyden häiriöt ovat

merkittäviä opiskelukyvyyttömyyden aiheuttajia. Kokemus elämähallinnasta, omien voimien ja kykyjen riittävydestä sekä sosiaalinen tuki ovat tärkeitä hyvinvointiin ja opiskelun sujumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on tukea opiskelijan identiteettikehitystä ja elämähallintaa, auttaa itsetuntemuksen lisäämisessä ja ohjata terveellisiin tottumuksiin sekä huolehtia sairauksien hoidosta. Opiskelijan voimavarojen tukemisessa monialainen yhteistyö on oleellista niin yksilöllisessä kuin yhteisöllisessä työssä. Opiskelukyvyn tukemiseksi voi hakea Kelan kuntoutusta (ks. luku 7.9 Kuntoutus).

Opiskelutaidot

Opiskelun merkitys opiskelijalle (opiskeluorientaatio) on perustavanlaatuinen asia opiskelussa. Opiskelutaitoihin kuuluu itsetuntemus, esimerkiksi itselle sopivan oppimistyylin löytäminen ja käsitys omista tiedoista ja taidoista. Kyky kriittiseen ajatteluun ja ongelmanratkaisukyvyt ovat tärkeitä osatekijöitä. Opiskeluun vaikuttavat myös sosiaaliset taidot, esimerkiksi kyky osallistua keskusteluun tai pitää esitelmä. Teknisiä ja luovia opiskelutaitoja ovat tiedonhankinnan ja tiedonkäsittelyn taidot, kuten tenttiin lukeminen, esitelmien ja luentomuistiinpanojen tekeminen tietolähteiden käyttö. Tärkeitä taitoja ovat myös opintosuunnitelman teko ja ajankäytön suunnittelu.

Puutteelliset opiskelutaidot vaikuttavat luonnollisesti suoraan opiskelutuloksiin, mutta ne saattavat aiheuttaa myös sen, etteivät tulokset vastaa tehtyä työmäärää tai että työmäärä tuntuu jatkuvasti liian suurelta. Tällainen tilanne turhauttaa ja tuo stressiä ja saattaa sitä kautta heikentää opiskelumotivaatiota ja johtaa mielialaoireisiin.

Opiskelutaitojen opettaminen on oppilaitosten vastuulla. Opiskeluterveydenhuollon roolina on toimia asiantuntijana esimerkiksi epäiltäessä oppimishäiriöitä, neuropsykologisia ongelmia tai suunniteltaessa esiintymistä jännittävien kurssia. Jos opiskeluterveydenhuollossa herää epäily opiskelijan puutteellisista opiskelutaidoista esimerkiksi mielialaoireiden taustasyinä, asia on syytä nostaa keskusteluun opiskelijan kanssa. Monialainen yhteistyö oppilaitoksen kanssa on tärkeää.

Opetustoiminta

Pätevä ja asiantunteva opetus- ja ohjaus on keskeinen opiskelukykyä rakentava tekijä. Parhaimmillaan opetus on hyvin suunniteltua, innostavaa ja mukaansatempaavaa. Tällä saattaa olla iso merkitys alastaan epävarmojen opiskelijoiden motivoitumiseen. Siihen kuuluu riittävä vuorovaikutus opettajan ja opiskelijan välillä sekä palautteen anto ja arviointi. Myös tutorointi ja opiskelijan integroituminen opiskeluyhteisöön ovat osa tätä toimintaa.

Vaikka opetus ja ohjaus selkeästi ovat oppilaitosten vastuulla, on niissäkin osa-alueita, jotka koskettavat terveydenhuoltoa. Tällaisia ovat esimerkiksi opiskelijoiden esteettömyysjärjestelyt, sosiaaliset pelot ja kansainvälisen vaihdon terveystieteiden näkökohdat. Opiskeluterveydenhuoltoon kertyvää tietoa opetuksesta ja ohjauksesta voi hyödyntää keskustelun avaajana. Opiskeluympäristöjen tarkastuksissa selvitetään myös opetukseen liittyviä asioita.

Opiskeluympäristö

Opiskeluympäristö sisältää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen opiskeluympäristön. Se koostuu erilaisista oppimisympäristöistä ja fyysisistä opiskeluolosuhteista, opetusvälineistä ja taukotiiloista sekä opintojen järjestämisestä, kuten lukujärjestyksestä. Opiskelu-ympäristöön kuuluvat myös opiskeluyhteisöissä vallitseva henkilökunnan ja opiskelijoiden välinen ja keskinäinen vuorovaikutus, opiskeluilmapiiri ja opiskelijayhteisöjen harrastus-tarjonta. Taustalla vaikuttavat oppilaitoksen arvot ja toimintakulttuuri, joka koostuu mm. traditioista, tavoista ja rakenteista.

Opiskeluyhteisöjä ovat sekä oppilaitosten sisäiset yhteisöt että opiskelijoiden omat yhteisöt. Opiskelukykyä ja opintojen sujumista parantaa opiskeluyhteisöön kuulumisen, sosiaalisen tuki ja toimintakulttuuri, joka suosii yhteisöllisyyttä ja opiskelijoiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Luokaton opiskelu, lähiopetuksen väheneminen ja etäopiskelun yleistymisen lisäävät haasteita opiskeluyhteisöjen rakentumiselle.

Tärkeitä opiskeluyhteisöjä ovat opiskelijoiden omat yhteisöt. Nämä tarjoavat mielekästä harrastus- ja yhdessäolotoimintaa ja auttavat sosiaalisten kontaktien luomisessa ja siten yksinäisyyden ehkäisemisessä. Vertaistuella on havaittu olevan huomattava merkitys opintojen sujumiseen. Opiskelijayhteisöissä syntyvät kontaktiverkostot ovat usein arvokkaita myös tulevaisuuden työelämässä.

Opiskeluterveydenhuollolla on tärkeä tehtävä opiskelu-ympäristöön vaikuttamisessa lakisääteisten opiskelu-ympäristöjen tarkastusten ja seurannan kautta. Lisäksi monipuolinen yhteistyö oppilaitosten ja opiskelijayhteisöjen kanssa luo mahdollisuuksia edistää opiskelukykyä ja hyvinvointia lisääviä toimintakulttuureja.

Dynaaminen kokonaisuus

Opiskelukykymallin taustalla vaikuttavat luonnollisesti yleiset sosioekonomiset, kulttuuriset ja ympäristön olosuhteet ja asenteet. Nämä välittyvät opiskelukykyyntä yhteiskunnallisten instituutioiden kautta opiskelijan voimavaroja, opiskelutaitoja, opiskelu-ympäristöä ja opetustoimintaa vahvistaen tai heikentäen.

Työstressimallin mukaan kuormitusta aiheuttavat työn suuret vaatimukset, vähäiset vaikutusmahdollisuudet ja sosiaalisen tuen puute. Samat asiat kuormittavat myös opiskelijaa. Opiskelu sisältää runsaasti omaa vastuuta valinnoista, opintojen suunnittelusta ja ajankäytöstä. Siinä tarvitaan hyviä kognitiivisia valmiuksia, luovaa ajattelua ja tiedonkäsitteilyä. Nämä ovat herkkiä häiriintymään esimerkiksi univajeen, masentuneisuuden, huonojen opiskeluolosuhteiden tai ristiriitojen seurauksena. Sairaudet ja elämänkriisit sotkevat suunnitelmia helposti, opiskelusta sairauslomalle jääminen ei ole niin yksinkertaista kuin työelämässä.

Opiskelukyky on toiminnallinen kokonaisuus, jossa eri osatekijät vaikuttavat toisiinsa, mutta kyse on myös tasapainosta. Hyvät opiskelutaidot, hyvä opetus ja opiskeluyhteisön tuki saattavat kantaa silloinkin, kun omat voimavarat ovat syystä tai toisesta vähissä. Motivaatio-ongelmissa hyvä opetus ja opiskeluyhteisö vahvistavat opiskelualan kiinnostavuutta. Jos omat voimavarat ovat hyvät, ne saattavat auttaa myös puutteellisten opiskeluolosuhteiden yli. Puutteellista opiskelutaitoa puolestaan voidaan korjata ohjaustoimin tukemalla opiskelijaa löytämään hänelle soveltuvia työtapoja ja vahvistamalla hänen itseluottamustaan oppijana.

Vaikuttamalla opiskelukyvyn kaikkiin ulottuvuuksiin ja niissä tunnistettaviin tekijöihin voidaan edistää opiskelijan opiskelukykyä. Tämä tehtävä kuuluu kaikille opiskelijoiden toimintaympäristöön vaikuttaville organisaatioille, opiskeluterveydenhuollon lisäksi läheisimmin tietysti oppilaitoksille ja opiskelijajärjestöille. Opiskelukykymalli auttaa jäsentämään eri toimijoiden rooleja ja yhteistyömahdollisuuksia opiskelukyvyn tukemisessa ja edistämisessä. Lisäksi mallia voi hyödyntää yksilötyössä opiskelijan ongelmia selvitettäessä.

Lisätietoja

- Kunttu K. Opiskeluterveys koostuu monen toimijan yhteistyöstä. *Työterveyslääkäri* 2009; 27:21-24.
- Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. (julkaistu 1.5.2011, päivitetty 28.3.2019). *Opiskeluterveys*, (erityisesti luvut Opiskelukyky on opiskelijan työkykyä ja Opiskelukyvyn ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen). Kustannus Oy Duodecim.
- Kurri E. Opintojen pitkittymisen dilemma. Tutkimus opintojen sujumattomuustekijöistä yliopistoissa ja niihin vaikuttamisen keinoista. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus sr. 27, 2006.
- Lavikainen E. Opiskelijan ammattikorkeakoulu 2010. Tutkimus ammattikorkeakouluopiskelijoiden koulutuspoluista, koulutuksen laadusta ja opiskelukyvystä. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus sr. 35, 2010.
- Pylkkänen K, Repo E. Palauttaako terapia menetetyn opiskelukyvyn. Opiskelukyky ja kuntoutus -projektin loppuraportti. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 42, 2006.
- Saari J. 2014. *Kukin kykynsä mukaan*. Eksploratiivinen katsaus osaopiskelukykyyhin Helsingin yliopistossa ja Aalto-yliopistossa. Otus 48/2014.
- Sulander J, Romppanen V. Hyvinvointi koulutyössä ja opiskelussa. Helsinki: Työterveyslaitos, Työympäristötutkimuksen raporttisarja 26, 2007.
- Suomen yliopilaskuntien liitto ry, SYL: <http://www.opiskelukyky.fi/>

5 Opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö

5.1 Opiskelu eri koulutusasteilla

Eri koulutusasteiden opiskelussa on erilaisista vaatimuksistaan huolimatta paljon yhteisiä piirteitä. Tulevaisuuden toiminta-, opiskelu- ja työympäristöt ovat kaikille tuntemattomat, minkä vuoksi opiskelijan kyky muuttaa ja arvioida omia toimintatapojaan sekä sopeutua epävarmuuteen ja nopeasti muuttuvaan maailmaan ovat olennaisia tulevaisuustaitoja. Omasta hyvinvoinnista sekä terveellisistä elintavoista, kuten riittävästä unesta ja fyysisestä aktiivisuudesta huolehtiminen ovat elämäntaitoja, joita olisi tärkeää oppia jo varhain.

Kaikilla koulutusasteilla teknologinen kehitys on tuonut mukanaan uudenlaisia opiskeluympäristöjä ja uusi opetusteknologia on mullistanut niin opiskelu- kuin opetuskäytännöt. Koulutusta voidaan järjestää erilaisissa oppimisympäristöissä, mm. luokkahuoneissa, työpajoissa, työpaikoilla tai digitaalisissa oppimisympäristöissä. Verkko-opetus tuo opiskeluun joustavuutta, mutta lisää tarvetta oman ajankäytön suunnitteluun ja saattaa vähentää yhteisöllisyyttä. Erilaisissa oppimisympäristöissä opiskeleminen voi tuottaa myös haasteita tavoittaa opiskelijoita esimerkiksi tuen tarjoamisen näkökulmasta. Tarvitaan toimintatapoja, joiden avulla opiskelijalle taataan riittävästi ohjausta ja tukea opintojen suori-tuspaikasta riippumatta.

Kansainvälinen opiskelu on lisääntynyt 2000-luvulla. Opiskelu ulkomailla on rikastuttava elämänvaihe, joka vaatii sopeutumiskykyä. Vaihtoon liittyvä kulttuurisokki, joka syntyy uuden ympäristön ja kulttuurin omaksumisesta sekä vanhan menettämisestä, on melko yleinen ja tavallisesti ohimenevä reaktio. Oireina saattavat olla esimerkiksi yksinäisyys, uupumus ja mielialaoireet, joiden pitkittyessä opiskelija saattaa tarvita ulkopuolista apua.

Koulutuspolun edetessä opiskelun vaatimukset ja työmäärä lisääntyvät, mikä edellyttää uudenlaista vastuullisuutta ja ajanhallinnan taitoja. Itselle sopivien opiskelutekniikoiden ja -strategioiden löytäminen ei aina ole helppoa ja opiskelijat saattavat tarvita siinä tukea. Opiskelu-uupumukseen kuuluva väsymys ja kyynistyminen ennustavat paitsi sen hetkistä ylikuormittumista myös myöhempiä riittämättömyyden tunteita. Siksi vuorovaikutus- ja stressinhallintataidot sekä kyky tehdä valintoja, sietää epävarmuutta ja keskeneräisyyttä ovat jaksamisen näkökulmasta olennaisia asioita. Ongelmat henkilökohtaisessa elämässä, terveydessä, ihmissuhteissa tai toimeentulossa saattavat vaikuttaa opiskelun etenemiseen.

Silloin oppilaitoksen ja opiskeluterveydenhuollon yhteistyö ja tuki voivat olla ratkaisevaa opintojen jatkumiselle ja opiskelijan valmistumiselle.

5.1.1 Opiskelu toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelee juuri perusopetuksen päättäneitä nuoria, muita vailla ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa olevia ja jo työelämässä olevia aikuisia. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kaksi kolmasosaa on aikuisia. Oppilaitoskohtaiset erot opiskelijoiden ikäjakaumassa ovat suuria.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta tutkintojen perusteiden ja valmentavien koulutusten perusteiden sekä toteuttamissuunnitelman mukaisesti. Yksilöllinen ja joustava ammatillinen koulutus perustuu henkilökohtaisuuteen. Jokaiselle opiskelijalle tehdään opintojen alussa henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS). Suunnitelmassa määritellään missä ja miten osaaminen hankitaan. Työpaikalla oppimisesta voidaan tehdä työnantajan kanssa koulutussopimus tai oppisopimus. Työelämässä oppimisen määrä on viime vuosina kasvanut ammatillisen koulutuksen nykyisen lainsäädännön myötä. Kaikissa ammatillisissa opinnoissa huomioidaan aiemmin hankittu osaaminen. Opinnoissa keskitytään puuttuvan osaamisen hankkimiseen – opiskelija opiskelee vain sitä, mitä ei vielä osaa. Siksi tutkinnon tai muun koulutuksen suorittamiseen tarvittava aika voi vaihdella yksilöllisesti.

Ammatillisen koulutuksen jatkuva haku mahdollistaa koulutukseen hakeutumisen joustavasti ympäri vuoden. Oppilaitokset päättävät itse jatkuvan haun hakuajat, hakumenettelyt ja valintakriteerit sekä huolehtivat hakeutumisvaiheen ohjauksesta. Tarkoituksena on auttaa hakijaa selvittämään, mikä tutkinto tai muu koulutus vastaa parhaiten hänen tarpeitaan. Tässä toimintaympäristössä on erittäin tärkeää varmistaa, että kaikki toimijat saavat tarvitsemansa tiedot ajantasaisesti oman työnsä suunnittelemiseksi.

5.1.2 Opiskelu lukiossa

Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan lukion ”yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja itseään kehittäen”. Perusteet korostavat tietoisesti johdettua ja suunnitelmallisesti kehitettävää toimintakulttuuria, jonka keskiössä on oppiva, osallistava ja hyvinvoiva yhteisö.

Lukio on koulutusmuotona opiskelijalle vaativa. Lukio-opinnot vaativat opiskelijalta peruskoulua enemmän itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta, ajanhallintaa, aikataulujen ja

lukujärjestyksen suunnittelua sekä kykyä pitkäjänteiseen työskentelyyn. Tietoyhteiskunta ja tulevaisuuden työelämä – sekä lukion päättövaiheen digitaalinen ylioppilastutkinto – edellyttävät opiskelijoilta uudenlaisia valmiuksia hyödyntää digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä.

Lukiolainen joutuu jo varhaisessa vaiheessa tekemään valintoja, joilla on vaikutusta myös myöhempiin mahdollisiin korkeakouluopintoihin. Lukio-opintonsa aloittavalla ei kuitenkaan aina ole selkeää käsitystä tulevasta toivealastaan. Mahdollisuus riittävään henkilökohtaiseen ja myös jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvään ohjaukseen onkin monelle tärkeää. Lukiolain 25 §:n mukaan opiskelijalla on lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvän opinto-ohjauksen lisäksi oikeus saada tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta.

Tämän päivän lukioyhteisö on monialainen ja edellyttää opetushenkilöstön ja opiskeluhuollon palveluista vastaavien asiantuntijoiden yhteistyötä unohtamatta opiskelijoiden ja huoltajien osallisuutta. Opiskeluhuollon lisäksi opiskelijan tueksi on lukiossa tarjolla monenlaisia palveluja ja ammattilaisia. Ryhmänohjaaja seuraa opiskelijan edistymistä opinnoissa ja tekee yhteistyötä kotien kanssa. Hän huolehtii opiskelijoidensa ryhmäytymisestä ja ajankohtaisten kouluun ja opiskeluun liittyvien asioiden käsittelystä sekä tiedonkulusta. Opinto-ohjaajat antavat opiskelijoille henkilökohtaista ohjausta ja erityisopettajat puolestaan tukea erilaisissa oppimisen vaikeuksissa. Jotta opiskelijat tuntisivat oikeutensa erilaisiin palveluihin, on tärkeää, että eri ammattilaiset viestivät opiskelijoille ja huoltajille työkuvastaan sekä siitä, miten he ovat tavoitettavissa.

5.1.3 Opiskelu korkeakouluissa

Korkeakouluopiskelunsa aloittavat opiskelijat ovat valtaosin nuoria hiljattain toiselta asteelta valmistuneita, mutta mukana on myös paljon keski-ikäisiä alan vaihtajia. Useimmille uusille korkeakouluopiskelijoille opiskelun alku on positiivinen ja innostava elämänvaihe ja he suhtautuvat tulevaisuuteen toiveikkaasti, mutta aina opiskelu ei suju toivotulla tavalla. Opiskelu ei ehkä vastaa opiskelijan odotuksia tai opiskelija on päässyt opiskelemaan alaa, joka on vain varasijalla hänen toiveissaan. Neljännes opiskelijoista on epävarma siitä, onko valittu opiskeluala oikea ja joka kymmenes arvioi sen kokonaan vääräksi.

Korkeakouluissa vaaditaan aiempaa pitkäjänteisempää ja syvällisempää opiskelutapaa. Runsaan tietomäärän keskeltä on vaativaa osata löytää olennainen. Se on kuitenkin välttämätöntä, jotta opiskelija pystyy tarkastelemaan tietoa kriittisesti ja soveltamaan sitä erilaisten ongelmien ja käytännön tehtävien ratkaisemiseen. Korkeakouluissa opiskelijalta odotetaan aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta – suunnilleen puolet työstä on itsenäistä opiskelua. Se haastaa ajanhallinnan taidot erityisesti aloilla, joissa valmiiksi suunniteltuja

opintopolkua on vain vähän. Tällöin opiskelija joutuu itse laatimaan lukujärjestyksensä ja opintokokonaisuutensa. Kiinnostavat valinnanmahdollisuudet ja verkkokurssit saattavat houkuttaa haalimaan päivät liian täyteen, eikä aikaa jää kurssien vaatimiin tehtäviin ja lukemiseen. Toisaalta väljät lukujärjestykset saattavat johtaa tekemisen lykkäämiseen ja viime hetken rutistuksiin.

Opiskelijat kaipaavatkin varsin usein apua ajan- ja stressinhallintaan, opiskelun ongelmiin ja opiskelutaitoihin. Korkeakoulut ovat kehittäneet monenlaisia opiskelijan ohjauspalveluja. Tarjolla on opinto-ohjaajien ja -neuvojen palveluja, henkilökohtaisia opintosuunnitelmia, opiskelijatuutoriryhmiä, omaopettajajärjestelmiä, opintopsykologeja jne. Opiskelijoiden saattaa joskus olla vaikea löytää tarvitsemansa palvelut tai kehdata hakeutua niihin. Joskus myös oman ongelman vähättely on esteenä. Opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten tulee olla selvillä näistä mahdollisuuksista, sillä usein opiskelustressi ilmenee erilaisina oireina, joiden vuoksi opiskelija hakeutuu terveydenhuollon vastaanotoille.

Työssäkäynti korkeakouluopiskelun ohessa on pikemmin sääntö kuin poikkeus. Sen yhteydestä opiskelumenestykseen ei ole yksiselitteistä tietoa. Toiset kokevat sen tehostavan omaa ajankäyttöä, jolloin se edistää opintojen etenemistä. Joillekin se on hyvää vastapainoa lukemiselle, mutta toisille työssäkäynti on vain taloudellinen pakko. Joskus opintojen jumittaessa työssäkäynti saattaa olla pakoa opinnoista. Usein työkokemuksen hankkiminen opiskeluaikana parantaa työmahdollisuuksia valmistuessa. KOTT-tutkimuksen mukaan yli puolella opiskelijoista työ liittyi opiskeluaan, erityisesti ammattikorkeakouluopiskelijoilla.

Opiskeluaikaan liittyvä vapaa-ajan toiminta opiskelijayhteisöissä on usein muistorikkain osa opiskelua. Silloin solmitaan elinikäisiä ystävyysuhteita ja luodaan verkostoja, joista saattaa olla hyötyä myöhemmässä työelämässä. Opiskelun vastapainona mielekäs harrastustoiminta on tärkeää ja opiskelijajärjestöillä on merkittävä tehtävä mahdollisuuksien tarjoajana.

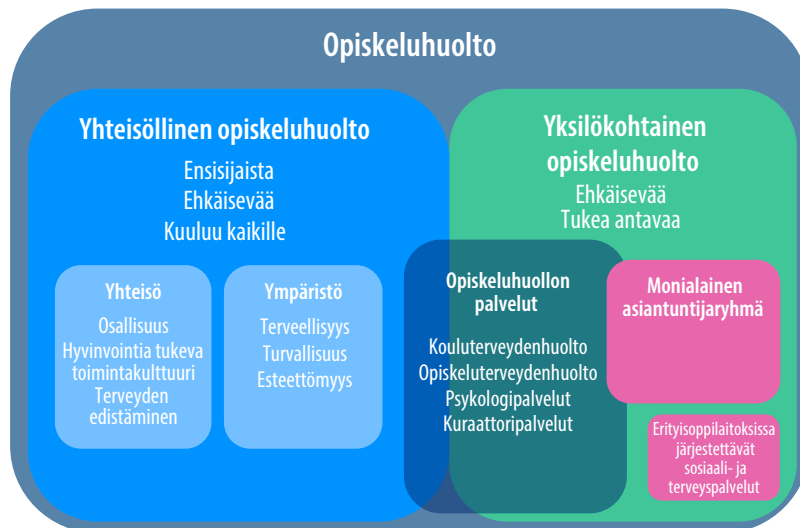
Lisätietoja

- Garam I, Korkala S, Martin M. [Suomalaiset opiskelijat vaihdossa](#) (päivitetty 28.3.2019). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. *Opiskeluterveys* (luvussa Kansainvälisyys opiskelussa). Kustannus Oy Duodecim.
- Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. (julkaistu 1.5.2011, päivitetty 28.3.2019). [Opiskeluterveys](#), (erityisesti luvut Opiskelukyky on opiskelijan työkykyä ja Opiskelukyvyn ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen). Kustannus Oy Duodecim.
- Lindblom-Yläne S, Hailikari T, Postareff L. Oppiminen on monen tekijän summa. Kirjassa Ruuska H, Lötönen M, Rutanen A. toim. [LAATUA! Oppimateriaalit muuttuvassa tietoympäristössä](#). Bookwell Oy, Porvoo 2015.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. Opetushallitus.

5.2 Opiskeluterveydenhuolto osana toisen asteen monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa

Toisen asteen oppilaitokset ja niissä opiskelevat kuuluvat [opiskeluhoilto](#)lain piiriin. Laki määrittelee opiskeluterveydenhuollon palvelut osaksi yksilökohtaista opiskeluhoiltoa, johon sisältyvät sen lisäksi myös kuraattori- ja psykologipalvelut sekä monialainen yksilökohtainen opiskeluhoito. Erityisoppilaitoksissa tarjottavat koulutuksen järjestäjän järjestämät sosiaali- ja terveyspalvelut ovat myös yksilökohtaista opiskeluhoiltoa. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Opiskeluhoillon kokonaisuus

Monesti yksittäisen opiskelijan hyvinvoinnin edistämässä sekä tuen ja avun tarpeen arvioinnissa ja järjestämisessä tarvitaan opiskeluhoiltojen yhteistyötä. Eri palvelujen ammattilaiset voivat tavata opiskelijaa ja huoltajia yhdessä silloin, kun se nähdään tarpeelliseksi ja sopii asiakkaille. Kaikilla opiskeluhoillon palveluilla on oma asiakaskuntansa ja asiakas- tai potilasrekisterinsä. Oppilaitoksen opiskeluhoiltojen ammattilaisten on hyvä tutustua toisiinsa ja käydä yhdessä läpi keskinäistä työnjakoa sekä sopia yhteistyökäytännöistä. Tietojen siirrosta ja vaihdosta opiskeluhoillon toimijoiden kesken on kirjoitettu luvussa 9.1 Tietosuojasta.

Monialainen asiantuntijaryhmä perustetaan silloin, kun opiskelijan opiskeluhoiltoasian selvittely ja/tai hoitaminen tarvitsee laajaa, myös opettajien ja/tai oppilaitoksen vastuuhenkilöiden osallistumista. Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan aina tapauskohtaisesti eli mukaan pyydetään niitä henkilöitä, joita opiskelijan asian hoitamiseen kulloinkin

tarvitaan. Ryhmän kokoamisesta ja kokoonpanosta sovitaan aina opiskelijan (tai huoltajan) kanssa. Ensimmäisessä tapaamisessa suostumus vahvistetaan kirjallisesti. Ryhmän kokoonpanon muuttuessa uusien jäsenten osalta pyydetään uusi kirjallinen suostumus. Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoontumisista on tehtävä kirjaukset, jotka muodostavat asiakaskohtaisen jatkuvan opiskeluhohtokertomuksen.

Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa opiskelijalla on iän ja kehitystason mukainen itsenäinen asiakkuus. Silloin, kun sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö (terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi tai kuraattorina työskentelevä sosiaalihuollon ammattihenkilö) arvioi, että opiskelija kykenee itse päättämään kyseisestä opiskeluhooltoasiastaan, saa hän myös päättää siitä, annetaanko huoltajille tietoa asiasta ja pyydetäänkö huoltajia mukaan asiantuntijaryhmään. Nuorten opiskelijoiden kohdalla on aina hyvä pyrkiä tekemään yhteistyötä huoltajien kanssa, mutta päätöskykyisen nuoren kohdalla tämä voi tapahtua vain hänen suostumuksellaan. Jos opiskelija ei ole kykenevä itse päättämään opiskeluhooltoasiastaan, ollaan yhteydessä huoltajaan ja myös mahdollinen suostumus monialaiseen asiantuntijaryhmään pyydetään huoltajalta.

Lisätietoja

[Alaikäisen itsenäisen päätöskyvyn arviointi terveydenhuollossa](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, Kanste O, Pelkonen M, Peltonen H, Huurre T, Pihkala J, Heiliö P-L. [Monialainen opiskeluhoolto ja sen johtaminen](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36/2015. Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriö, [Kuntainfo 13a/2015](#).

5.3 Opiskelijajärjestöt ja niiden rooli

Opiskelijoiden omat järjestöt ovat tärkeitä opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavia toimijoita. Opiskelijajärjestöt toimivat opiskelijoiden edunvalvojina ja asiantuntijoina heitä koskevissa sosiaali- ja koulutuspoliittisissa asioissa. Lisäksi ne järjestävät opiskelijoille vapaa-ajan toimintaa. Järjestöt tarjoavat myös koulutusta, tiedotusta, neuvontaa ja tukea opiskelijakunnille sekä tekevät tutkimuksia ja selvityksiä opiskelijoiden elämän eri osa-alueilta.

Paikalliset opiskelijakunnat toimivat paikallisen tason edunvalvojina ja järjestävät omaa hyvinvointitoimintaa, kuten hyvinvointi- ja teemapäiviä. Opiskelijajärjestöt ja oppilaitosten ylioppilas- ja opiskelijakunnat ovatkin tärkeitä yhteistyökumppaneita opiskeluterveydenhuollossa, kun suunnitellaan paikallista ja oppilaitoskohtaista hyvinvointityötä ja opiskelukykyä edistävää toimintaa. Järjestötoiminta luo opiskelijoille mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden luomiselle sekä yhteenkuuluvuuden tunteen syntymiselle.

Valtakunnalliset opiskelijajärjestöt:

- Suomen ylioppilaskuntien liitto – SYL ry (www.syl.fi/) on keskusjärjestö, jonka jäseniä ovat kaikki Suomen yliopistojen 14 ylioppilaskuntaa sekä Snellman-korkeakoulun ylioppilaskunta.
- Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry (www.samok.fi/) on ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskusjärjestö. Sen jäseninä ovat kaikkien Suomessa ja Ahvenanmaalla toimivien 24 ammattikorkeakoulun opiskelijakunnat, sekä Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijakunta.
- Suomen Lukiolaisten Liitto – SLL (www.lukio.fi/) on lukiolaisten edunvalvonta-, palvelu- ja harrastusjärjestö.
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry (www.sakkiry.fi/) on valtakunnallinen järjestö, joka edustaa ammattiin eri aloilla opiskelevia opiskelijoita.
- Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry (www.osku.info/) on ammatillisen toisen asteen opiskelijoiden edunvalvonta-, palvelu- ja harrastusjärjestö.
- Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto, SAKU ry (www.sakury.net/) järjestää hyvinvointia edistäviä tapahtumia ja muuta toimintaa koko ammatilliseen koulutukseen.
- Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry – OLL (www.oll.fi/) on valtakunnallinen opiskelija- ja korkeakoululiikunnan edunvalvonta- ja palveluorganisaatio.
- Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr. (www.otus.fi/) toteuttaa tutkimus- ja julkaisutoimintaa, joka kohdistuu koulutusjärjestelmiin, koulutukseen, opiskelijoiden taloudelliseen, sivistykselliseen ja sosiaaliseen asemaan, elämäntapaan sekä korkeakoululaitoksen rakenteeseen ja toimintaan.

Lisätietoja

Kunttu K. [Järjestöt opiskelijaelämän asiantuntijoina](#) (päivitetty 26.3.2018). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. [Opiskeluterveys](#) (luvussa Oppilaitokset ja opiskelijoiden järjestöt hyvinvointityössä). Kustannus Oy Duodecim

6 Hyvinvoiva oppilaitos

Opiskeluympäristöllä ja -yhteisöllä on suuri merkitys opiskelijan terveydelle ja hyvinvoinnille sekä mahdollisuuksille edetä opinnoissa omien kykyjensä mukaisesti. Terveellinen ja turvallinen opiskeluympäristö sekä hyvinvoiva yhteisö muodostuvat hyvistä fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalista olosuhteista. Nämä tukevat sekä opiskelijan että henkilöstön hyvinvointia. Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta (terveydenhuoltolaki, valtioneuvoston asetus).

6.1 Opiskeluterveydenhuolto osana opiskeluympäristö- ja yhteisötyötä

Terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttaa koko ihmisen psykososiaalinen ympäristö, jonka kanssa hän on vuorovaikutuksessa. Arjessa tärkeäksi nousee lähiympäristö, johon ihminen liittyy perheen, työn, opintojen tai vapaa-ajanyhteisön jäsenenä. Oppilaitos ja opiskeluyhteisöt ovat opiskelijoille keskeisiä ja siksi työ niiden hyvinvoinnin edistämiseksi on merkityksellistä ja lakisääteistä.

Oppilaitosten yhteisöllinen työ on monialaista terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn edistämistä, joka kohdistuu opiskeluympäristöihin ja -yhteisöihin sekä suoraan ja välillisesti opiskelijoihin. Tavoitteena on edistää ja ylläpitää opiskelijoissa sekä heidän toimintaympäristöissään olevia hyvinvointia suojaavia tekijöitä ja toisaalta vähentää altistavia ja laukaisevia riskitekijöitä. Opiskeluterveydenhuollolla on tässä työssä aktiivisen asiantuntijan rooli. Toimintatapoina ovat sidosryhmäyhteistyö, oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden säännöllinen tarkastaminen (ks. luku 6.3 Oppilaitosympäristön ja yhteisön tarkastaminen) sekä monipuolinen terveyttä edistävä viestintä (ks. luku 6.2 Terveyttä edistävä viestintä).

Yhteisöllinen työ on lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa osa oppilaitoksen johtamaa opiskeluhoitotyötä ja korkeakouluissa tiivistä yhteistyötä opiskeluterveydenhuollon, korkeakoulujen, opiskelijajärjestöjen ja muiden opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien toimijoiden kesken. Työ vaatii asiantuntevaa suunnittelua, johtamista, työnjakoa ja raportointia ja siihen on varattava riittävät henkilöstövoimavarat. Toiminta edellyttää pysyviä

rakenteita, kuten työryhmiä, verkostoja ja vastuuhenkilöitä. Koska yhteisöllinen työ eroaa perinteisestä terveydenhuollon vastaanottotyöstä, on erityisesti huolehdittava henkilökunnan koulutuksesta tähän työhön.

6.1.1 Yhteisöllisen työn sisältö

Yhteisöllisen työn laajaa sisältöä kuvataan kuviossa 3. Painopisteitä ovat:

- Hyvän vuorovaikutuksen edistäminen oppilaitoksessa.
- Opiskelijoiden terveellisten elintapojen ja päihteettömyyden edistäminen/päihdehaittojen vähentäminen.
- Mielen terveyden edistäminen, joka sisältää esimerkiksi vahvuuksien ja voimavarojen tukemisen sekä kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen ja niihin puuttumisen.
- Osallistavan ja yhteisöllisen toimintakulttuurin luominen, jonka tavoitteena on edistää opintoihin kiinnittymistä ja ehkäistä poissaoloja.

Yhteisöllisiä toimia voidaan suunnata kaikille yhteisön jäsenille tai kohdentaa tietyille ryhmille, jotka tarvitsevat tukea esimerkiksi ryhmädynamiikan tai työskentelyilmapiirin kehittämiseksi. Työtä voidaan toteuttaa mm. opetushenkilöstön toimesta osana opetusta. Toimintamallit varhaisen tuen ja opiskelijan ohjauksen parantamiseksi rakentuvat paikallisten toimintaedellytysten mukaan.

Kuvio 3. Yhteisöllisen opiskeluhooldotyön sisältöjä toisella asteella. Korkeakouluissa opiskeluyhteisötyön sisällöt ovat samankaltaisia kuin toisen asteen opiskeluhooldotyössä lukuun ottamatta huoltajien osuutta.

Työ perustuu tietoon opiskelijoiden ja oppilaitoksen hyvinvointitilanteesta

Vaikuttava yhteisöllinen työ edellyttää, että toiminta perustuu tietoon ja kohdentuu oikein. Sen vuoksi toiminnan suunnittelun pohjana tulee olla seurantatieto opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvoinnista, mikä mahdollistaa työn kohdistamisen kunkin oppilaitoksen tarpeisiin ja on toimintatapana tuloksellista. Tiedon pohjalta voidaan määritellä painopistealueita kullekin lukuvuodelle tai pidemmälle aikavälille. Tietoa saadaan useista lähteistä:

- Valtakunnalliset tiedonkeruut, esim. Kouluterveyskysely, TEA-viisari, KOTT-tutkimus, Amisbarometri, Opiskelijatutkimus
- Paikalliset ja oppilaitoskohtaiset tiedonkeruut, kuten opiskelijajärjestöjen selvitykset
- Oppilaitosympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastukset
- Yhteistyöverkoston kautta saatu tieto
- Asiakaspalautteet
- Opiskeluhooldopalvelujen asiakastietojärjestelmät

- Opiskelijoilta, huoltajilta, oppilaitoksen henkilöstöltä ja työpaikkaohjaajilta saatava tieto
- Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset. Terveystarkastuksista saatua tietoa voidaan tarkastella ryhmä-, vuosikurssi-, oppilaitos- tai toimipistekohteisesti. Yksittäinen opiskelija ei saa olla tunnistettavissa tietoja esiteltäessä
- Opiskeluterveydenhuollon muilla käynneillä kertynyt tieto (esim. opiskelun kuormittavuus, suhteet kavereihin ja opettajiin, kiusaamisen ja häirinnän kokemukset, poissaolot, tapaturmat)

6.1.2 Yhteisöllinen opiskeluhoolto toisella asteella

Toisen asteen opiskeluhoollolla tarkoitetaan toteutettavaa hyvinvointityötä, jossa myös huoltajien osallisuus on olennaista. Toiminnallisesti opiskeluhoolto jakautuu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen työhön. Yksilökohtainen opiskeluhoolto kuvataan luvussa 5.2 Opiskeluterveydenhuolto osana toisen asteen monialaista yksilökohtaista opiskeluhooltoa, jossa myös opiskeluhoollon kokonaisuus esitetään kuviona. (Kuvio 2.) Yhteisöllisen työn näkökulmasta on merkityksellistä, että oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

Opiskeluhooltotyötä ohjaa opiskeluhooltolaki, jonka mukaan yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijainen opiskeluhoollon toteuttamismuoto. Lain 4 §:n mukaan opiskeluhoolto toteuttavat kaikki oppilaitoksen toimijat. Työ edellyttää opetushenkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen saumatonta yhteistyötä. Opiskeluhooltopalveluilla on erityisosaamista niin ryhmien kanssa työskentelyssä kuin hyvinvointia edistävien sisältöjen toteuttamisessa oppiaineiden opetuksessa.

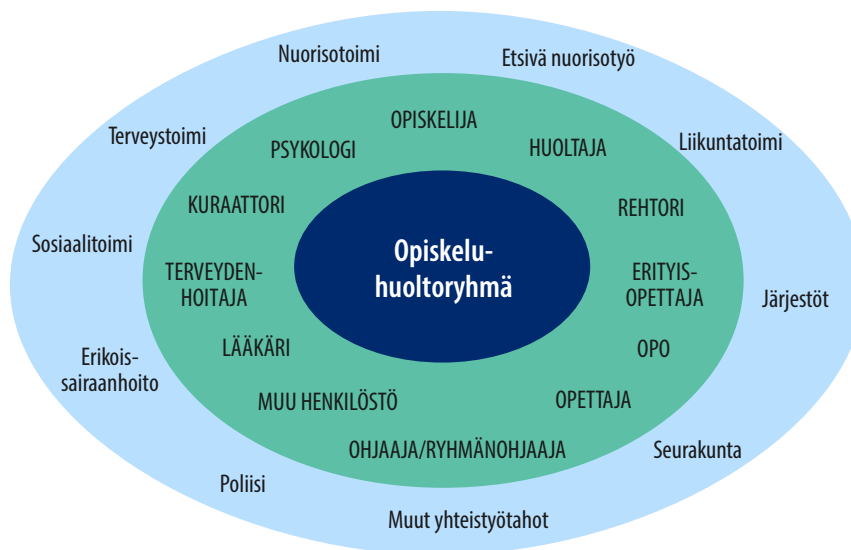
Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoollon ohjausryhmä tukee yksittäisten oppilaitosten tekemää opiskeluhooltotyötä. Ohjausryhmä yhtenäistää eri oppilaitosten työtä linjaamalla yhteisiä tavoitteita ja toimintatapoja, joissa huomioidaan sekä sijaintikunnan että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Jokaisessa oppilaitoksessa ja tarvittaessa sen eri toimipisteissä toimii **opiskeluhoolto-ryhmä**, joka suunnittelee, toteuttaa ja arvioi opiskeluhooltoja sekä koordinoi kaikkea oppilaitoksen piirissä tehtävää hyvinvointityötä. Opiskeluhooltoryhmää johtaa rehtori tai koulutuksen järjestäjän nimeämä muu henkilö. Muusta kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista päätetään paikallisesti. Mukana voi olla esim. opettaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kuraattori ja psykologi, opiskeluterveydenhuollon edustaja (esim. terveydenhoitaja, lääkäri, hammaslääkäri, suuhygienisti) sekä opiskelijoiden ja huoltajien edustajat. Lisäksi työhön voidaan pyytää mukaan oppilaitoksen ulkopuolisia yhteistyökumppaneita,

esimerkiksi järjestöistä, sosiaalityöstä, erikoissairaanhoidosta, nuorisotoimista tai liikuntatoimista tai poliisista. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Opiskeluhoitoyhtymän kokoonpano ja yhteistyötahot toisen asteen oppilaitoksissa (Lähde: Kristiina Laitinen 2014)

Opiskeluhoitoyhtymälle on säädetty useita tehtäviä, joista tärkein on yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnittelu. Tähän sisältyy esimerkiksi oppilaitosympäristön ja -yhteisön tarkastuksen jatkotoimet. **Asioita käsitellään aina yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Ryhmä ei koskaan käsittele yksittäistä opiskelijaa koskevaa asiaa.** Opiskeluhoitoyhtymän tehtävät ja työskentely on tarkemmin kuvattu oppaassa Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhoitoyhtymälle (Hietanen-Peltola ym. 2019).

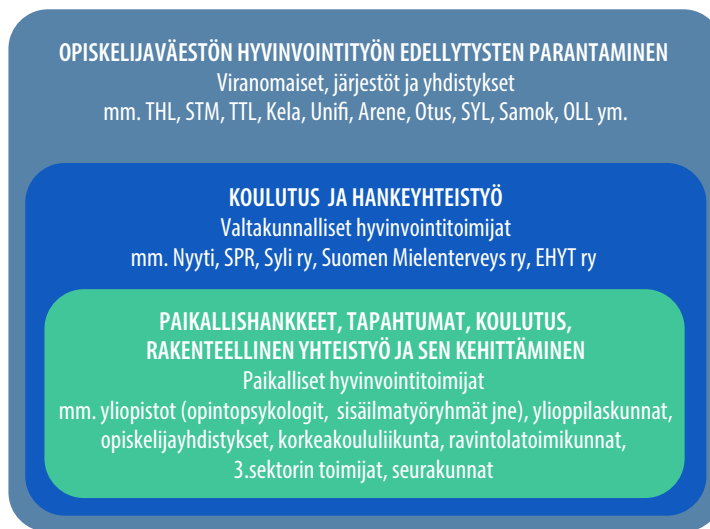
6.1.3 Yhteisöllisen työn erityispiirteet korkeakouluissa

Opiskeluhoitolaikaa ei sovelleta korkeakouluissa, eikä yhteisöllisen työn toteuttamista ole ohjeistettu yhtä tarkasti kuin toisella asteella. Tämän vuoksi yhteisöllisen työn sisältö vaihtelee korkeakoulusta ja opiskeluterveydenhuollosta riippuen.

Opiskeluterveydenhuolto toimii asiantuntijana sidosryhmäyhteistyössä, jossa kumppaneina ovat korkeakoulut, opiskelijajärjestöt, opiskelijoiden vertaistukea tarjoavat järjestöt sekä muut opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat toimijat. Yhteistyötä tehdään paitsi

paikallisissa myös valtakunnallisissa opiskeluterveydenhuollon verkostoissa. Keskeiset kumppanuudet ja sisältö on esitetty kuviossa 5.

Kuvio 5. Opiskeluyhteistyön keskeiset kumppanuudet

Korkeakouluilla yhteistyökumppaneita ovat pääsääntöisesti oppilaitosten hyvinvointityöhön ja opiskelijoiden ohjaamiseen osallistuvat tahot, kuten oppilaitoksen johto, opiskelija- ja liikuntapalvelut, opetushenkilökunta, opintopsykologit, kuraattorit, tilapalvelut, turvallisuuspäällikkö, kriisi- ja sisäilmatyöryhmät, kansainväliset yksiköt, työsuojelutoimikunnat, työterveyshuolto jne. Muita yhteistyötahoja ovat mm. opiskelijaravintolat ja opiskelija-asumiseen liittyvät organisaatiot.

Yhteisöllisessä työssä on huomioitava korkeakoulujen hyvinvointiohjelmat. Ne muodostuvat korkeakoulujen omista toimintaperiaatteista ja käytännöistä, jotka liittyvät opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvointiin sekä valtakunnallisista ohjelmista ja suosituksista (esim. Päihdeohjelma, Häirintäohjelma, Korkeakoululiikunnan suositukset).

Opiskelijajärjestöjen mukanaolo työssä on keskeistä, sillä ne luovat, ylläpitävät ja siirtävät opiskelijakulttuuria esimerkiksi päihteiden käytössä tai liikunnan harrastamisessa. Paikallistasolla niillä on myös iso rooli uusien opiskelijoiden tutustuttamisessa opiskelupaikkaan ja opiskelijayhteisöihin. Ylioppilas- ja opiskelijakunnilla sekä ainejärjestöillä on toimihenkilöitä ja usein jopa nimettyjä hyvinvointivastuuhenkilöitä, jotka tulee kutsua yhteistyöhön.

Yhteistyö oman alueen kansalaisjärjestöjen, kuten liikunta- ja mielenterveysjärjestöjen ja esimerkiksi Ohjaamon kanssa mahdollistaa ja monipuolistaa palvelujen järjestämistä ja ryhmätoimintaa. Kolmannen sektorin toimijat tuovat jokainen omaa osaamistaan opiskelijan opintoihin ja hyvinvointiin liittyvässä työssä.

Niin omasta kuin yhteistyökumppanien palvelutarjonnasta tulee tiedottaa opiskelijoita. Yhtä tärkeää on, että niin terveydenhuollon ammattilaiset kuin korkeakoulujen henkilökunta ovat tietoisia palveluista osatakseen ohjata opiskelijoita niiden piiriin.

Korkeakouluilla on opiskelijoiden hyvinvointia edistäviä työryhmiä, joissa on opiskeluterveydenhuollon edustus. Yleensä ryhmät toimivat laaja-alaisena yhteistyöverkostona ja koordinoivat opiskelukykyä tukevien tahojen yhteistyötä. Hyvinvointityöryhmän vastuulle kuuluvat yleensä oppilaitosyhteisön hyvinvointiin liittyvät asiat, kuten erilaiset toimenpiteohjeet, suositukset ja ohjeistukset koko oppilaitosta koskien.

YTHS:llä on kaikissa toimipisteissään terveystyöryhmä, joka vastaa omalta osaltaan opiskeluyhteisötyöhön suunnitellun vuosikellon mukaisesta toiminnasta sekä paikallisista hankkeista. Mukana on YTHS:n eri alojen asiantuntijat sekä edustajat ainakin ylioppilaskunnista, korkeakoulusta ja korkeakoululiikunnasta. Työryhmä pitää aktiivisesti yhteyttä opiskelijajärjestöihin ja korkeakouluihin ja motivoi, kouluttaa ja informoi yhteisössä toimivia kumppaneita terveyden edistämistyöstä.

Lisätietoja

- Hietanen-Peltola M, Laitinen K, Järvinen J, Fagerlund-Jalokinos S. [Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmälle](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 10/2019.
- Hietanen-Peltola M, Korpilahti U. toim. [Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos: Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 7/2015.
- Hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ruokailusta – ruokailusuositus ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin. Opetushallitus, valtion ravitsemusneuvottelukunta ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, [Oppaat ja käsikirjat 2019:5a](#).
- [Korkeakouluopiskelijoiden ruokailusuositus. Terveyttä ruoasta](#). Kansaneläkelaitos, Helsinki 2016.
- Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. (julkaistu 1.5.2011, päivitetty 28.3.2019). [Opiskeluterveys](#) (osio III Opiskeluyhteisöjen hyvinvoinnin sekä opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyn edistäminen). Kustannus Oy Duodecim.
- Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, Kanste O, Pelkonen M, Huurre T, Pihkala J, Heiliö P-L. [Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36/2015.
- Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, [Kuntainfo 13a/ 2015](#).
- Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Palmqvist R, Saaristo V, Ståhl T. [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2018](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 12/2019.
- Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Järvinen J, Saaristo V, Saukko N & Ståhl T. [Hyvinvoinnin ja terveyden ja edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2018](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2019.

6.2 Terveyttä edistävä viestintä

Terveyttä edistävän viestinnän tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoa ja ymmärrystä terveyteen ja opiskelukykyyn liittyvistä asioista sekä tukea opiskeluterveydenhuollon hyvinvointityötä. Viestinnän kohderyhminä ovat opiskelijat ja opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat asiantuntijat ja päättäjät. Terveyttä edistävä viestintä sisältää niin terveystiedon tuottamista ja jakamista, palveluista tiedottamista kuin opiskeluyhteisöissä toteutettavien tapahtumien järjestämistä.

Terveyttä edistävän viestinnän tehtävinä on:

- tarjota tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista havainnollisessa ja ymmärrettävässä muodossa
- lisätä opiskelijoiden oman terveyden lukutaitoa ja omahoidon valmiuksia
- lisätä tietoisuutta keinoista, joilla opiskeluyhteisöjä voidaan kehittää terveellisiä valintoja edistäviksi
- käynnistää ja tukea muutoksia elämäntavoissa
- mahdollistaa uuden oppimista

Terveysviestinnässä tarvitaan monimuotoisia terveysaineistoja, jotka ovat opiskelijoiden ikäryhmille kohdennettuja. Sisältöjen pitää olla ajantasaisia ja perustua tutkittuun tietoon ja niissä tulee huomioida palvelujen käyttäjien erilaiset tarpeet. Kasvokkaisen ja painetun viestinnän rinnalle ovat nousseet digitaaliset kanavat. Onkin tärkeää tuottaa ja välittää aktiivisesti luotettavaa tietoa opiskelijoille niissä kanavissa, joissa opiskelijat ovat. Opiskeluterveydenhuollon omien verkkosivujen ja some-kanavien lisäksi kannattaa hyödyntää oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen viestintämahdollisuudet.

Terveyttä edistävää viestintää ovat esimerkiksi oppilaitoksissa pidettävät asiantuntijaluennot, tutorkoulutukset, uusien opiskelijoiden infot, kampanjat ja hyvinvointitapahtumat sekä haastattelut. Opiskelijatapahtumien suunnittelun lähtökohtana on tapahtumalle asetetut tavoitteet; kenelle, miksi ja mikä on tärkein viesti. Täsmälliset tavoitteet auttavat tapahtuman onnistumisen arvioinnissa. Paikalliset tapahtumat tulee suunnitella yhdessä opiskelijoiden kanssa niin, että opiskelijoilla on selkeä vastuu niiden järjestämisessä. Valta-kunnallisiin, eri järjestöjen järjestämiin kampanjoihin osallistuminen lisää vaikuttavuutta ja terveyden edistämisen teemoille saadaan suurempi yhtenäinen näkyvyys. Niihin voi saada myös valmista materiaalia.

Terveyttä edistävä viestintä edellyttää opiskeluterveydenhuollon palveluita tuottavan organisaation sisällä työn suunnittelua ja yhteistyötä. Terveysdenhuollon ammattilaisilla on vastuu sisällöstä ja viestinnän ammattilaisilta tulisi saada apua materiaalien muokkaamisessa asiakaskuntaa puhuttelevaksi. Yhteisölliseen viestintään tulee laatia

vuosisuunnitelma, esimerkiksi vuosikello. Siinä tulee ottaa huomioon myös opiskeluyhteisön toiminta ja vuoden kierto, kuten uusien opiskelijoiden tulo, liikunta- tai porraspäivät, kaamosaika, AIDS-päivä, tipaton tammikuu, allergiakausi, seksitaudit, tupakaton päivä jne. Toiminnan yhtenäisen toteutumisen varmistamiseksi opiskeluterveydenhuollon henkilöstön tulee olla tietoisia, mitä ja miten opiskelijoille viestitään esimerkiksi palveluista ja tapahtumista, tai minkälaista terveystietoa heille on tarjolla.

Lisätietoja

Torkkola S. [Viestintä terveyden edistämässä](#) (päivitetty 1.5.2011). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. *Opiskeluterveys* (luvussa *Terveyden edistäminen ja varhainen puuttuminen*). Kustannus Oy Duodecim, 2011.

6.3 Oppilaitosympäristön ja yhteisön tarkastaminen

Oppilaitoksissa kolmen vuoden välein suoritettavista opiskeluympäristöjen tarkastuksista ja sovittujen toimenpiteiden vuosittaisesta seurannasta vastaa opiskeluterveydenhuolto yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (terveydenhuoltolaki, valtioneuvoston asetus). Tarkastusten toteuttaminen on kuvattu yksityiskohtaisemmin julkaisussa [Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen](#).

6.3.1 Tarkastusten toteuttaminen monialaisena yhteistyönä

Oppilaitosten terveellisyydestä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen sisältyy useiden eri viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin ja säännöllinen yhteinen tarkastustoiminta on yksi keino toteuttaa annettuja tehtäviä. Yhteistyö edellyttää toimivia rakenteita sekä yhteistä sopimista toimintatavoista ja vastuista, kuten:

- millä tavoin eri tahot ovat mukana tarkastuksen toteuttamisessa
- kuka huolehtii aikataulusta ja kutsuista kolmen vuoden välein
- miten opiskelijoiden sekä toisen asteen oppilaitoksissa myös huoltajien osallisuus tarkastuksessa varmistetaan ja toteutetaan
- minkälaisissa osissa oppilaitos tarkastetaan
- ketkä toimivat eri yksiköiden tai toimipisteiden vastuu- ja yhdyshenkilöinä
- miten asiasta tiedotetaan oppilaitoksessa.

Tarkastukset toteutetaan yhteistyössä eri viranomaisten, opiskeluterveydenhuollon ja oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja muiden tahojen kanssa. Tarkastukseen

osallistuvat tahot esitellään kuviossa 6. Tarkastuksessa ei ole kyse vain oppilaitoksessa tehtävästä tarkastuskierroksesta, vaan kyseessä on laaja kokonaisuus, joka muodostuu useista eri vaiheista. Se sisältää taustatietojen keruun, tarkastustilaisuudet, jatkotoimista sopimisen ja seurannan, dokumentoinnin sekä tiedottamisen. Tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista on seurattava vuosittain.

Kuvio 6. Oppilaitoksen tarkastamiseen osallistuvat tahot (mukailtu julkaisusta Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).

Opiskeluympäristön tarkastuksista saatava tieto syventää opiskeluterveydenhuollon ymmärrystä opiskeluyhteisöstä ja lisää valmiuksia tukea opiskelijaa tilanteissa, joissa opiskelijan haasteet liittyvät opiskeluympäristöön. Se lisää myös yhteistyötä eri hyvinvointitoimijoiden välillä opiskeluyhteisössä. Opiskeluympäristön tarkastuksista ja niiden tuloksista tulee tiedottaa näkyvästi niin oppilaitoksen kuin opiskeluterveydenhuollonkin tiedotuskanavissa.

6.3.2 Tarkastukset toisen asteen oppilaitoksissa

Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tarkastustoiminta on osa yhteisöllistä opiskelu- huoltotyötä. Tavoitteena on, että tarkastus tehdään yhdenmukaisesti eri toimipisteissä/ oppilaitoksissa kunnan tai koulutuksen järjestäjän sisällä. Tarkastustoiminta linjataan opiskeluhoollon ohjausryhmässä. Oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnitelmaan kirjataan suunnitelma oppilaitoksen tarkastamisesta, aikatauluista ja yhteistyöstä.

Opiskeluhoolloryhmä huolehtii tarkastuksen käytännön järjestelyistä oppilaitoksessa/ toimipisteessä ja vastaa tarkastukseen liittyvästä tiedon keruusta sekä tiedottamisesta opiskelijoille, huoltajille ja henkilöstölle. Toisen asteen oppilaitosten tarkastuksissa ja jatkotoimien seurannassa käytetään tähän tarkoitukseen laadittuja lomakepohjia, jotka ovat saatavilla [Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla](#).

Tarkastuksen sisältö painottuu oppilaitoksen ja koulutusalojen mukaan. Erityisesti ammatillisessa koulutuksessa eri koulutusaloilla painottuvat erilaiset riskitekijät. Juuri kyseisen koulutuslinjan opettajien ja opiskelijoiden mukaan ottaminen helpottaa riskien tunnistamista ja auttaa jatkotoimien suunnittelussa.

Toimipisteittäin tehtyjen tarkastusten tulokset kootaan yhteen oppilaitoskohtaiseksi kokonaisuudeksi. Opiskeluhoollon ohjausryhmä kokoaa yhteen ja käsittelee eri oppilaitosten tarkastustulokset, joiden havainnot ohjaavat sekä yhteisöllisen että yksilökohtaisen opiskeluhoollon kehittämistä. Lisäksi tarkastuksessa ja seurannassa kertyvä tieto tarvitaan opiskeluhoollon arviointiin.

6.3.3 Tarkastukset korkeakouluissa

Korkeakouluissa tarkastustoiminnasta on ollut tapana sopia paikallisesti korkeakoulun johdon, opiskeluterveydenhuollon ja oppilaitoksen sijaintikunnan terveydensuojeluviranomaisen kesken. Koordinaatiovastuu toiminnasta on näin ollen ollut opiskeluterveydenhuollolla. Korkeakouluilla toiminta sopii luontevasti osaksi hyvinvointityöryhmän tehtäviä tai se voidaan organisoida muulla tavoin yhdessä oppilaitoksen kanssa. Opiskeluympäristöjen tarkastustoimintaan soveltuva lomakepohja on kehitetty YTHS:ssä. (Liite 2.)

Korkeakoulumaailmassa tietopohjan kerääminen oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin arvioimiseksi edellyttää opiskelijoiden tiivistä mukanaoloa tarkastustoiminnassa.

Yhteisön hyvinvointiin liittyen opiskelijoiden toiveena on ollut aiempaa kattavampi tarkastettavan kohteen psykososiaalisen opiskeluympäristön kartoittaminen

Korkeakoulu yhteisössä tulee huomioida erityisesti oppilaitosten hyvinvointityön rakenteiden kartoitus, kuten toimintamallit, ohjeet ja suositukset. Tarkastuksessa tulee selvittää opiskelijoiden palautekäytännöt, opintoihin saadun tuen kanavat, opintojen edistymisen seurantaan ja varhaisen tuen malleihin liittyvät käytännöt sekä opiskeluterveydenhuollon saavutettavuus.

Lisätietoja

- Hietanen-Peltola M, Korpilahti U. (toim): [Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos: Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 2015:7.
- Hietanen-Peltola M, Laitinen K, Järvinen J, Fagerlund-Jalokinos S. [Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmälle](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 10/2019.
- [Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuusopas](#), Opetushallitus.
- [Oppilaitosrakennusten turvallisuus](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:2.
- [Oppilaitosympäristön ja -yhteisön monialainen tarkastaminen](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tiedä ja toimi -kortti, 2015.
- Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, Kanste O, Pelkonen M, Peltonen H, Huurre T, Pihkala J, Heiliö P-L: [Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36:2015.
- [Sisäilmaongelmien käsittely koulurakennuksissa – esimerkkikuvaus avuksi käsittelyyn](#) (2015.) Itä-Suomen aluehallintovirasto 4.2.2015.

6.4 SORA-lainsäädäntö – Ratkaisuja opiskelijaksi soveltumattomuuteen

SORA-säädökset ja määräykset (SORA-lainsäädäntö) ovat lainsäädäntökokonaisuus, joka käsittelee opiskeluun soveltumattomuuteen liittyviä ratkaisuja. Lainsäädäntö liittyy mm. opiskelijaksi ottamisen esteisiin, opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen sekä huumausainetestaukseen. Lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta, sekä lisätä koulutuksen, tutkinnon järjestäjien ja korkeakoulujen mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen. Tavoitteena on myös varmistaa opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti SORA-lainsäädäntöä ja sen toteuttamista arvioivan hankkeen, jonka toimikausi päättyi 31.12.2020. Hankkeen tarkoituksena oli selvittää, miten opintoihin soveltumattomuutta koskevia säännöksiä sovelletaan käytännössä sekä millaisia toimintakäytäntöjä ja työnjakoja eri toimijoilla on. Selvityksen perusteella on tarkoitus tehdä tarvittavia muutoksia lainsäädäntöön sekä toteuttaa muita tarpeellisia toimenpiteitä. Lisätietoja hankkeesta [opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilta](#).

SORA-säädökset ovat osa ammattikorkeakoululakia, yliopistolakia sekä lakia ammatillisesta koulutuksesta. Lukiolaissa ei SORA-säädöksiä ole, joten säädöksiä ei voida soveltaa lukiolaisiin. Säädöksistä muut kuin huumausainetestaus koskevat ainoastaan eri koulutusasteisiin liittyvissä valtioneuvoston asetuksissa määrättyjen koulutusalojen tutkintoja

ns. SORA-tutkintoja ([VNA 673/2017 20 §](#), [VNA 1129/2014 11 §](#), [VNA 770/2009 2a §](#)). Nämä koulutusalat on rajattu siten, että opintoihin tai ammatissa toimimiseen liittyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Huumausainetestaukseen liittyvät säädökset ja määräykset koskevat kaikkia, myös muiden kuin SORA-tutkintojen opiskelijoita.

SORA-säädösten soveltamisessa opiskeluterveydenhuollon ensisijainen tehtävä on tukea opiskelijan terveyttä ja toimintakykyä. Tiivis yhteistyö opiskelijan ja oppilaitoksen henkilökunnan kanssa yksittäisen opiskelijan tukitoimia suunniteltaessa on välttämätöntä. Oppilaitoksen ja opiskeluterveydenhuollon yhteistyönä laadittavat oppilaitoksen päihdesuunnitelma ja muut toimintaohjeet SORA-lainsäädännön toimeenpanotilanteisiin varmistavat lainmukaiset, opiskelijoille yhdenvertaiset toimintatavat näissä vaikeissa tilanteissa. Toimintaohjeiden suunnittelussa painopisteenä on oltava ennaltaehkäisevät toimet.

Tässä oppaassa esitetään lyhyesti opiskeluterveydenhuollon rooli opiskeluoikeuden peruuttamisprosessissa ja opiskelijoiden huumausainetestauksessa. Koska opiskelijaksi hakijat ja opiskeluoikeuden palauttamista hakevat eivät pääsääntöisesti ole oikeutettuja opiskeluterveydenhuollon palveluihin, on aiheet jätetty oppaan ulkopuolelle. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut [SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa](#) -ohjeistuksen, jonka sisällön tuntemus on edellytys SORA-lainsäädäntöön liittyvien tehtävien toteuttamiselle opiskeluterveydenhuollossa. Myös Opetushallituksen koulutuksen järjestäjille laatimaan SORA-oppaaseen on hyvä tutustua.

6.4.1 SORA-lainsäädännön mukainen huumausainetestaus

Huumausainetestausta koskevat säädökset koskevat kaikkia opiskelijoita lukuun ottamatta lukiolaisia, ei ainoastaan ns. SORA-alojen opiskelijoita. Koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu voi velvoittaa opiskelijaa esittämään huumausainetestä koskevan todistuksen, mikäli SORA-lainsäädännössä määrätyt edellytykset täyttyvät. (Kuvio 7.) Koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu vastaa testauksen edellytysten arvioinnista. Lisäksi huumausainetestaukseen velvoittaminen edellyttää, että koulutuksen järjestäjällä tai korkeakoululla on kirjallinen päihdeohjelma. Päihdeohjelma tulee laatia yhteistyössä opiskeluterveydenhuollon ja opiskelijoiden kanssa.

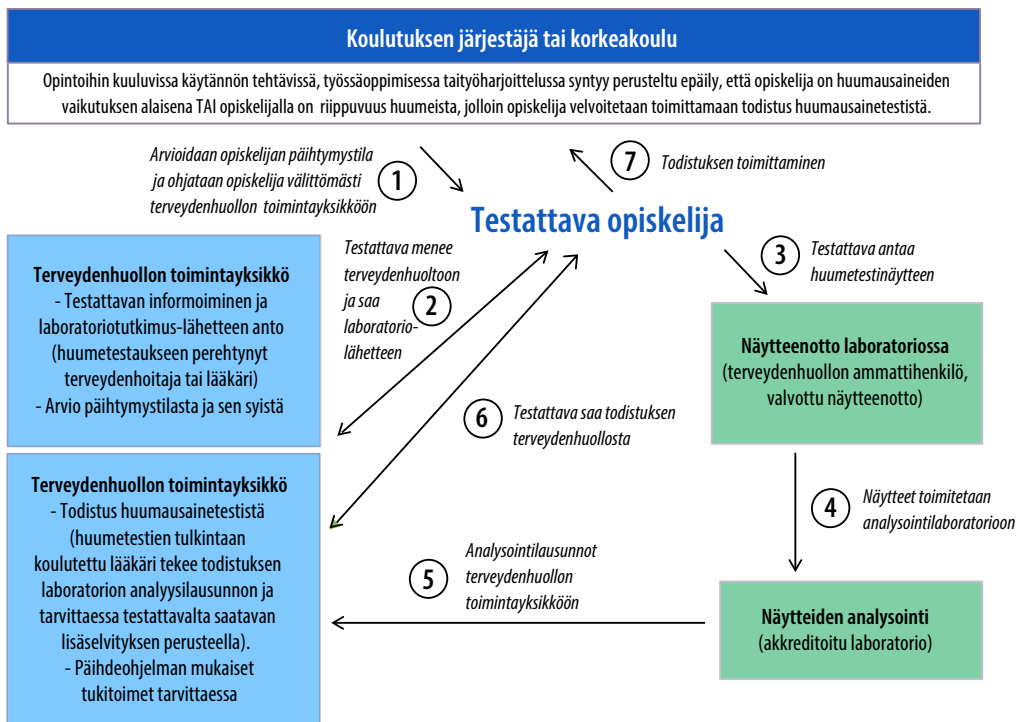
Kun opiskelija on veloitettu esittämään huumausainetestä koskeva todistus, ohjataan hänet mahdollisimman pian (opiskelu)terveydenhuoltoon. Terveystieteidenhuollossa opiskelijalle tehdään päihtymystilan arvio, häntä informoidaan huumausainetestauksesta ja opiskelijan antaessa suostumuksensa huumausainetestaukseen, tehdään lähete testauslaboratorioon. Oppilaitoksen epäillessä akuuttia päihtymystä testataan veren laaja huumausaineseula. Huumausaineriippuvuusepäilyssä testataan sekä veren että virtsan laaja huumausaineseula.

Lähetteen testaukseen voi tehdä joko lääkäri tai huumausainetestaukseen perehtynyt hoitaja.

Testituloksen perusteella huumausainetestaukseen perehtynyt lääkäri laatii opiskelijalle huumausainetestistä koskevan todistuksen, jossa otetaan kantaa, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Opiskelija toimittaa todistuksen oppilaitokselle. Oppilaitoksella ei ole oikeutta saada todistusta suoraan terveydenhuollosta. Huumausainetestaukseen perehtyneeksi terveydenhoitajaksi tai lääkäriksi katsotaan henkilö, joka on osallistunut sosiaali- ja terveysministeriön, Työterveyslaitoksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhdessä järjestämään koulutukseen tai muuhun vastaavaan koulutukseen, jossa käsitellään huumausainetesteihin liittyvää lainsäädäntöä, testien tekemisen hyviä käytäntöjä sekä todistusten laatimista.

Jokaiselle opiskelijalle, joka ohjataan opiskeluterveydenhuoltoon päihdehäiriöepäilyn vuoksi, on tehtävä erityisen tuen tarpeen arviointi ja tarvittaessa ohjattava päihdehoitoon. Keskeistä on myös oppilaitoksen kanssa tehtävä yhteistyö päihdeongelmaisen opiskelijan opintojen ja tuen suunnittelemiseksi.

Kuvio 7. Huumausainetestauksen prosessikaavio

6.4.2 Opiskeluoikeuden peruuttaminen

SORA-tutkinto-opiskelijoiden opiskeluoikeus voidaan peruuttaa viimesijaisena toimenä, jos opiskelija ei terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään täytä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä. (Kuvio 8.) Opetushallitus on määritellyt toisen asteen SORA-tutkintojen alakohtaiset terveydentilavaatimukset (Opetushallituksen määräys D:27/011/2015). Korkeakoulut ovat määritelleet vaatimukset itsenäisesti. Ammattikorkeakoulujen terveydentilavaatimukset löytyvät osoitteesta <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/hakijalle/hakeminen/#terveysjatoimintakyky>. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista on oppilaitoksessa selvitetävä, ovatko opiskelun esteet poistettavissa tai onko opiskelija mahdollista ohjata toiselle koulutuslalle.

Opiskeluoikeus voidaan peruuttaa tilanteissa, joissa opiskelija ei olisi voinut tulla valituksi koulutukseen, jos hänen terveydentilaansa tai toimintakykyään koskeva puute olisi tiedetty jo hakuvaiheessa. Tällainen tilanne voi syntyä, jos opiskelija on salannut terveydentilaansa tai toimintakykynsä liittyvän tiedon hakuvaiheessa. Opiskeluoikeus voidaan peruuttaa myös silloin, jos opiskelijan terveydentila tai toimintakyky on muuttunut opintojen aikana niin, että hän ei täytä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos opiskelija sairastuu opintojen aikana vakavasti niin, että sairastuminen voi aiheuttaa vaaratilanteita opinnoissa.

Ennen kuin opiskeluoikeus voidaan terveydellisistä syistä peruuttaa, koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu voi määrätä opiskelijan laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön tutkimuksiin. Opiskeluterveydenhuolto on ensisijainen tutkimukset toteuttava ja niitä koordinoiva taho. Arvioinnin pohjaksi on suositeltavaa, että oppilaitoksessa järjestetään **opiskelijan luvalla** yhteisneuvottelu, jossa sekä opiskelijalla että oppilaitoksella on mahdollisuus tuoda esille opintoihin liittyvät haasteet ja vaateet.

Terveydenhuollon tutkimusten päätarkoituksena on arvioida, täyttääkö opiskelija tutkinto-kohtaiset terveydentilavaatimukset ja selvittää opiskelijan erityisen tuen tarve. Opiskelukyvyn arviointia varten saatetaan tarvita myös muiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden, kuten psykologin, fysioterapeutin tai toimintaterapeutin tutkimuksia, mutta ainoastaan lääkäri voi laatia oppilaitokselle toimitettavan lausunnon. Lausuntopohjana lääkäri käyttää T-todistusta. Mikäli opiskelukyvyn arviointi vaatii erikoislääkärin tutkimuksia, voidaan opiskelija lähettää erikoissairaanhoidon tai yksityissektorille.

HUS työkyvyntutkimuspoliklinikka toteuttaa vaativia psykiatrisia työkyky- ja kuntoutusarvioita. Myös opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvien erittäin vaativien täysi-ikäisten opiskelijoiden psykiatristen terveydentila- ja toimintakykyarviointit ovat keskitetty HUS:in työkyvyntutkimuspoliklinikalle. HUS poliklinikalle lähettämisen edellytyksenä on, että arviointia on pyritty toteuttamaan alueellisen hoitoketjun mukaisesti

opiskeluterveydenhuollossa ja/tai erikoissairaanhoidossa. Lähetä poliklinikalle laaditaan terveydenhuollossa, oppilaitos ei voi suoraan ostaa tutkimusta poliklinikalta.

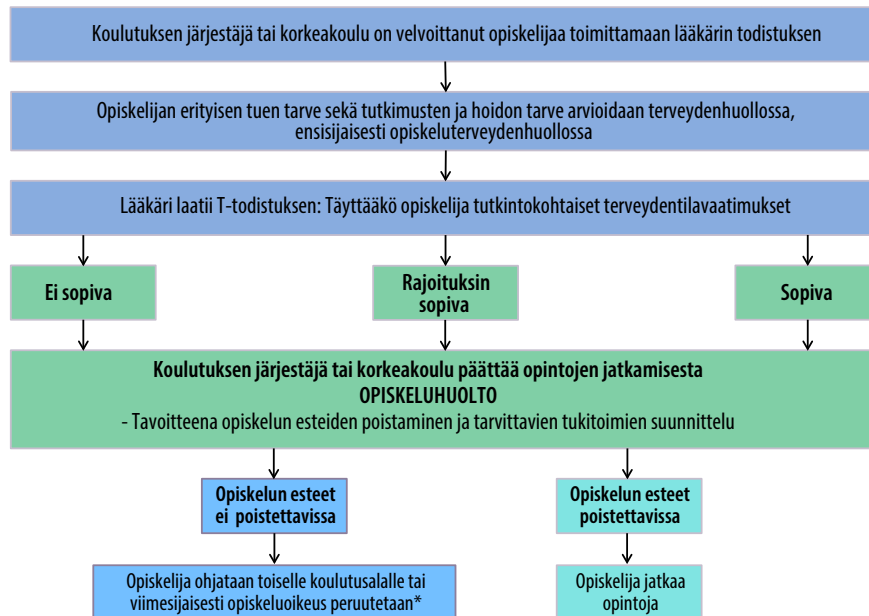
Terveydenhuollon lähetteen liitteet:

- oppilaitoksen kuvaus siitä, mitä vaatimuksia opiskeluun ja alalla toimimiseen liittyy, sekä kuvaus opinnoissa ilmenevistä haasteista.
- kuvaus mahdollisista opintojen tukitoimista ja niiden vaikutuksista.
- alakohtaiset terveydentilavaatimukset
- oppilaitoksen laskutustiedot

Mikäli opiskelija on tutkittu HUS työkyvyntutkimuspoliklinikalla, tulee lausunto soveltuvuudesta opiskeluterveydenhuoltoon ja sen pohjalta opiskeluterveydenhuollon lääkäri laatii T-todistuksen. Opiskelija toimittaa koulutuksen järjestäjälle tai korkeakoululle T-todistuksen sivun 2, josta ilmenee, pitääkö lääkäri opiskelijaa sopivana, rajoituksin sopivana vai ei sopivana jatkamaan tutkintoa. Yksityiskohtaiset tiedot terveydentilasta tallennetaan potilastietojärjestelmään. Mikäli opiskelija ei toimita todistusta oppilaitokselle, on koulutuksen järjestäjällä/korkeakoululla oikeus saada se suoraan terveydenhuollosta.

Lääkärin lausunnon tuloksesta riippumatta on suositeltavaa, että oppilaitos järjestää **opiskelijan luvalla** yhteisneuvottelun, jossa käsitellään terveydentila-arviossa esiin nousseet opintoihin mahdollisesti vaikuttavat seikat. Neuvottelussa on mahdollisuus suunnitella opiskelijan tarvitsemia tukitoimia yhdessä opiskelijan ja oppilaitoksen kanssa.

Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus peruutetaan terveydellisten syiden takia, on terveydenhuollossa varmistettava tarvittavan hoidon toteutuminen. Pääsääntöisesti opiskelijan oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin päättyy, mikäli opiskeluoikeus peruutetaan. Näissä tilanteissa on tärkeää, että opiskelijalle tehdään selkeä jatkohoitosuunnitelma ja hoitovastuu siirretään hallitusti uudelle hoitotaholle.

Kuvio 8. Opiskeluoikeuden peruuttaminen

*Mikäli opiskelijan opiskelu-oikeus peruutetaan terveydellisistä syistä, on opiskeluterveydenhuollon huolehdittava mahdollisesta jatkohoidon suunnittelusta erityisesti silloin, jos opiskelijan kontakti hoitavaan tahoon päättyy opiskelu-oikeuden peruuntuessa.

Lisätietoja

SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2015:2.
Koulutuksen järjestäjille keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen. Uudistettu opas SORA-säädösten ja määräysten toimeenpanoon ammattikoulutuksessa. Opetushallitus, oppaat ja käsikirjat 2015:2.
Huumausainetestausta työelämässä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2006:2.

7 Opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoitopalvelut

Opiskeluterveydenhuollon lakisääteiseen kokonaisuuteen sisältyvät sekä terveyttä edistävä ja sairauksia ehkäisevä toiminta että perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut. Tässä luvussa käsitellään yksilöllisiä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja aihealueittain ja tarkennetaan niiden toteuttamista. Palveluvalikko ja sen rajaukset on esitetty oppaan luvussa 2 Opiskeluterveydenhuollon tavoite, tehtävät ja sisältö.

7.1 Terveystarkastukset

Opiskeluterveydenhuollossa tehtävään opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn seuraamiseen ja edistämiseen sisältyvät niin määräaikaisten kuin yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset (terveydenhuoltolaki, valtioneuvoston asetus). Näihin kuuluvat myös suun terveyden tarkastukset, joiden erityispiirteet käsitellään luvussa 7.6 Suun terveydenhuollon palvelut.

7.1.1 Terveystarkastusten tavoitteet ja sisällöt

Terveystarkastuksessa pyritään saamaan kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä (ml. mielenterveys, seksuaali- ja lisääntymisterveys), hyvinvoinnista, opiskelukyvystä ja terveysohjauksen tarpeesta. Huomiota kiinnitetään opiskelijan terveydentilan arviointiin ja neuvontaan työssä selviytymisen näkökulmasta sekä opiskelijan terveydentilasta mahdollisesti aiheutuviin terveys- ja turvallisuusriskeihin työpaikalla. Tarkastuksessa kartoitetaan terveysriskien lisäksi opiskelijan elämäntilannetta, sosiaalisia verkostoja, erityisen tuen tarvetta ja henkisiä voimavaroja. Opiskelijaa ohjataan kantamaan vastuuta omasta terveydestään ja tekemään terveyttä edistäviä valintoja sekä tuetaan ja vahvistetaan nuoren opiskelijan voimavaroja, itsenäistymistä ja aikuistumisen kehitystä. Opiskelijalle annetaan myös tietoa opiskeluterveydenhuollon tarjoamista palveluista.

Terveyden tarkastaminen ei ole hyödyllistä, ellei todetulle poikkeamalle tai riskille tehdä mitään. Riskien ilmetessä on tärkeää selvittää muutoksen mahdollisuutta ja tukea opiskelijaa sen toteuttamisessa. Erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle tulee järjestää opiskelun aikana tarvittavat tukitoimet sekä tehdä tarvittaessa jatkohoitosuunnitelma tarkastuksessa

havaittujen löydösten perusteella tai jatko-ohjata opiskelija tarvitsemiensa palvelujen piiriin.

Opiskeluterveydenhuollon määräaikaisten terveystarkastukset ovat opiskelijoille vapaaehtoisia. Koska terveystarkastuksista poisjäävien opiskelijoiden määrä ja tuen tarve tulee selvittää (valtioneuvoston asetus), suositellaan toimintayksiköihin laadittavaksi sitä varten toimintaohje. Käytännössä tuen tarvetta voidaan selvittää olemalla yhteydessä poisjääneeseen opiskelijaan esimerkiksi lähettämällä uusintakutsuja terveystarkastukseen. Tapauskohtaisesti voi myös olla tarve monialaiseen yhteistyöhön, erityisesti toisen asteen oppilaitoksen opiskeluhuollon toimijoiden kanssa.

Määräaikaisten terveystarkastuksen sisällöt

Terveystarkastus on tutkimusten, keskustelujen ja terveystarkastuksen muodostama kokonaisuus, joka voi koostua useasta osasta. Määräaikaisten terveystarkastusten sisältöä ohjaavat terveystarkastuksissa käytettävät esitietolomakkeet, joilla kartoitetaan opiskelijan terveydentilaa ja terveystarkastuksen käyttäytymistä, mutta myös opiskeluun ja ihmissuhteisiin liittyviä asioita. Terveystarkastuksen avulla suunnataan opiskelija pohtimaan terveyteensä ja hyvinvointiinsa liittyviä tekijöitä sekä omia mahdollisuuksiaan niiden edistämiseksi. Toistaiseksi ei ole olemassa valtakunnallista yhtenäistä terveystarkastuslomaketta, vaan käytössä on kuntakohtaisesti laadittuja lomakkeita. YTHS:llä on käytössä yhtenäinen sähköinen terveystarkastuslomake. Terveystarkastuksen avulla arvioidaan terveystarkastuksen kiireellisyys ja lisäksi korkeasteella määritetään tarkastukseen kutsuttavat opiskelijat.

Terveystarkastuksessa tehdään tarpeen mukaan terveydentilan perustutkimuksia, kuten:

- pituuden ja painon mittaus
- vyötärön ympäryksen mittaus ja siihen opastaminen
- verenpaineen mittaus
- näöntarkkuuden ja värinäön tarkastus
- kuulon tutkiminen
- nikotiiniriippuvuustesti, Fagerströmin testi
- syömishäiriöseula, SCOFF
- masennus- tai mielialatesti, esimerkiksi BDI, CORE 10
- nuorten ja aikuisten ADHD-seula

Terveystarkastuksessa tarkistetaan lisäksi opiskelijan kansallisen rokotusohjelman mukainen suoja ja täydennetään sitä tarvittaessa. Lisäksi huolehditaan riskiryhmiin kuuluvien rokotussuojasta. Puberteetti-ikäisten somaattisessa tarkastuksessa on kiinnitettävä erityishuomio puberteetin kehittymiseen. Elleivät kuukautiset ole alkaneet, syy selvitetään.

Terveystarkastuksessa opastetaan tarvittaessa naisille rintojen omatarkkailu ja miehille kivesten tutkiminen.

7.1.2 terveystarkastusten toteuttaminen toisella asteella

Opiskelijalle, joka opiskelee lukiossa tai toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, järjestetään terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä opiskeluvuonna. Lääkärintarkastus tehdään ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna, jollei sitä ole tehty opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä. Lääkärintarkastus järjestetään aina ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi. (Valtioneuvoston asetus.)

Kutsunanalaisien ennakkoterveystarkastus **ei kuulu** opiskeluterveydenhuoltoon, mutta lääkärin suorittama ennakkoterveystarkastus voidaan erillisellä sopimuksella tehdä samalla kuin opiskeluterveydenhuollon lääkärintarkastus. Tämä tehdään kutsuntavuonna. Mikäli ennakkoterveystarkastukset sovitaan tehtäväksi opiskeluterveydenhuollossa, se tulee huomioida resurssien käytössä ja niiden täysimääräisessä korvaamisessa.

7.1.3 terveystarkastusten toteuttaminen korkeakouluissa

Ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa sekä valtioneuvoston asetuksen 3 §:n 1 momentin 5–9 kohdassa tarkoitetuissa oppilaitoksissa opiskeleville opiskelijoille on järjestettävä ensimmäisenä opiskeluvuonna terveystarkastus, jonka perusteella tehdään tarvittaessa terveystarkastus. Henkilökohtaiseen terveystarkastukseen kutsutaan ne, joilla tämän kyselyn perusteella on siihen aiheita tai jotka ovat ilmaisseet halunsa tarkastukseen. Tavoitteena on, että terveystarkastuksiin osallistuisivat ainakin ne opiskelijat, joilla on terveysongelmia. Opiskelijan tulisi saada aina vastaus ja tilannearvio täyttämänsä kyselyn perusteella, vaikkei häntä kutsuttaisi terveystapaamiseen.

YTHS:llä opiskelija voidaan terveystarkastuksen perusteella ohjata myös muulle vastaanotolle kuin terveystarkastukseen, kuten fysioterapiaan. Opiskelijalle voidaan vastausviestissä lähettää tietoa liikuntapalveluista, opiskelun tukipalveluista, itsehoito-ohjeita tms.

7.1.4 terveystarkastukset erityisen terveysvaaran ja työn edellyttämien terveysvaatimusten vuoksi

Opiskelun ja siihen liittyvän työharjoittelun aikana opiskelija saattaa kohdata erilaisia työterveyteen vaikuttavia riskejä ja vaatimuksia. Opiskeluun saattaa sisältyä erityistä

sairastumisen vaaraa aiheuttavia tekijöitä, jotka tulee huomioida opiskeluterveydenhuollossa. Toisaalta eräillä aloilla voi olla työstä johtuvia terveysvaatimuksia, jotka edellyttävät terveystarkastuksia. Myös opiskelijat kuuluvat työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) piiriin. Opiskelijan työharjoitteluaajan terveydenhuolto sisältyy opiskeluterveydenhuoltoon.

Altistelähtöiset terveystarkastukset

Opiskelijoiden työturvallisuutta edistävien terveystarkastusten lähtökohtana ovat työssä ja työolosuhteissa esiintyvät haitta- ja vaaratekijät ja niihin liittyvä erityinen sairastumisen tai tapaturman vaara. Erityinen sairastumisen vaara aiheutuu sellaisista työoloista, jossa fyysikaalisen, kemiallisen tai biologisen tekijän aiheuttamana voi todennäköisesti seurata sairaus, liiallinen altistuminen tai vaara lisääntymisterveydelle. Myös yötyö ja erityinen väkivallan uhka työssä voivat aiheuttaa erityistä sairastumisen vaaraa. Suomessa vuosittain todettujen ammattitautien kärjessä ovat meluvamma, ammatti-ihottumat sekä ammattitauti ja -nuha.

Terveystarkastuksia suunniteltaessa tarvitaan tiedot opiskelualoihin liittyvistä mahdollisista terveysvaaroista. On tärkeää, että opiskeluterveydenhuolto arvioi yhdessä oppilaitoksen ja mahdollisuuksien mukaan työterveyshuollon kanssa, millä opiskelualalla tai työharjoittelussa opiskelija saattaa joutua alttiiksi erityisen sairastumisen vaaralle. (HE 90/2010) Arvio on suositeltavaa tehdä opiskeluympäristöjen tarkastusten yhteydessä. Alat, joissa erityinen sairastumisen vaara on huomioitava jo opiskeluaikana, on esitelty taulukossa 7. Allergiaa aiheuttavat aineet ovat opiskeluaikana erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavista altisteista merkityksellisimpiä. Opiskeluaika on tyypillisesti niin lyhyt, että muut työn aiheuttamat sairaudet jäävät harvinaisiksi.

Opiskelualoilla, joilla opiskelija altistuu erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttaville tekijöille, tehdään terveystarkastus. Tarkastuksessa opiskeluterveydenhuolto arvioi opiskelijan sairastumisen riskiä huomioimalla opiskelijan aiemmat sairaudet, terveydentilan ja opiskelualaan liittyvät riskit. Tavoitteena on ennakoida ja estää ammattitaudin kehittyminen, ehkäistä työperäistä sairastuvuutta sekä oireiden ja sairauksien pahenemista opiskelussa tai myöhemmin työssä. Tarkastus on pyrittävä tekemään ennen työharjoittelun alkamista ja se voidaan yhdistää ensimmäisen opiskeluvuoden opiskelijan terveystarkastukseen (valtioneuvoston asetus). Tarkastuksen tekee pääsääntöisesti terveydenhoitaja. Mikäli tarkastuksessa havaitaan poikkeavaa, ohjataan opiskelija lääkärin vastaanotolle.

Jos tarkastuksessa todetaan suurentunut riski erityisesti ihottumalle, allergiselle nuhalle tai astmalle, tehdään opiskelijalle yksilökohtainen seurantasuunnitelma. Tärkeää on ohjata opiskelija ottamaan yhteyttä, mikäli opiskelija saa työharjoittelussa oireita tai oireilu

lisääntyy. Tällaisia oireita voivat olla käsi-ihottuma, aivastelu, valuva nuha, nenän tukkoisuus, pitkäkestoinen yskä, limaisuus, hengenahdistus ja hengityksen vinkunat.

Tarkastusten sisältö määräytyy altisteiden mukaan ja painottuu opiskelijan haastatteluun ja neuvontaan. Opiskelijaa ohjataan vähentämään altistumistaan oikeilla työskentelyvoilla ja suojautumisella. Henkilösuojainten oikeaa käyttöä ohjataan niin terveystarkastuksissa kuin oppilaitoksissa ja työharjoittelupaikoissa. Terveystarkastuksissa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Ammatti-ihottumariskialoilla opiskelevilta tulee selvittää, onko opiskelijalla parhailaan tai onko lapsena ollut atooppista ihottumaa (erityisesti käsien ihottumaa).
- Astma on este toimia tietyissä pelastusalan tehtävissä. Muutoin aiempi lievä astma, joka pysyy tasapainossa kohtuullisella lääkityksellä, ei ole missään ammatissa toimimisen este. Riskialoilla astman ja voimakkaan allergisen nuhan hoitotasapainoon ja seurantaan on kiinnitettävä huomiota.
- Suurin osa ammattiastmoista ja nuhista syntyy herkistymisen pohjalta ja jo pienetkin allergeenipitoisuudet ja pölyt voivat aiheuttaa astmaa tai allergista nuhaa. Tupakoimattomuus pienentää herkistymisten ja hengitystiesairauksien riskiä.
- Jos melutyöhön menevällä on epäilyä korvasairaudesta johtuvasta tarpeesta saada yksilöllisiä kuulosuojaimia opiskelussa tai työharjoittelussa, on hyödyllistä tarkistaa korvien tilanne ja kuulo.
- Säteilytyöhön menevien tarkastuksessa selvitetään, että opiskelija kykenee vastuuntuntoiseen ja itsenäiseen työhön sekä ettei hän ole erityisen altis sairauskohtauksille.

Lisätietoa tarkastusten sisällöistä löytyy kirjoista Altistelähtöinen työterveysseuranta ja Terveystarkastukset työterveyshuollossa.

Taulukko 7. Suurentunut ammattitautiriski ja tyypilliset riskitekijät työssä

Ammattiala	Erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavat tekijät*	Ammattiastman tai allergisen ammattinuhan aiheuttajia
Leipomo- ja elintarviketyö - huom. salmonelloosin leviämisen ehkäisy	Pölyt ja allergian aiheuttajat, lihankäsittelyyn liittyvä mikrobirtartunnan vaara, melu, rasisairaudet	Jauhot (vehnä, ruis, ohra, kaura, tattari ja muut gluteiinittomat jauhot), jauhojen paraneentsyymit, mausteet, pähkinät, siemenet, kananmuna, kala, muut eläin- ja kasvipäiset allergeenit
Maanviljely	Melu, pöly, tarttuvat taudit**	Viljat, varastopölypunkit, eläinten hilse, eritteet, rehut, kuivikkeet ja homeet
Eläinten ja karjan hoito	Pölyt, tarttuvat taudit	Viljat, varastopölypunkit, eläinten hilse ja eritteet, rehut, homeet
Kasvihuoneviljely ja kukkien myynti		Eri kasvinosien, siitepölyjen ja vihannesten allergeenit, kasvitautien torjunta-aihiot, varastopölypunkit ja homeet
Entsyymien teollinen valmistus ja käyttö (esim. paperiteollisuus, rehutehtaat, leipomot, pesuaineiden valmistus)		Entsyymit, kuten alfa-amylaasi, hemisellulaasi ja lipaasi
Saha- ja puusepän työ	Puupöly, melu, käsiin kohdistuva tärinä	Abatsi ja trooppiset puulajit
Metsurin työ	Melu, käsiin kohdistuva tärinä, metsätyökoneiden koko kehon tärinä	
Siivousala	Käsi-ihottumat, märkätyö, pesuaineet	Kloramin-T:tä sisältävät pesuaineet
Kauneudenhoitoala	Kemikaalit, allergisoivat aineet, syöpävaaralliset aineet	Vaalennusaineet, hapetettavat väriaineet, henna ja muut luonnonväriaineet, ripsiliimat ja rakennekynsimateriaalit (akrylaatit)
Sähkö- ja elektroniikkatyö	Allergisoivat aineet, lyijy	Pikaliimat ja ruuvilukitteet (akrylaatit), juotostyön altisteet, hartsien kovetteet

Ammattiala	Erytistä sairastumisen vaaraa aiheuttavat tekijät*	Ammattiastman tai allergisen ammattinuhan aiheuttajia
Maalaus- ja rakennusala	Maalaustyö: liuottimet, herkistävät aineet LVI-työ: melu, pinnoitteet, asbesti Rakennustyö: melu, käsiin kohdistuva tärinä, kiviöly (kvartsi), asbestiallergisoivat aineet	2-komponenttisten maalien ja pinnoitteiden kovetteet (Di-isosyanaatit, epoksiyhdisteet)
Hitsaus	Hitsaushuurut (hengityselinten kunto), ruostumaton teräs, mahd. melu	
Terveydenhoitoala - huom. tuberkuloosin leviämisen ehkäisy	Hammashoitoala: allergisoivat aineet, säteilytyö (kuvantaminen, isotooppihoidot)	Muovikipsit (Di-isosyanaatit), hammasproteesien valmistuksessa, protetiikassa, proteesikirurgiassa metakrylaattiyhdisteet, välinehuollossa glutaraldehydi

* Erytistä sairastumisen vaaraa aiheuttavien tekijöiden laajempi esimerkkiluettelo löytyy valtioneuvoston asetuksista terveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä (1485/2001)

** ks. Maatalousalan hyvät työterveyshuollon käytännöt s. 57-64.

Opiskelualan ja työharjoittelun terveysvaatimukseen liittyvät terveystarkastukset

Tietyillä opiskelualoilla on terveydentilavaatimuksia, jotka opiskelijan on täytettävä tullakseen hyväksytyksi opiskelijaksi. Opiskelijaksi ottamiseen liittyvät terveystarkastukset eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon tehtäviin.

Opiskeluterveydenhuollolla ei myöskään ole velvollisuutta tehdä alakohtaisia terveystarkastuksia, jotka edellyttävät lääkäriltä erityisasiantuntemusta tai erityispätevyyttä (esim. sukelluslääkäri, rautatielääkäri, merimieslääkäri, ilmailulääkäri, säteilylääkäri).

Opiskeluterveydenhuollolle sen sijaan kuuluvat työharjoitteluun menevien opiskelijoiden tartuntatautilain mukaisten tarkastusten tekeminen. Tartuntatautilaki asettaa työharjoitteluun meneville terveydentilavaatimuksia tuberkuloosin ja salmonelloosin leviämisen ehkäisemiseksi. Opiskelualat, joita vaatimukset koskevat sekä ohjeet terveystarkastusten tekemisestä on esitetty luvuissa 7.4.2 Tuberkuloosin seuranta ja 7.4.3 Salmonelloosin ehkäisy. Niin ikään opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluvat ajoterveystarkastukset tapauksissa, joissa opiskelu edellyttää ryhmän 2 ajokorttia. Lisätietoja ajoterveysvaatimuksesta löytyy [Liikenne- ja viestintävirasto Traficom](#) verkkosivuilta ja Lääkärin käsikirjasta ([Ajoterveyden arviointiohjeet lääkäreille](#)).

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä ns. SORA-alojen terveydentilavaatimusten arviointi on käsitelty luvussa 6.4 SORA-lainsäädäntö – Ratkaisuja opiskelijaksi soveltumattomuuteen.

Hyvä tietää:

- Työnantaja vastaa opiskelijan työturvallisuudesta työpaikalla järjestettävässä käytännön työtehtävien koulutuksessa, vaikka opiskelija ei ole työsuhteessa ([531/2017](#))
- Opiskelijan työhön koulutuksen yhteydessä sovelletaan työturvallisuuslakia ([738/2002](#))
- Opiskelijoihin sovelletaan nuorista työntekijöistä annettua lakia ([998/1993](#))
- Työhön, jota nuori työntekijä tekee ammatillisessa koulutuksessa opettajan johdolla ja valvonnassa, sovelletaan valtioneuvoston asetusta nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä ([475/2006](#))
- Opiskelija saa osallistua opinto-ohjelman mukaiseen alkoholijuomien tarjoi- luun vasta, kun hän on täyttänyt 16 vuotta ja vain ammatillisen koulutuksen saaneen 20 vuotta täyttäneen kouluttajan ohjaamana ([1102/2017](#))

Säädöksiä, joiden perusteella tehdään terveystarkastuksia erityisen terveysvaaran ja työn edellyttämien terveysvaatimusten vuoksi:

- työturvallisuuslaki 738/2002
- laki nuorista työntekijöistä (998/1993, 11 §)
- työterveyshuoltolaki (1383/2001)
- valtioneuvoston asetus erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavista töistä (1484/2001)
- tartuntatautilaki (1227/2016, 20 §) ja valtioneuvoston asetus tartuntatau- deista (146/2017; jäljempänä tartuntatautiasetus)
- laki laivaväen lääkärintarkastuksista (1171/2010)
- ohje pelastushenkilöstön toimintakyvyn arvioinnista ja kehittämisestä, sisä- asiaiministeriön julkaisu 5/2016.
- pelastussukellusohje, sisäasiainministeriön julkaisu 48/2007
- valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemisesta melusta aiheutuvilta vaaroilta (85/2006)
- valtioneuvoston asetus asbestityön turvallisuudesta (798/2015)
- valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemisesta tärinästä aiheutuvilta vaaroilta (48/2005)
- säteilylaki (859/2018, 95 §) ja asetukset (1034/2018 ja 1044/2018)

Lisätietoja

Wiss K, Frantsi-Lankia M, Pelkonen M, Saaristo V, Ståhl T. [Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2014. Asetuksen toimeenpanon seuranta ja valvonta.](#) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 21/2014.

Pirkanmaan syöpäyhdistys (www.pirkanmaansyopayhdistys.fi) Rintojen ja kivesten omatarkkailuohje [Turvallinen työympäristö](#). Työterveyslaitos.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta (188/2012)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille sopivien kevyiden töiden esimerkkiluettelosta (189/2012)

Karvala K ym. [Altistelähtöinen työterveysseuranta](#). Helsinki. Kustannus Oy Duodecim. 2019.

Karhula A-L. toim. [Terveystarkastukset työterveyshuollossa, TTL ja STM](#). Helsinki. Vammalan Kirjapaino Oy. 2005.

Töissä terveenä – [Ammatinvalinta, allergia, ihottuma ja astma](#). Työterveyslaitos.

[Terveystarkastukset koskien altistumista ammattiastmaa ja -nuhaa aiheuttaville tekijöille](#). Työterveyslaitos.

[Duodecim Käypä hoito -suositus, atooppinen ekseema](#).

[Duodecim Käypä hoito -suositus, astma](#).

Kinnunen B ym. [Maatalousalan hyvä työterveyshuoltokäytäntö](#). Työterveyslaitos. 2016.

[Terveystarkastusohje \(TTO\)](#). Puolustusvoimat. 2012.

7.2 Terveysohjaus

Terveysohjaus opiskeluterveydenhuollossa on aktiivista ja tavoitteellista toimintaa opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi ja kuuluu kaikkien terveydenhuollon toimijoiden tehtäviin.

Lainsäädännössä (terveydenhuoltolaki 13 §, valtioneuvoston asetus) tästä toiminnasta käytetään nimitystä terveysneuvonta. Terveysohjaus sisältää tuen tarpeen arviointia ja se toteuttaa varhaisen tukemisen periaatetta. On tärkeää, että eri ammattiryhmien viestit ovat samansuuntaisia. Terveysohjaus kirjataan potilaskertomukseen THL:n toimenpideluokituksen koodeilla.

Terveysohjaus perustuu ammatillisuuteen ja asiantuntijuuteen, joissa korostuu luottamuksen saavuttaminen, nuorten kunnioittaminen, empatia sekä avoimuus. Terveysohjauksella pyritään lisäämään opiskelijan terveystietoja ja taitoja sekä itsetuntemusta. Opiskelijoiden kanssa käytävät terveyskeskustelut painottuvat yksilöllisesti ja opiskelijälähtöisesti. Keskusteluissa voidaan yhdessä tarkastella opiskelujen sujumista sekä terveyskäyttäytymistä ja -asenteita opiskelijan omista lähtökohdista. Tarvittaessa tuetaan elintapojen muutosta tai omahoidon toteutumista.

Voimavarakeskeinen lähestymistapa ohjauksessa edellyttää opiskelijan aitoa kuuntelemista ja kokonaisvaltaista huomioimista. Vuorovaikutus on vastavuoroista kommunikointia, jossa työntekijän rooli on olla muutoksen käynnistäjä ja uuden oppimisen mahdollistaja. Tämän saavuttamiseksi on pyrittävä synnyttämään ja tukemaan opiskelijan omaa sisäistä motivaatiota ja vastuunottoa.

Terveyskeskusteluissa positiivisella palautteella on mahdollisuus tukea terveyttä ja opiskelukykyä tai riskien ilmetessä puuttua tilanteen kulkuun mini-interventiolla. Mikäli on

tarvetta pyrkiä muutoksiin opiskelijan elintavoissa, on selvitettävä muutoksen mahdollisuus, muutoshalukkuus ja motivaatio. Prosessissa hyödynnetään motivoivan keskustelun periaatetta. Tällä tarkoitetaan tapaa kommunikoida siten, että opiskelija motivoituu itse toteuttamaan tarpeellisia muutoksia elintavoissaan. Tavoitteena on, että opiskelija ottaa itse enemmän vastuuta hyvinvoinnistaan ja terveydestään.

Opiskeluterveydenhuollon on hyvä olla läsnä niissä viestintäkanavissa, joita opiskelijat käyttävät. Luotettavia palveluja kannattaa suositella ja markkinoida opiskelijoille. Tällaiset neuvontapalvelut, itsearviot ja omahoito-ohjelmat helpottavat myös yhteydenottoa terveydenhuoltoon. Luotettavia palveluja ja terveystiedon lähteitä ovat esimerkiksi Terveyskirjasto, YTHS:n terveystietopankki, Päihdelinkki, Stumppi ja Terveyskylä, jossa on useita eri teemoihin keskittyneitä osioita. Erityisesti nuorille on suunnattu Nuorten Talo ja Nuorten Mielenterveysalo. Mielenterveysseuran Tukinet ja Sekasin-chat tukevat mielen hyvinvointia ja mielenterveyden ongelmista selviämistä ja samaan tähtäävät Nyytin palvelut.

Lisätietoja

Absetz P, Hankonen N. Elämäntapamuutoksen tukeminen terveydenhuollossa: vaikuttavuus ja keinot. Duodecim 2011; 127:2265-72

[Headsted Oy:n maksuttomat verkko-ohjelmat.](#)

Kasila K. [Terveysohjaus](#) (päivitetty 1.5.2011). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. [Opiskeluterveys](#) (luvussa Terveiden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim, 2011.

Kolehmainen M, Poutanen K, Absetz P, Karhunen L. Tuuppaamalla terveyttä: vihjeet vaikuttaviin valintoihin. Suomen Lääkärilehti 2019;14:811-815

Motivoiva keskustelu -verkkokurssi. [Duodecim Oppiportti](#) (julkaistu 23.5.2014)

[Nuorten Mielenterveysalo](#), Terveyskylä.fi

[Nuorten Talo](#), Terveyskylä.fi

7.3 Ryhmätoiminta

Ryhmätoiminnalla tarkoitetaan rajatulle kohderyhmälle suunnattua tavoitteellista toimintaa, joka on opetuksellista, ohjauksellista tai terapeutista. Ryhmissä voidaan jakaa tietoa, tehdä harjoitteita sekä tukea muutostavoitteita. Ryhmällä itsellään on tärkeä merkitys siihen osallistuville. Ryhmätoiminta täydentää ja monipuolistaa palveluja ja sitä voidaan toteuttaa sekä kasvokkain että verkossa. Myös kasvokkain kokoontuva ryhmä voi hyödyntää verkkomuotoista oppimisympäristöä.

Ryhmissä voidaan tavoittaa asioita, jotka eivät ole mahdollisia yksilökontaktissa. Toisilta ryhmän jäseniltä saatu vertaistuki on usein ryhmän parasta antia. Myös havainto ja kokemus siitä, että muillakin on samankaltaisia ongelmia, on monelle helpottavaa. Oman ongelman suhteuttaminen muiden vastaaviin saattaa helpottaa ja lisää itsetuntemusta.

Ryhmätoiminta vaatii onnistuakseen hyvää suunnittelua ja aktiivista viestintää sekä ohjaajien koulutusta. Toiminnan onnistuminen edellyttää, että ryhmät järjestetään säännöllisesti ja että kaikki opiskeluterveydenhuollon ja oppilaitosten hyvinvointityötä tekevät ammattilaiset ovat niistä tietoisia. Myös potilastietojärjestelmissä toiminta pitää huomioida.

Vakiintuneet ryhmätoiminnan teemat liittyvät ravitsemukseen, tuki- ja liikuntaelimiin sekä mielen hyvinvointiin. Oppilaitoksissa terveydenhuollon tukea voidaan tarvita esimerkiksi tutorkoulutuksissa, esiintymistä jännittävien ryhmässä tai liikuntaryhmissä. Opiskelijoille suunnatussa ryhmätoiminnassa moniammatillinen ohjaajapari on monesti hyödyllinen, esimerkiksi painonhallinnassa terveydenhoitaja ja psykologi.

Neuvontaluonteista toimintaa voidaan toteuttaa jopa kertaluontoisena kokoontumisena. Tällöin osallistuja ei hyödy ryhmän tuesta yhtä paljon, kuin toistuvissa tapaamisissa, mutta havaitsee kuitenkin, ettei ole yksin ongelmansa kanssa.

Ryhmätoiminta soveltuu hyvin monialaiseksi toiminnaksi sekä terveydenhuollon sisällä että yhdessä oppilaitoksen kanssa. Yhteistyössä alueellisten järjestöjen kanssa tarjontaa voidaan lisätä. Verkossa toimii lukuisia käyttäjille maksuttomia sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tuottamia vertaistukiryhmiä.

Lisätietoja

- Kari H, Seilo N, Savolainen M. [Digitaalinen terveystalvi palvelu opiskeluterveydenhuollossa](#) (päivitetty 13.11.2017). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. [Opiskeluterveys](#) (luvussa Opiskeluterveydenhuollon tavoitteet ja toteutus). Kustannus Oy Duodecim.
- Martin M, Heiska H, Syvälahti A, Hoikkala M. Satoa ryhmästä – opas hyvinvointiryhmän ohjaajille. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön oppaita 9, 2012.
- Martin M. [Ryhmätoiminta voimavarana](#) (päivitetty 28.3.2019). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. [Opiskeluterveys](#) (luvussa Terveyden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim.

7.4 Tartuntatautien ehkäisy

7.4.1 Opiskelijoiden rokotukset

Opiskelijoiden rokotussuoja tulisi tarkistaa ja tarvittaessa täydentää heti opintojen alkuvaiheessa. Jokaisella opiskelijalla tulisi olla suoja jäykkäkouristusta ja kurkkumätää vastaan sekä kahden MPR-rokoteannoksen antama suoja tuhka- ja vihuriokkoa sekä sikotautia vastaan. Kansallisen rokotusohjelman mukaan jäykkäkouristus-kurkkumätä-hinkuyskä-rokotteen tehosteannos annetaan nykyään 25-vuotiaana ja suojaa tehostetaan jäykkäkouristuksen ja kurkkumädän osalta uudelleen 45- ja 65-vuotiaana, minkä jälkeen rokotuksia jatketaan 10 vuoden välein. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla on tarkempia ohjeita rokotusten täydentämisestä.

Perusrokotusten lisäksi opiskelija voi terveydentilansa tai elämäntilansa perusteella kuulua kansallisen rokotusohjelman riskiryhmärokotusten piiriin. Yleisimmät riskiryhmille tarjottavat rokotukset ovat influenssa- ja hepatiittirokotukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla on lisää tietoa [riskiryhmien rokotuksista](#). Rokotukset ovat vapaaehtoisia. Kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset ovat opiskelijalle maksuttomia.

Työharjoitteluun liittyvä rokotussuoja

Tartuntatautilain 48 §:n mukaan työskentelyyn sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköiden asiakas- ja potilastiloissa, joissa hoidetaan lääketieteellisesti arvioituna tartuntatautien vakaville seuraamuksille alttiita asiakkaita tai potilaita, saa käyttää vain erityisestä syystä henkilöä, jolla on puutteellinen rokotussuoja. Työharjoitteluun osallistuvalla opiskelijalla on oltava joko rokotuksen tai sairastetun taudin antama suoja tuhkarokkoa ja vesirokkoa vastaan. Lisäksi edellytetään rokotuksen antama suoja influenssaa vastaan ja imeväisikäisiä hoitavilla hinkuuskää vastaan.

Opiskeluterveydenhuollon on huolehdittava, että työharjoitteluun osallistuvilla opiskelijoilla on tarvittava rokotussuoja. Oppilaitoksilla ei ole oikeutta lainsäädännön perusteella saada opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja rokotussuojasta.

Työnantajalla on oikeus käsitellä työharjoittelussa olevan opiskelijan soveltuvuutta koskevia tietoja riittävän rokotussuojan osalta opiskelijan suostumuksella yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) ja työterveyshuoltolain mukaisesti. Opiskelijan suullinen ilmoitus olemassa olevasta rokotussuojasta riittää, eikä opiskeluterveydenhuollon tarvitse sitä erillisellä todistuksella todentaa. Mikäli opiskelijan rokotussuojaa ei voida täydentää lainsäädännön mukaiseksi, laatii opiskeluterveydenhuolto tarvittaessa lausunnon opiskelijan soveltuvuudesta työharjoitteluun.

Osa opiskelijoista on oikeutettuja rokotusohjelman hepatiitti B -rokotukseen työharjoitteluun liittyvän tartuntariskin takia. Lisätietoja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla [Opiskelijoiden tartuntavaara ja hepatiitti B rokotukset](#).

Ulkomailla lähtevän ja Suomeen muuttavan opiskelijan rokotukset

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on huolehtia **opintoihin liittyvän** matkustamisen vaatimasta rokotussuojasta. Opiskelijalle voidaan antaa myös muita rokotteita, joita tarvitaan esimerkiksi matkailun johdosta. Nämä rokotteet opiskelijan tulee hankkia itse reseptillä apteekista. Ulkomaille opiskelemaan lähtevän kannattaa tarkistaa kohdemaan tartuntatautiriskit ja oppilaitoksen mahdollisesti vaatima rokotussuoja hyvissä ajoin ennen lähtöä. [Matkailijan terveysoppaassa](#) on ulkomailla asumiseen liittyvää tietoa terveys- ja tartuntatautiriskeistä ja ohjeita suojautumiseen. Kansainvälisillä opiskelijoilla, joilla on

oikeus käyttää opiskeluterveydenhuoltoa, on myös oikeus kansallisen rokotusohjelman mukaisiin rokotuksiin.

Opiskelijan työhön liittyvä rokotustarve

Kaikki opiskelijat, jotka osana opintoja työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon tai lääkehuollon tehtävissä, ja kohtaavat influenssaa sairastavia potilaita saavat kausi-influenssarokotteen maksutta osana kansallista rokotusohjelmaa opiskeluterveydenhuollosta. Influenssarokotuksen antama suoja on tärkeä myös päiväkotiin influenssakaudella työskentelemään meneville. Sosiaali- ja terveydenhuollon työtehtävissä ja päiväkodissa työskentelevät tarvitsevat myös suojan tuhkarokkoa, vihurirokkoa ja sikotautia vastaan. Työsopimussuhteessa oleva opiskelija voi saada rokotuksia myös työterveyshuollossa.

Lisätietoja

[Matkailijan terveysopas](#), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.

[Opiskelijoiden rokotukset](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeet 19.12.2019.

[Opiskelijoiden tartuntavaara ja hepatiitti B -rokotukset](#): Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeet 30.9.2019.

[Työharjoitteluun osallistuvien opiskelijoiden rokotussuojan arviointi](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeet 19.12.2019.

Paavonsalo M. [Matkailuneuvonta opiskeluterveydenhuollossa](#) (päivitetty 21.4.2020). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. [Opiskeluterveys](#) (luvussa Terveyden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim.

7.4.2 Tuberkuloosin seulonta

Tuberkuloosi on edelleen yksi maailman yleisimmistä infektioitaudeista. Maailman terveysjärjestön WHO:n arvion mukaan maailmassa todetaan vuosittain noin 10 miljoonaa uutta tuberkuloositapausta ja tautiin kuolee 1,5 miljoonaa ihmistä. Eniten tuberkuloosia todetaan Aasiassa ja Afrikassa. Suomessa tuberkuloosi todetaan vuosittain noin 250 henkilöllä. Ulkomailla syntyneiden osuus Suomen tuberkuloositapauksista on kasvanut, ja heidän osuutensa on nykyisin noin 50 %.

Tuberkuloosin riskiryhmiin kuuluvat ne opiskelijat, jotka ovat syntyneet, asuneet tai työskennelleet maissa, joissa tuberkuloosi on yleinen. Maahanmuuttajan riski sairastua tuberkuloosiin on suurimmillaan heti maahanmuuton jälkeen, mutta riski säilyy koko loppuiän. Myös opiskelijat, jotka lähtevät opiskelijavaihtoon, harjoitteluun tai vapaaehtoistyöhön näihin maihin, kuuluvat riskiryhmään.

Tuberkuloosin seulonnan tavoitteena on suojata henkilön omaa terveyttä ja katkaista tartuntaketjut, jolloin myös muuta väestöä suojellaan tuberkuloosilta. Seulonta sisältää yleensä sekä haastattelun että keuhkojen röntgenkuvauksen ja se on seulottavalle maksuton. Opiskelijoiden tuberkuloosin seulonta toteutetaan opiskeluterveydenhuollossa.

Järjestäjä voi olla oppilaitoksen luonteesta riippuen kunnallinen kouluterveydenhuolto, kunnallinen opiskeluterveydenhuolto tai YTHS.

Lakisääteinen terveydentilan selvitys tuberkuloositartuntojen torjumiseksi

Opiskelijan tai harjoittelijan, joka työskentelee sosiaali- tai terveydenhuollon toimipisteessä tai hoitaa alle kouluikäisiä lapsia, pitää ennen työskentelyn aloittamista osoittaa luotettava selvitys siitä, ettei hän sairasta hengityselinten tuberkuloosia (tartuntatautilaki 55 §). Selvitys vaaditaan henkilöiltä, jotka

- ovat syntyneet maassa, jossa tuberkuloosin ilmaantuvuus on erittäin korkea verrattuna Suomeen (>150/100 000 /v)
- oleskelleet vähintään 12 kk tai työskennelleet terveydenhuollossa vähintään 3 kk maassa, jossa tuberkuloosin ilmaantuvuus on erittäin korkea verrattuna Suomeen (>150/100 000 /v)
- hoitaneet missä tahansa maassa tuberkuloosipotilaita
- olleet lähikontaktissa tartuttavaan keuhkotuberkuloosipotilaaseen

Jos työtehtävään kuuluu vastasyntyneiden hoitoa, työntekijän syntymämaan tai työskentelymaan tuberkuloosin ilmaantuvuusraja on matalampi (>50/100 000/v). Kohderyhmään sisältyvät myös harjoittelijat ja muut vastaavat henkilöt, jotka toimivat työpaikalla ilman palvelussuhdetta.

Kansainvälisten opiskelijoiden terveystarkastukset

Tämä ohjeistus koskee muita kuin tartuntatautilain 55 §:ssä mainituissa tehtävissä toimivia opiskelijoita. Erittäin korkean tuberkuloosi-ilmaantuvuuden (>150/100 000/v) maista kotoisin oleville opiskelijoille tulisi järjestää vapaaehtoinen tuberkuloosin seulontatutkimus, mikäli Suomessa oleskelun kesto on todennäköisesti yli kolme kuukautta. Seulontatutkimus koostuu sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan suorittamasta alkuhaastattelusta sekä keuhkojen röntgenkuvauksesta. Seulontatutkimus tulisi tehdä kahden kuukauden kuluessa maahantulosta. Tuberkuloosin oirekysely voidaan tehdä osana opiskelijoille lähetettävää terveystarkastusta tai terveystarkastuksen esitietolomaketta ja seulonta voidaan yhdistää opiskeluterveydenhuoltoon liittyvään muuhun käyntiin. Lisätietoja löytyy Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeesta [Keuhkotuberkuloosin varhainen toteaminen – ohje maahanmuuttajien terveystarkastuksista](#).

Työskentely suuren tuberkuloosiriskin maissa

Opiskelijat, jotka lähtevät harjoitteluun tai vapaaehtoistyöhön maihin, joissa tuberkuloosi on yleinen, kuuluvat tuberkuloosin riskiryhmään ja heille tulisi tarjota tietoa tuberkuloosista ennen matkaa. Työterveyslaitos on laatinut ohjeet näitä tilanteita varten.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävät tuberkuloositartunnan jäljityksessä

Tartuntatautilain 9 §:n mukaan tartuntatautien vastustamistyö kuuluu kunnan tehtäviin. Tartuntatautien vastustamistyöhön kuuluu tartuntatautien ehkäisy, varhaistoteaminen ja seuranta, epidemian selvittämiseksi tai torjumiseksi tarvittavat toimenpiteet sekä tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn tutkimus, hoito ja lääkinnällinen kuntoutus sekä hoitoon liittyvien infektioiden torjunta.

Opiskeluterveydenhuollon tehtäviin ei kuulu tartunnan jäljitykseen liittyvien tutkimusten tekeminen.

Osana kunnan tuberkuloositartunnan jäljitystyötä opiskeluterveydenhuollon tehtäviin voi kuulua altistuneiden kartoitus ja informaation jakaminen.

Lisätietoja

Lista korkean ja erittäin korkean tuberkuloosi-ilmaantuvuuden maista.

Maahanmuuttajien tartuntatautien seulonta sekä lasten tuberkuloosi- ja hepatiitti B -rokotukset.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019.

Ohjeita suuren tuberkuloosiriskin maihin terveydenhuollon ja sosiaalihuollon työtehtäviin lähteville.

Työterveyslaitos 2018.

Ohjeita suuren tuberkuloosiriskin maihin pidempiaikaisesti lähteville. Työterveyslaitos 2018.

Tuberkuloosin terveystarkastusohje koskien ulkomaille terveydenhuolto tai sosiaalialalle töihin tai opiskelemaan lähteviä. Työterveyslaitos 2018.

Työntekijöille tehtävät terveydentilan selvitykset tuberkuloositartuntojen torjumiseksi. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2017.

Soini H, Lyytikäinen O, Ruutu P. Keuhkotuberkuloosin varhainen toteaminen – Ohje maahanmuuttajien terveystarkastuksista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 2017:18.

7.4.3 Salmonelloosin ehkäisy

Salmonellat ovat yleisiä eläinten kantamia bakteereja, jotka voivat aiheuttaa suolisto- ja yleisinfektioita. Salmonellatartunnan voi saada suorassa kontaktissa tartuntaa kantavaan ihmiseen tai eläimeen tai ulosteen likaaman ympäristön välityksellä. Tavallisimmin salmonella leviää elintarvikkeiden välityksellä.

Salmonelloosi luokitellaan yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi, ja kliininen laboratorio tekee niistä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle tartuntatauti-ilmoituksen. [Tartuntatautilain](#) ja [-asetuksen](#) mukaan työnantajan on vaadittava työntekijältä selvitys siitä, ettei tällä ole

salmonellatartuntaa, kun työntekijä on sellaisissa tehtävissä, joihin liittyy salmonellatartunnan tavallista suurempi leviämisaara.

Riskityö salmonelloosin leviämisen kannalta

Salmonelloosin leviämisen riskityöksi luokitellaan pakkaamattomien kuumentamattomana tarjottavien elintarvikkeiden käsittely elintarvikelain mukaisessa elintarvikehuoneistossa ja maidonkäsittelytehtävät tuotantotilalla, joka toimittaa maitoa meijeriin tai juustolaan, jossa maitoa ei pastöroida. Selvitys pyydetään aina henkilöltä, joka osallistuu elintarvikkeen kypsennykseen. Lisäksi selvitys pyydetään henkilöltä, joka käsittelee pakkaamattomia elintarvikkeita, joita ei kuumenneta ennen niiden myyntiä tai tarjoilua sekä henkilöltä, joka käsittelee pakkaamattomia elintarvikkeita sen jälkeen, kun elintarvike on kuumennettu eikä sitä kuumenneta uudestaan ennen tarjoilua. Esimerkkejä tällaisista töistä ovat pakkaamattoman lihan käsittely teurastamossa tai leikkaamossa, raakamaitona kulutettavan maidon lypsäminen tuotantotilalla tai pakkaamattomien lihavalmisteen käsittely liha-alan laitoksessa.

Terveydentilan selvitystä ei vaadita henkilöltä, joka käsittelee sellaisia pakkaamattomia elintarvikkeita, joiden välityksellä salmonellatartunnan leviäminen on hyvin epätodennäköistä (esim. irtokarkit, alkoholijuomat, keksit, kuivakakut). Selvitystä ei myöskään vaadita valmisruokaa jakelevilta (esim. vanhainkodeissa tai palvelutaloissa) tai vastaavissa tehtävissä toimivilta, jotka työskentelevät alkutuotannossa (esim. kasvihuonetuotanto).

Mitä terveydentilan selvitys tarkoittaa opiskelijalle käytännössä?

Terveydentilan selvitys pyydetään opiskelijoilta, jotka toimivat riskityössä yli kuukauden ajan. Käytännössä terveydentilan selvityksellä tarkoitetaan työterveyshuollon, terveyskeskuksen tai opiskeluterveydenhuollon lääkärin tai hoitajan tekemää haastattelua. Haastattelun yhteydessä opiskelijalle korostetaan elintarviketyön hyviä hygieniakäytäntöjä: oireisena ei olla töissä, työnantajalle ilmoitetaan elintarvikkeiden välityksellä mahdollisesti tarttuvasta taudista ja työssä noudatetaan hyvää käsihygieniaa. Hyvien hygieniakäytäntöjen muistuttaminen ennaltaehkäisee myös muita, huomattavasti salmonellaa herkemmin tarttuvia suolistoinfektioita, joille ei ole määritetty vastaavaa lainsäädännöllistä selvitystarvetta. Työnantajalla voi myös olla tiukempia käytäntöjä osana yrityksen omavalvontaa.

Terveydentilan selvitys tehdään heti harjoittelun tai palvelussuhteen alkaessa ja aina silloin, kun työsuhteen aikana on perusteltu syy epäillä, että opiskelija voi olla salmonellabakteerin kantaja. Esimerkki tällaisesta tilanteesta on kuumeinen ripulitauti tai perheenjäseneltä todettu salmonellatartunta. Laboratoriotutkimus tehdään, jos haastateltavalla on parhaillaan, tai hänellä on sitä edeltävän kuukauden aikana ollut kuumeinen (≥ 38 °C)

ripulitauti. Työsuhteessa olevien opiskelijoiden terveydentilaselvitykset voidaan tehdä myös työterveyshuollossa.

Lisätietoja

Toimenpideohje salmonellatartuntojen torjumiseksi. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen ohjeet 4.12.2019. Kinnula S, Rimhanen-Finne R. Tuotantoeläinten levittämät suolistoinfektiot. Suomen Lääkärilehti 2019; 74:948-952.

7.5 Seksuaali- ja lisääntymisterveyden palvelut

Terveydenhuoltolain 17 §:n mukaan opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu seksuaali-terveyden edistäminen. Valtioneuvoston asetuksessa ohjeistetaan, että opiskelijoiden seksuaalista kypsymistä ja kehitystä tukeva neuvonta on sisällytettävä terveysneuvontaan ja terveystarkastuksiin nuoren kehitysvaihetta vastaavasti.

Seksuaalisuus on terveyden ulottuvuus, joka kehittyy koko ihmisen elämän ajan. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden tueksi tarvitaan sekä tietoa että palveluja. Oikeus seksuaalikasvatukseen on jokaisen ihmisen seksuaalioikeus. Seksuaali- ja lisääntymisterveys on olennainen ja tärkeä osa ihmisen yleistä hyvinvointia ja terveyttä.

Seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä puhuttaessa ammattilaisen tulee aina selvittää kuulijalle puheessaan käyttämät käsitteet ja termit. Seksuaalisuus käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, intiimit suhteet ja lisääntymisen. Sukupuoli on ihmisen ominaisuus, joka voi olla moninainen. Jokainen ihminen kokee sukupuolensa eri tavoin. Sukupuoli-identiteetti on ihmisen oma käsitys siitä, mihin sukupuoleen hän kuuluu.

7.5.1 Seksuaali- ja lisääntymisterveyden tuki ja palvelut opiskeluterveydenhuollossa

Seksuaaliohjaus on osa kaikkien opiskeluterveydenhuollossa toimivien tehtäviä. Sen keskeisiä elementtejä ovat puheeksi ottaminen, tiedon antaminen ja opiskelijan seksuaalisuuden hyväksyminen. Terveystarkastukset ja raskaudenehkäisyyn liittyvät käynnit ovat luontevia tilanteita seksuaaliohjaukselle. Väestöliiton verkkoneuvonta- ja puhelinpalvelut tarjoavat aktiivisesti tietoa seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveyspalveluista nuorille. Runsaasti tietoa ja neuvontaa antavat verkossa myös esim. Sexpo ry, Tyttöjen ja Poikien talot sekä seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden osalta Seta ry sekä Transtukipiste.

Seksuaalineuvonnalla tarkoitetaan toimintaa, joka on opiskelijan tarpeista lähtevää tavoitteellista ja prosessinomaista seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittelyä. Neuvonnan antaa aina seksuaalineuvojakoulutuksen saanut ammattihenkilö, ja tavallisimmin seksuaalineuvonta käsittää yhdestä viiteen tapaamiskertaa. Seksuaalineuvonta voi olla osa opiskeluterveydenhuollon palveluvalikoimaa.

Seksuaaliterapia on keskustelumuotoista apua seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen liittyvissä ongelmatilanteissa. Terapiassa käydään useita kertoja ja sitä toteuttaa koulutettu seksuaaliterapeutti. Tavallisemmin terapiaan ohjaututaan muun terveydenhuollon vastaanoton kautta ja lähettämänä. Terapian konteksti voi vaihdella, esimerkiksi ratkaisukeisyydestä hahmo- tai kognitiiviseen suuntaukseen. Seksuaaliterapia voi olla osa opiskeluterveydenhuollon omaa tai yhteistyökumppanin tuottamaa palvelua tai se voi toteutua erikoissairaanhoidossa.

7.5.2 Raskaudenehkäisy ja raskaudenkeskeytys

Kunnan velvollisuus on järjestää ehkäisyneuvontaa ja -palveluja. Raskaudenehkäisyneuvonta on osa perhesuunnittelua, joka sisältää myös hedelmällisyyden ylläpidon ja lisääntymisen suunnittelun. Raskaudenehkäisyneuvontaan kuuluvat opiskeluterveydenhuollon perustehtäviin.

Tavallisin käytetty ehkäisymenetelmä nuorilla perusasteen opiskelijoilla on kondomi tai ehkäisypillerit. Korkeakouluopiskelijoista lähes puolet ilmoittaa käyttävänsä hormonaalista raskaudenehkäisyä sekä joskus käyttäneensä jälkiehkäisyä.

Raskaudenehkäisymenetelmän aloituksen tulee olla matalan kynnyksen palvelua. Ensimmäisen ehkäisymenetelmän ja nuorten (alle 25-vuotiaat) ehkäisyn maksuttomuus ovat laajenemassa Suomessa. Maksuttomuutta on suositeltu mm. seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa 2014–2020.

Opiskelijoilla on mahdollisuus raskaudenkeskeytykseen opiskelupaikkakunnalla. Laki raskauden keskeyttämisestä (239/1970) sallii keskeytyksen naisen pyynnöstä, kun hänen esittämänsä perustelut vastaavat laissa mainittuja edellytyksiä. Keskeytys on mahdollinen 12 raskausviikkoon asti ja erityistapauksissa raskausviikolle 20 tai 24. Lähetteen tekeminen keskeytykseen ja jälkitarkastus voi paikallisen työnjaon mukaan kuulua myös opiskeluterveydenhuollon tehtäviin. Jo lähetettä tehtäessä on tärkeää varmistaa raskaudenkeskeytyksen jälkeisen raskaudenehkäisyn toteutuminen.

7.5.3 Seksitaudit

Seksitautien testaus ja hoito ovat olennainen osa seksuaaliterveyden edistämistä opiskeluterveydenhuollossa. Testauksen on oltava mahdollista matalalla kynnyksellä. Kynnystä voidaan madaltaa tarjoamalla mahdollisuus lähetteen saamiseen puhelimitse tai chatissa. Niin YTHS:ssä kuin monissa kunnissa opiskelija voi tilata klamydia-tippuritestin kotiin, jolloin yhteys terveydenhuoltoon otetaan vain, jos testitulokset on positiivinen. Opiskelijoita on tärkeä informoida myös muiden seksitautien mahdollisuudesta ja niiden testaamisesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992; jäljempänä asiakasmaksulaki) ja tartuntatautiasetuksen nojalla kupan, HIV-infektion, tippurin ja seksiteitse tarttuvan klamydiainfektion tutkimus, hoito ja hoitoon määrätyt lääkkeet sekä muihin valvottaviin tartuntatauteihin (mm. hepatiitti B ja -C) sairastuneen hoitoon määrätyt lääkkeet ovat kunnallisissa hoitopaikoissa potilaalle maksuttomia. Opiskelija voi saada edellä mainittujen, opiskeluterveydenhuollossa hoidettavien, sairauksien lääkkeet joko opiskeluterveydenhuollon vastaanotolta tai lääkemääräyksellä apteekista. Genitaalierpes ja kondylooma kuuluvat muiden tartuntatautien ryhmään, joten niihin liittyvien tutkimusten ja hoitojen kustannukset määräytyvät normaalien maksukäytäntöjen mukaan.

Tartunnan jäljitys on keskeinen osa myös sekstitautien torjuntatyötä. Tartunnan jäljityksestä säädetään tartuntatautilaissa. Taudin toteava lääkäri on ensisijaisesti vastuussa yleisvaaralliseen tai valvottavaan tartuntatautiin sairastuneen potilaan ja mahdollisesti muiden tartunnan saaneiden tutkimisesta ja hoidosta. Jos hän ei voi itse tätä tehdä, hänen on siirrettävä tehtävä kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavalle lääkärille.

7.5.4 Seksuaaliväkivalta

Seksuaalisuuteen tai sukupuoleen kohdistuvaa väkivaltaa voi olla esimerkiksi nimittely, perättömien huhujen levittäminen, koskettaminen ilman lupaa, pakottaminen suhteeseen tai raiskaus. Väkivalta voi olla myös seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuolesta johtuvaa. Opiskeluterveydenhuollossa on hyvä systemaattisesti kysyä opiskelijoiden kohtaan seksuaalisesta väkivallasta niin terveystarkastuksissa kuin terveystarkastuksissa. Asia tulee huomioida myös osana sairaanhoidon vastaanottoja.

Suomessa on rakentumassa (2019) Seri-tukikeskusten verkosto yliopistopaikkakunnille ja niille satelliittitukikeskuksia pienemmille paikkakunnille. Tukikeskusten palvelut ovat uhreille maksuttomia ja ne ovat auki aina. Ajankohtaisen tiedon paikkakunnista voi katsoa terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta [SERI – seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset](#).

Lisätietoja

Duodecim Käypä hoito -suositus, raskauden ehkäisy.

Duodecim Käypä hoito -suositus, raskaudenkeskeytys.

Duodecim Käypä hoito -suositus, seksitaudit.

Klemetti R, Raussi-Lehto E. Edistä, ehkäise, vaikuta. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 33/2014.

Kuortti M, Tossavainen M, Virtala A, Yli-Kivistö T. Seksuaaliterveyspalvelut (päivitetty 28.3.2019). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. Opiskeluterveys (luvussa Terveyden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim.

Ritamo M, Ryttyläinen-Korhonen K., Saarinen S (toim.). Seksuaalineuvonnan tueksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 27/2011.

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus – ja terveydenhuoltoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Maailman terveysjärjestö (WHO), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. SERI – seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.

Tossavainen M, Viiska S, Koiso-Kanttila S, Piha J. Seksuaaliongelmät (päivitetty 21.4.2020). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. Opiskeluterveys (luvussa Uro-genitaaliongelmät). Kustannus Oy Duodecim.

7.6 Suun terveydenhuollon palvelut

Opiskeluterveydenhuollon terveyden ja sairaanhoidon palveluihin kuuluvat suun terveydenhuollon palvelut, jotka sisältävät terveysohjauksen, suun- ja hampaiden yksilöllisen tarpeen mukaiset tutkimukset ja hoidon sekä suun terveydenhuollon ammattihenkilön terveystarkastuksen perusteella laatiman omahoidon sisältävän hoitosuunnitelman (terveydenhuoltolaki, valtioneuvoston asetus). Suunterveydenhuollon palvelut on esitelty luvussa 2 Opiskeluterveydenhuollon tavoite, tehtävät ja sisältö, ja henkilöstön tehtäväraenne sekä tehtävien sisällöt luvussa 3.3 Henkilöstö.

7.6.1 Suun terveydenhuollon palvelujen sisältö ja saatavuus

Suun terveydenhuollon keskeisiä palveluja ovat suun ja hampaiden tutkimukset, suun terveyden seuraaminen ja edistäminen sekä hoito. Tärkeitä suun terveydenhuollon tavoitteita opiskeluterveydenhuollossa ovat hyvän terveyskäyttäytymisen ja omahoidon sekä säännöllisten suun ja hampaiden tutkimusten ja tarkastusten juurruttaminen opiskelijan arkeen. On huomioitava, että hammashoitopelko on opiskeluterveydenhuollossa yleinen este käyttää suun terveydenhuollon palveluja.

Erytisesti olisi puututtava suusairauksien riskitekijöihin, kuten

- vähäiseen omahoitoon (harjaus ja hammasvälien puhdistus)
- naposteluun ja eroosiota aiheuttavien juomien ja ruokien käyttöön
- tupakan ja päihteiden käyttöön (esim, nuuska, sähkötupakointi, kannabis)
- suun terveydenhuollon palvelujen käyttämättömyyteen
- hoitoon kiinnittymättömyyteen

7.6.2 Suun terveystarkastukset

Suun terveydenhuollon terveystarkastusten avulla saadaan kokonaiskäsitys opiskelijan suunterveydestä ja ohjataan opiskelijaa tekemään terveyttä edistäviä valintoja ja sitoutumaan omahoitoonsa. Huomiota kiinnitetään opiskelijan ikään ja elämäntilanteeseen liittyviin tarpeisiin, suunterveysriskeihin sekä omahoitoon. Terveystarkastuksen voi toteuttaa hammaslääkäri tai suuhygienisti hammaslääkäriin määrittämän hoitovälin mukaisesti.

Määräaikainen suun terveystarkastus

Valtioneuvoston asetuksen 10 §:n mukaan opiskelijalle on järjestettävä vähintään kerran opiskeluaikana suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveysohjauksen ja palvelujen tarve. Tarkastuksen voi tehdä suuhygienisti tai hammaslääkäri. Asetuksen 17 §:n perusteella suun terveydenhuollon ammattihenkilön terveystarkastuksen perusteella on laadittava omahoidon sisältävä hoitosuunnitelma.

Määräaikaisten suun terveystarkastusten tavoitteena on:

- selvittää yhdessä opiskelijan kanssa hänen terveystottumuksiaan osana hyvinvoinnin kokonaisuutta
- sopia omahoidon tavoitteet opiskelijälähtöisesti hänen voimavarojensa mukaan
- tukea ja vahvistaa voimavaroja sekä sitouttaa omahoitoon
- havaita elämäntapoihin liittyvät riskit sekä antaa yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa niiden vähentämiseksi
- suunnitella yksilöllisesti suusairauksien ennalta ehkäisy, varhaishoito ja korjaava hoito opiskelun ajaksi
- tiedottaa opiskeluterveydenhuollon tarjoamista suunterveydenhuollon palveluista
- tunnistaa erityistä suunterveydenhuollon tukea tarvitsevat ja järjestää heille opiskelun aikana tarvittavat tukitoimet

Terveystarkastukseen voi kuulua myös erilaisia haastatteluja tai kyselyjä. YTHS:ssä suun terveystarkastuskokonaisuuteen kuuluu opintojen alkaessa lähetettävän terveystarkastuksen avulla tehtävä seulonta ja sen pohjalta ajoitettava suun terveystarkastus ja/tai hoito.

Hammaslääkäriin tekemässä suun terveystutkimuksessa arvioidaan suun ja hampaiden terveydentila, tehdään omahoidon sisältävä hoitosuunnitelma yhdessä opiskelijan kanssa, selvitetään jatkotutkimusten ja -hoidon tarve sekä määritetään yksilöllinen hoitoväli sekä ylläpitohoitoväli. Yksilöllisen tarpeen ja hoitovälin mukaisesti tarkastuksiin voidaan opiskelija ohjata suuhygienisteille työnjaon mukaisesti. Hoitotiimissä suuhygienistillä tulee olla tukenaan konsultoiva hammaslääkäri.

Tutkimuksen yhteydessä selvitetään:

- koettu suunterveys
- suun ja hampaiston terveydentila ja siihen vaikuttavat riskitekijät
- viisaudenhampaiden ja purennan kokonaistilanteen arvio
- ruokailutottumukset ja mahdolliset syömishäiriöt
- tupakkatuotteiden käyttö ja nikotiiniriippuvuus
- päihteiden käyttö
- omahoitotottumukset (harjaus ja hammasvälien puhdistus, fluorin ja ksylitolin käyttö)
- hammashoitopelko
- yleinen terveydentila, pitkäaikaissairaudet ja lääkitykset
- paljon terveyspalveluja käyttävät
- yksilöllinen hoitoväli ja mahdollinen jatkohoidon tarve

Eryteisesti pyritään tunnistamaan ne opiskelijat, joilla on terveyskäyttäytymisen ja /tai omahoidon puutteita. Heidän omahoitoaan tuetaan sekä heille annetaan kohdennetusti terveysohjausta tarpeen mukaisin tiheinä ylläpitohoitokäynnein.

7.6.3 Suun terveydenhuollon palvelujen toteuttaminen

Opiskeluterveydenhuollon suun terveydenhuollossa pääosan hoidosta toteuttaa peruskoulutettu hammaslääkäri yhteistyössä suuhygienistien ja hammashoitajien kanssa. Hammaslääkäri vastaa aina hoidon toteutumisesta kokonaisuutena. Yhteisöllinen terveydenedistämistyö on erityisesti suuhygienistin tehtäväkenttää.

Kohdeväestön ikä ja elämäntilanne huomioon ottaen on varmistettava, että opiskeluterveydenhuollossa työskentelee erityisesti viisaudenhammaskirurgiaan ja purentafysiologiaan perehtyneitä hammaslääkäreitä. Opiskeluterveydenhuollon suun terveydenhuollon palveluihin kuuluu myös vaativa suu- ja hammassairauksien hoito, joka edellyttää erikoishammaslääkärin osaamista, mutta ei täytä erikoissairaanhoidon kriteereitä. Opiskeluterveydenhuollon erikoishammaslääkäripalvelut voidaan toteuttaa kohtuullisten kulkuyhteyksien päähän laajemmalle alueelle keskitettynä palveluna tai ostopalveluna. Mikäli erikoissairaanhoidon kriteerit täyttyvät opiskelija lähetetään erikoissairaanhoidon.

Lisätietoja

Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. (julkaistu 1.5.2011, päivitetty 28.3.2019). Opiskeluterveys (luku: [Suun ja hampaiden ongelmat](#)). Kustannus Oy Duodecim.

7.7 Mielenterveys- ja päihdepalvelut

Mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat osa opiskeluterveydenhuollon sekä ehkäiseviä että sairaanhoidollisia palveluja ja niihin kuuluvat mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus ja psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto (terveydenhuoltolaki 17 §). Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös kuntoutustarpeen tunnistaminen ja kuntoutukseen ohjaus. Opiskeluterveydenhuollossa toimivat ammattilaiset joutuvat työssään puuttumaan moniin vaikeisiin mielenterveyden asioihin ja ongelmiin. Työssä käytetään ammattilaisten persoonallisuutta ja vuorovaikutustaitoja, ja mielenterveyspalvelujen antaminen edellyttää toimivaa työnohjauksen järjestelmää ([mielenterveyslaki](#) 4 §).

Opiskeluterveydenhuollon ja opiskeluhuollon palvelujen sekä alueen mielenterveys- ja päihdepalvelujen tulee kokonaisuutena olla riittävän kattavia ja riittävästi resursoituja, jotta ne pysyvät vastaamaan opiskelijoiden mielenterveys- ja päihdepalvelujen tarpeeseen. Vastuu mielenterveyspalvelujen tuottamisesta on opiskeluterveydenhuollossa. Opiskelijan tarpeen mukaisen avun saaminen voi edellyttää useiden opiskeluterveydenhuollossa ja opiskeluhuollossa toimivien ammattilaisten, sekä alueen muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteistyötä erikoissairaanhoidon mukaan lukien. Opiskeluterveydenhuollon tulee olla edustettuna, kun sovitaan alueellisista hoitoketjuista ja hoitomalleista sekä niiden mukaisista tehtävistä ja vastuista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen oppaassa [Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa](#) ohjeistetaan laajasti opiskeluterveydenhuollon mielenterveyspalvelujen toteuttamisesta.

7.7.1 Mielenterveys- ja päihdehäiriöt opiskelijoilla

Mielenterveys- ja päihdehäiriöt aiheuttavat pääosan nuorten ja nuorten aikuisten terveyshaitoista. Ne ovat merkittäviä syrjäytymisen ja pitkäaikaisen työkyvyttömyyden riskitekijöitä ja vaikuttavat opiskelukykyyn. Tavallisimpia opiskelijoilla esiintyviä häiriöitä ovat masennustilat sekä ahdistuneisuushäiriöt ja päihdehäiriöt. Myös aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD) sekä erilaiset oppimisvaikeudet saattavat vaikuttaa opiskeluun. Mielenterveyden ongelmiin liittyy usein vahingollista terveyskäyttäytymistä, kuten tupakointia, runsasta alkoholin käyttöä ja huumeiden kokeilua sekä suun omahoidon laiminlyöntiä.

7.7.2 Työnjako mielenterveys- ja päihdepalvelujen toteuttamisessa

Kun opiskelija hakeutuu opiskeluterveydenhuoltoon mielenterveys- tai päihdeongelman takia tai tuen tarve selviää esimerkiksi terveystarkastuksessa, selvittää yleensä terveydenhoitaja ensin oireilun taustoja. Lääkärin tehtävänä on tehdä psykiatrisen tilan arviointi ja asettaa psykiatriset diagnoosit. Yhdessä opiskelijan kanssa tehdään mahdollinen hoitosuunnitelma, joka sisältää myös lääkehoidon suunnittelun. Opiskeluterveydenhuollossa työskentelee myös psykiatrisia sairaanhoitajia ja terveydenhuollon psykologeja, joiden tehtäviä on kuvattu luvussa 3.3 Henkilöstö. YTHS:ssä työskentelee psykiatreja, jotka konsultoivat ja osallistuvat verkostomaiseen työhön sekä tekevät vaativampia diagnostisia arvioita ja erikoislääkärin lausuntoja (Kelan tukemat kuntoutuspsykoterapiat ja sairauspäiväraha-asiat).

Toisella asteella opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat myös osa opiskeluhuoltoa (ks. luvut 5.2 Opiskeluterveydenhuolto osana toisen asteen monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa ja 6.1 Opiskeluterveydenhuolto osana opiskeluympäristö- ja yhteisötyötä). Opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit ovat keskeisiä opiskeluterveydenhuollon yhteistyökumppaneita mielenterveyden häiriöiden ennaltaehkäisevässä työssä. Opiskeluhuollon kuraattori tarjoaa tukea ja ohjausta erityisesti käyttäytymiseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvissä tilanteissa. Tulositynä voivat olla myös opiskelijan perheen vakavat ongelmat tai perherakenteen muutos. Opiskeluhuollon psykologin työhön kuuluu opiskelijoiden yksilöllinen tuki ja ohjaus tunne-elämän kehitykseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai oppimiseen liittyvissä pulmissa (HE 67/2013). Myös psykologisten perustutkimusten tekeminen voi kuulua opiskeluhuollon psykologien tehtäviin. Opiskeluhuollon psykologin tehtäväkuvaan ei kuulu varsinaisten mielenterveyden häiriöiden hoitaminen, vaan hänen tulee ohjata asiakas opiskeluterveydenhuoltoon tai terveyskeskukseen saamaan apua näissä ongelmissa. Opiskeluterveydenhuollossa tulisi olla mielenterveys- ja päihdetyöhön erikoistuneita psykologeja. Opiskelijan tulisi pystyä varaamaan aika psykologille ilman lähetekäytäntöjä.

Opiskeluterveydenhuollon psykologin asiakas- tai potilastyö voi sisältää seuraavia osia: arviointi ja tutkiminen, hoidollisten ryhmien vetäminen, psykologinen ohjanta, suunnitelmallinen lyhyt hoitajakso, lyhytterapeuttinen hoito spesifillä menetelmällä, soveltuvan jatko-hoitomuodon arviointi ja jatkohoitoon ohjaus sekä muiden työntekijöiden konsultointi (ks. lisätietoja-kohta).

Korkeakouluissa opiskeluterveydenhuollon kanssa yhteistyössä toimivat opintopsykologit, joiden työmuotoina ovat psykologinen erityisohjaus, neuvonta ja lyhytinterventio oppimiseen ja oppimisympäristöön liittyvissä ongelmissa. Opintopsykologi arvioi opiskelijan opiskelukuntoisuutta, psyykkistä hyvinvointia ja muiden tukitoimien tarpeellisuutta.

Työnjako psykiatrisen erikoissairaanhoidon kanssa

Opiskelijoiden mielenterveys- ja päihdehäiriöiden perusterveydenhuollon tasoinen sairaanhoito tuotetaan opiskeluterveydenhuollossa. Vaativa arviointi ja erityistutkimukset sekä vaikeiden ja komplisoituneiden häiriöiden hoito toteutetaan nuorisopsykiatrisessa tai psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa tai päihdehuollon erityispalveluissa (A-klinikka, nuorisoasemat, päihdepoliklinikat). Tällaisia vaikeita häiriöitä ovat esimerkiksi merkittävä samanaikaissairastavuus, itsetuhoisuusoireilu tai jos opiskelijan tila ei korjaudu odotetusti.

Nuoriso- ja aikuispsykiatristen konsultaatiopalvelujen hyvä saatavuus on edellytys perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen laadukkaalle toteuttamiselle. Psykoterapia-arvion toteuttaminen ja ohjaaminen erityisesti lyhytpsykoterapioihin vaatii yhteistyösopimuksen ja käytänteistä (ml. maksusitoumus- tai palvelusetelikäytänteet) sopimisen opiskeluterveydenhuollon, muiden peruspalvelujen ja erikoissairaanhoidon välillä. Esimerkiksi syömishäiriöiden hoito edellyttää perus- ja erityistason yhteistyötä, autismin kirjon häiriöt saattavat vaatia erikoissairaanhoidon diagnostiikkaa ja kuntoutuksen suunnittelua ja neuropsykologin tutkimuksia toteutetaan pääsääntöisesti erikoissairaanhoidossa. Myös Kelan kuntoutuspsykoterapian hakeminen edellyttää psykiatrian alan erikoislääkärin lausuntoa. Mikäli kunnan opiskeluterveydenhuollon yksikössä ei työskentele psykiatreja tai nuorisopsykiatreja, tulee sopia mahdollisuus ohjata opiskelija konsultaatioon tai arvioon ja tarvittavien lausuntojen laatimiseen kunnan muihin palveluihin tai hankittava omaa toimintaa täydentäviä palveluja muulta palveluntuottajalta. Vastaavassa tilanteessa YTHS:n on hankittava palveluja muilta palveluntuottajilta.

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet sisältävät kuvauksen nuoriso- ja aikuispsykiatrisen hoidon porrastuksesta ja tehtävänjaosta perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä sekä kuvaa erikoissairaanhoidon konsultaation ja hoidon perusteet. Ns. hoitotakuu määrittää alle 23-vuotiaille nopeamman arvion ja hoitoon pääsyn erikoissairaanhoidon mielenterveyspalveluihin kuin tätä vanhemmille ikäryhmille (terveydenhuoltolaki 53 §). Hoito erikoissairaanhoidossa ei siirrä pois opiskeluterveydenhuollon vastuuta opiskelijan tilanteen seuraamisesta ja opiskeluympäristössä tarvittavista toimenpiteistä opiskelijan ja hänen toimintakykynsä tukemiseksi, mutta asianmukainen työnjako ja päällekkäisen työn välttäminen vaativat toimivaa tiedonkulkua opiskelijan hoidossa ja tukemisessa mukana olevien toimijoiden välillä.

7.7.3 Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät

Terveystarkastuksissa on suositeltavaa kartoittaa haastatellen mahdollisia mielenterveyden häiriöitä ja niiden riskiin viittaavia oireita. Mikäli terveystarkastuksen tarvetta selvittäviin terveystarkastuksiin on sisällytetty mielenterveyden häiriöitä seulovia

itsearviointimenetelmiä, tulee seulontaposiitiivisille olla tarjolla asianmukainen hoitopolku, joka sisältää oireiden tarkemman arvion, diagnostiset selvittelyt ja hoidon.

Terveystarkastusten ja muiden vastaanottojen yhteydessä erilaisia seulovia kyselyjä voidaan lisäksi käyttää kohdennetusti arvioimaan oireilua. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä [Toimia-tietokanta](#) tarjoaa ammattilaisille tietoa mielenterveysongelmiin liittyvistä ja psyykkistä toimintakykyä arvioivista mittareista sekä niiden soveltuvuudesta eri käyttötarkoituksiin.

Yksilölliset psykososiaalista tukea antavat keskustelut ovat opiskeluterveydenhuollossa tavallisimmin käytettyjä työmenetelmiä. Soveltuvia hoidollisia työskentelyotteita voidaan hyödyntää ilman laajaa perehtyneisyyttä tai menetelmäkoulutusta. Tämän lisäksi tulisi olla mahdollisuus tarjota tai ohjata opiskelija lyhytterapeuttisiin yksilö- tai ryhmämuotoisiin hoitoihin, joita on kehitetty tavallisimpien mielenterveyden häiriöiden hoitamiseksi. Lisäksi on olemassa ryhmämuotoisia toimintamalleja, joiden tavoitteena on opiskelijoiden mielenterveyden edistäminen ja mielenterveysongelmien ehkäiseminen, kuten jännittäjä-, itsetunto- ja voimavararyhmiä sekä masennus- ja stressinhallintaryhmiä. Kolmannen sektorin toimijoista ryhmämuotoista tukea tarjoavat mm. Nyyti ry ja Mieli Suomen Mielenterveys ry.

Verkkomuotoiset palvelut monipuolistavat tapoja tuottaa opiskelijoille palveluja. Tarjolla on mm. valtakunnallinen palvelunohjaus- ja omahoitoportaali Mielenterveystalo. Mielenterveystalo-portaalin yhteydessä on tarjolla häiriöryhmäkohtaisia nettiterapioita, joihin voidaan ohjata opiskeluterveydenhuollon lääkärin läheteellä. Nettiterapiat ja muut verkon välityksellä tarjottavat tietokone- tai mobiilisovellusavusteiset hoidot on tarkoitettu pääasiassa lievistä tai keskivaikeista häiriöistä kärsiville.

Opiskeluterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdetyöhön tarvitaan strukturoituja interventioita ja työmenetelmiä ja riittävästi aikaa kohdata opiskelijat. Kansalliset linjaukset ja vaikuttavuuden arviointi opiskeluterveydenhuollossa käytettävistä universaaleista eli kaikille valikoimatta tarjottavista mielenterveyden- ja päihdehäiriöiden seulontamenetelmistä kuitenkin puuttuvat. Opiskeluterveydenhuoltoon soveltuvien mielenterveyden- ja päihdehäiriöiden kohdennettuun ehkäisyyn ja hoitoon tarkoitettujen laajempaa perehtyneisyyttä vaativien interventioiden käyttöönotto ja menetelmäkoulutukset tulisi tapahtua yliopistollisten sairaaloiden koordinoimana ([Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä 582/2017 4 §](#)).

Lisätietoja

- Haravuori H, Muinonen E, Kanste O, Marttunen M. [Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa. Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 20/2016.
- Kanste O, Haravuori H, Kolimaa M, Vormaa H, Fagerlund-Jalokinos S, Suvisaari J, Muinonen E, Marttunen M. [Mielenterveys- ja päihdetyö opiskeluterveydenhuollossa. Palvelut, menetelmät ja yhteistyö](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpäpaperi 19/2016.
- Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. (julkaistu 1.5.2011, päivitetty 28.3.2019). [Opiskeluterveys](#). (luku: Psykkinen oireilu, mielenterveyden häiriöt ja itsetuhoisuus.) Kustannus Oy Duodecim.
- [Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2019](#). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:2. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki 2019, s. 239-251.

7.8 Erityinen tuki

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto (terveydenhuoltolaki). Opiskeluterveydenhuollossa erityisen tuen tarpeessa olevana henkilönä pidetään terveydenhuoltolain mukaisesti henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain (980/2012) 3 §:ssä säädetään. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi on tarvittaessa tehtävä yhteistyötä eri toimijoiden, kuten lastensuojelun, opiskeluhuollon sekä erikoissairaanhoidon ja muiden tahojen kesken. (Valtioneuvoston asetus.)

Terveydenhuoltolain mukaista erityistä tukea ei tule sekoittaa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa mainittuun erityiseen tukeen, jolla tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyitä. Opiskelijalla on oikeus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiseen erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi.

Oppilaitokset ovat avainasemassa erityisen tuen tarpeen havaitsemisessa. Toisen asteen henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelija tarvitsemansa avun piiriin (opiskeluhuoltolaki 11 §).

Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä osa opiskelijoista saattaa tarvita sekä terveydenhuoltolain että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista **erityistä tukea**. Koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan koulutuksen järjestäjän puolesta opintojen alussa

henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnustamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot (laki ammatillisesta koulutuksesta 44 §). Opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoritua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti (lukiolaki 28 §).

Opiskeluterveydenhuollossa kaikki kontaktit ovat tärkeitä erityisen tuen tarpeen tunnistamisen kannalta, olipa kyse terveyden- tai sairaanhoidosta. Opiskelijan erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa opiskelijan tervettä kasvua ja kehitystä ja siten estää koulutuksen suorittamista. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa:

- opiskelijalla on krooninen sairaus, mielenterveys- ja/tai päihdeongelma
- opiskelija on ohjattu SORA-lain mukaiseen terveydentilaselvitykseen tai huumausainetestaukseen
- on kyse kiusaamistilanteesta
- opiskelijalla on neurologisen kehityksen ongelma kuten oppimisvaikeus
- opiskelijan läheisellä on vakava sairaus, mielenterveys- tai päihdeongelma tai lähisuhdeväkivaltaa
- opiskelijalla on toimeentuloon tai elinoloihin liittyviä ongelmia

Tuki tulee järjestää yhteistyössä oppilaitoksen ja muiden toimijoiden kanssa. Erityisen tuen toteuttamiseksi laaditaan **hyvinvointi- ja terveystuennitelma**, joka on terveydenhuollon instrumentti. Suunnitelma kirjataan potilaskertomukseen sekä annetaan opiskelijalle. Se voi olla osittain päällekkäinen esimerkiksi yksilökohtaisessa monialaisessa asiantuntijatyöryhmässä työstetyn suunnitelman tai erikoissairaanhoidon hoitosuunnitelman kanssa. Suunnitelmasta tulisi käydä ilmi:

- erityisen tuen tarpeen peruste tai perusteet
- tukemisen tavoite (hoidon, kuntoutuksen ja tukitoimien tavoitteet, opiskelijan oma tavoite)
- erityisen tuen toteutus ja keinot sekä toteuttajat (esimerkiksi hoito ja lääkinällinen kuntoutus, pedagogiset järjestelyt ja tukimuodot oppimisen vaikeuksiin ja opiskelun tukemiseksi, opiskeluhuollon erityistyöntekijöiden tuki, opiskelijan ja läheisten voimavarat ja keinot jne.)
- miten seurataan sekä milloin ja miten arvioidaan tukemisen tavoitteiden toteutumista
- vastuhenkilöt

Opiskelijalle nimetään hänen hyväksymänsä **vastuutyöntekijä** (esim. hoitaja, psykologi, lääkäri), joka kirjataan sairauskertomukseen. Vastuutyöntekijä tekee opiskelijan kanssa pitkäjänteistä, monialaista yhteistyötä, jolloin opiskelija saa tukea tarpeensa mukaisesti kuntoutumiseen, opiskeluun, uuteen koulutusmuotoon tai työllistymiseen. Tärkeää on, että erityisen tuen toteutumista ei jätetä vain opiskelijan itsensä vastuulle, vaan yhteistyössä ollaan aktiivisia.

Erityisen tuen **vaikuttavuuden seuranta** ja systemaattinen arviointi ovat keskeisiä. Muutoin on vaara, että prosessi keskeytyy tai sen tehottomuutta ei havaita. Kliinisellä yksilöllisellä arvioinnilla ja seurannalla on suuri merkitys, mutta vain systemaattisen arvioinnin käyttö turvaa laatua ja vertailtavuutta.

Seurannan ja arvioinnin toteuttamisessa käytetään sopivia toimintakyvyn ja/tai häiriökohtaisia mittareita, joista suosituksia ja ohjeita löytyy [Toimia-tietokannasta](#). SOFAS-mittari soveltuu sosiaalisen ja ammatillisen toimintakyvyn kokonaisarvioon mielialahäiriöpotilailla. Mahdollisia muita menetelmiä toimintakyvyn kliiniseen arviointiin opiskeluterveydenhuollossa ovat esimerkiksi:

- Seurataan määräajoin opiskelukykyä pyytämällä opiskelijalta oma arvio opiskelukyvystä viimeisen 2 viikon aikana asteikolla 0–10. Arviot tulisi voida kirjata rakenteisesti potilaskertomukseen siten, että kehitystä on helppo seurata.
- Nuorten koulu-uupumusmittari BBI-10 (toinen aste) ja Opiskelu-uupumusmittari SBI-9 (korkea-aste) sekä opiskeluinto-mittarit (Katariina Salmela-Aro)
- Nuorten mielenterveysinstrumentti kouluun (Klaus Ranta ym.), josta YTHS:llä on tehty potilaskertomukseen rakenteinen toimintakykymittari (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Toimintakykymittari (YTHS:ssä sovellettu Klaus Rannan ym. kehittämästä nuorten mielenterveysinstrumentista).

Käyttöohje: Toimintakykymittarilla arvioidaan opiskelijan neljää keskeistä elämäneluetta: Vapaa-aikaa, opiskelua, sosiaalisia suhteita ja itsestä huolehtimista. Arvioidaan ne alueet, jotka voidaan arvioida kahden viimeisen viikon jaksolta. Jos jollakin alueella (opiskelu) ei ole ulkoisista syistä johtuen toimintaa, ei arvioida kyseistä aluetta, esim. ei ole kursseja, joille voisi osallistua. Itsestä huolehtiminen arvioidaan aina, kun arviointia käytetään.

Arvioi opiskelijan toimintakykyä edeltävien kahden viikon aikana	Arvio
Hyvin = 4, Kohtalaisesti = 3, Vähäisesti = 2, Ei lainkaan = 1	4–1
Opiskelijalla on harrastuksia/mielekästä tekemistä vapaa-ajalla	
Opiskelu toteutuu	
Opiskelijalla on sosiaalisia suhteita	
Opiskelija kykenee huolehtimaan taloudestaan, arkiaskareistaan ja hygieniastaan	

Lisätietoja

Erytinen tuki. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

Ranta K, Parhiala P, Pelkonen R. ym. Nuorten masennus, mielenterveyden hoitoketjut ja näyttöön perustuvan hoidon integroitu implementaatio perustasolle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 90/2017.

Salmela-Aro K, Näätänen P. Nuorten koulu-uupumusmittari BBI-10, Helsinki 2005.

Salmela-Aro K. Opiskelu-uupumusmittari SBI-9 yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoille, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 46, Helsinki 2009.

Toimia-tietokanta (päivitetty 17.3.2020). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

7.9 Opiskeluterveydenhuollon rooli oppimisvaikeuksien selvittelyssä

Oppimisvaikeudet ovat yleisiä ja koskettavat opiskelijoita kaikilla koulutusasteilla. Yleisimpiä ne ovat ammatillisissa opinnoissa, mutta myös korkeakouluissa opiskelee monia oppimisvaikeuksia kokevia.

Oppimisen erityisvaikeudella tarkoitetaan sitä, että opiskelijan suoritus on jollakin rajallisella alueella poikkeavan heikkoa suhteessa hänen yleiseen suoritustasoonsa, eikä suoritusvaikeus johdu riittämättömästä opetuksesta, aistivammasta, tunne-elämän ongelmasta tai muusta vastaavasta asiasta. Erityisiä oppimisvaikeuksia ovat esimerkiksi lukivaikeus (lukihäiriö), matematiikan vaikeus tai kielellinen vaikeus.

Usein nuorten oppimisvaikeuksien selvittelyt ovat alkaneet jo peruskouluikäisinä, mutta monen aikuisen oppimisvaikeus on jäänyt tunnistamatta tai tukitoimet ovat olleet vähäisiä. Erityisesti ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ikärakenne on muuttunut niin, että aikuisia opiskelijoita on entistä enemmän, joten myös oppimisvaikeuksien perusselvittelyjen määrä opiskeluterveydenhuollossa on oletettavasti lisääntynyt.

Opiskeluterveydenhuollon tehtäviä ovat oppimisvaikeuksien ennakoivien oireiden havaitseminen, syyn selvittäminen (Taulukko 8.) ja tarvittaessa kuntoutussuunnitelman tekeminen moniammatillisesti. Opiskeluterveydenhuollon rooli on tärkeä etenkin silloin, kun oppimisvaikeuksiin yhdistyy mielenterveyden tai tarkkaavuuden ongelmia tai vaikeudet ovat hyvin suuria.

Oppimisvaikeuksia on mahdollista selvittää ja arvioida eri tavoin. Oppimisen vaikeudet kannattaa ottaa puheeksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja etsiä niihin monipuolisia tukikeinoja. Oppimisvaikeuksien tunnistamisen tueksi on kehitetty tarkistuslistoja (www.oppimisvaikeus.fi). Erityisopettajat, puheterapeutit ja psykologit tekevät erilaisia tutkimuksia oppimisvaikeuksien tunnistamiseksi ja ovat keskeisiä opiskeluterveydenhuollon yhteistyökumppaneita oppimisvaikeuksien selvittelyssä.

Toisella asteella opiskeluhuollon eri toimijoiden välinen yhteistyö, tukitoimenpiteiden suunnittelu, toteutus ja seuranta on tärkeää. Korkea-asteella yhteistyökumppaneita ovat mm. opot ja opintopsykologit. Oikea-aikainen ja riittävä tuki helpottavat opintojen sujumista.

Taulukko 8. Oppimisvaikeuksien selvittely opiskeluterveydenhuollossa*

Terveydenhoitajan tehtäviä	Lääkärin tehtäviä
Esitietojen keräys: <ul style="list-style-type: none"> • Tarvittaessa neuvolatiedot • Perussairaudet ja lääkitys • Perheen psykososiaalinen tilanne • Elintavat 	Terveydenhoitajan keräämien esitietojen läpikäynti ja täydennys: <ul style="list-style-type: none"> • Sukuanamneesi • Somaattiset oireet
Muiden asiantuntijoiden, kuten erityisopettajan, opiskeluhoollon psykologin tai opintopsykologin lausunnot	Somaattinen ja neurologinen tutkiminen
Tutkiminen: <ul style="list-style-type: none"> • Kasvuikäisen kasvu, näkö, kuulo, RR 	Diagnostiikka, erotusdiagnostiikka, liitännäissairaudet. Muistettava epäillä mm. <ul style="list-style-type: none"> • Ihon maitokahviläiskät -neurofibromatoosi • Pitkäraajaisuus, puberteetin viivästyminen - Klinefelterin oireyhtymä
Yhteistyö opiskeluhoollon tai korkeakoulun opinto-/opiskelupalvelujen kanssa	Yhteistyö opiskeluhoollon tai korkeakoulun opinto-/opiskelupalvelujen kanssa sekä mahdollisten muiden tutkimuksia tehneiden tahojen kanssa.
	Tarvittaessa erikoissairaanhoidon konsultaatio tai lähete

*mukailtu artikkelista Mikkonen K, Nikander K, Voutilainen A. Koulun ja terveydenhuollon keinot oppimisvaikeuksien tunnistamisessa ja hoidossa (Suomen Lääkärilehti 12/2015:70;801-807)

Lisätietoja

Oppimisvaikeus.fi -verkkosivusto, Kuntoutussäätiö 2017.
 Erilaisten oppijoiden liitto ry: <https://www.eoliitto.fi/>

7.10 Kuntoutus

Kuntoutus voi tukea, jos opinnot eivät etene sairaudesta tai vaikeasta elämäntilanteesta johtuen. Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on tunnistaa opiskelijan kuntoutustarve ja ohjata opiskelija oikean tahon palvelujen piiriin. Mikäli kuntoutussuunnitelma sisältää opiskeluihin paluun suunnittelun ja tukemisen, tulisi opiskeluterveydenhuollon olla mukana suunnitelmaa laatimassa. Kuntoutusta järjestävät esimerkiksi Kela, julkinen terveydenhuolto (terveyskeskukset ja sairaalat), työterveyshuolto, kunnan sosiaalipalvelut, Te-palvelut, työeläkelaitokset, vakuutusyhtiöt ja vammaisjärjestöt.

Kelan kuntoutus

Kuntoutusvastuu voi siirtyä Kelalle, kun opiskelijan välitön sairaanhoito on toteutunut. Opiskelijalla tulee olla asianmukainen hoitosuhde ja seuranta, jonka lisäksi hänelle voidaan suunnitella lääkinnällisiä ja ammatillisia kuntoutuspalveluja opiskelukyvyn parantamiseksi ja tukemiseksi. Kuntoutuspalveluja voivat olla esimerkiksi kuntoutuspsykoterapia, kuntoutuskurssit eri sairauksia sairastaville, moniammatillinen yksilöjakso, neuropsykologinen kuntoutus ja ammatillinen kuntoutus (ammatillinen kuntoutus selvitys, opintojen tukeminen ammatillisena kuntoutuksena, opiskelun apuvälineet).

Myös 16–29-vuotiaiden opiskelijoiden, joilla on vaikea elämäntilanne, mutta ei ole hoitosuhdetta tai todettua sairautta, on mahdollista saada nuoren ammatillista kuntoutusta. Sitä voi hakea, jos opiskelijan opinnot eivät etene tai ne ovat vaarassa keskeytyä. Kuntoutuspalveluja voivat olla esimerkiksi NUOTTI-valmennus ja ammatillinen kuntoutus selvitys.

Kuntoutusraha voi turvata opintotuen sijaan toimeentulon kuntoutuksen aikana.

Lisätietoja

www.kela.fi/koulutus-kuntoutuksena

<https://www.kela.fi/mita-kuntoutus-on> <https://www.kela.fi/mita-kuntoutus-on>

<https://www.kela.fi/kuntoutusvaihtoehdot> <https://www.kela.fi/kuntoutusvaihtoehdot>

<https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus> <https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>

Aropuu R. *Kelan tukema kuntoutus* (päivitetty 18.10.2016). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. *Opiskeluterveys* (luvussa Sairastaminen opiskeluiässä). Kustannus Oy Duodecim

8 Opiskelijan toimeentulon ja asumisen tuet

8.1 Opintotuki

Opintotuki on opiskelijan toimeentuloturvajärjestelmä. Opintotuki muodostuu opintorahasta, opintolainan valtiontakauksesta ja osalle opiskelijoista myönnettävästä asumislisästä. Suomessa opintotuen piiriin kuuluu noin 600 000 opiskelijaa, joista alle puolet saa opintotukea. Sivutoiminen opiskelu alentaa opintotuen käyttöastetta korkeakouluissa. Toisella asteella eli ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa opiskelijan ikä ja hänen vanhempiensa tulot estävät usein opintotuen saamisen.

Opintorahasta ja opintolainasta muodostuva opintotuki on selkeä tukijärjestelmä, mutta sisältää paljon lisä- ja poikkeussäntöjä. Opintotuen suuruus määräytyy opiskelijan oppilaitosryhmän, iän, siviilisäädyn ja asumismuodon mukaan. Tuen tarvetta harkittaessa otetaan huomioon opiskelijan omat tulot ja joissain tapauksissa hänen vanhempiensa tulot.

Opintotukea voi saada, kun opiskelija on täyttänyt 17 vuotta eli kun lapsesta ei enää makseta lapsilisää. Alle 17-vuotias voi kuitenkin saada opintorahan oppimateriaalilisää ja muualla kuin vanhempansa luona asuva voi saada opintolainan valtiontakauksen. Opiskelijan vanhempien tulot vaikuttavat niiden saamiseen, mutta tuloraja on eri oppimateriaalilisässä ja lainatakauksessa. Opintotuen asumislisää voi saada ulkomailla opiskeleva ja vapaan sivistystyön opiskelija kansanopistossa. Opiskelijan ikä ja hänen vanhempiensa tulot eivät vaikuta asumislisän saamiseen.

Myös 18- ja 20-vuotissyntymäpäivät vaikuttavat opintotuen saamiseen ja sen määrään. Vaikutus on erilainen siitä riippuen, asuuko opiskelija vanhempansa luona vai itsenäisesti. Jos opiskelija on naimisissa tai jos hän on alaikäisen lapsen huoltaja, hän voi aina saada suurimman opintorahan, eivätkä vanhempien tulot vaikuta opintotuen saamiseen. Lasta huoltavalle opiskelijalle myönnetään lisäksi opintorahan huoltajakorotus.

Tyypillisen korkeakouluopiskelijan toimeentuloturva

Noin 290 000:sta Suomessa opiskelevasta korkeakouluopiskelijasta opintotuen saajia on hiukan yli puolet. Opintotukea saavista korkeakouluopiskelijoista 80 % on itsenäisesti asuvia ja perheettömiä.

Opintotuki on lainapainotteinen. Opintotuen määrä on vajaa 1 000 euroa kuukaudessa ja opintorahan osuus on noin neljäsosa. Opintotuen lainapainotteisuutta lieventää

opintolainahyvitys. Jos opiskelija suorittaa korkeakoulututkinnon määräajassa, Kela voi opintolainahyvityksenä maksaa jopa kolmasosan opintolainasta valmistumispalkkiona.

Opintolainahyvitys on lisännyt opintolainan käyttöä ja pienentänyt tarvetta opiskeluaikaiseen työssäkäyntiin. Siitä huolimatta työssäkäynti on yleistä ja tyypillisellä opiskelijalla on opintotuen lisäksi saatuja palkkatuloja noin 10 000 euroa vuodessa. Tämä on mahdollista, koska opintotuen vuositulorajat mahdollistavat opiskelun ja palkkatyön joustavan yhdistämisen.

Vuositulorajojen ja opintosuoritusrajojen lisäksi säännökset opintotuen enimmäistukiajoista vaativat opiskelijalta huolellisuutta. Jos opintotukikuukaudet loppuvat kesken ensimmäisen tutkinnon suorittamisen, opiskelija voi olla oikeutettu toimeentulotukeen. Perhekohtaista toimeentulotukea voidaan myöntää opiskelijoille myös muissa tilanteissa esimerkiksi silloin, kun opintotuki on lakkautettu opintojen riittämättömän edistymisen vuoksi.

8.2 Asumistuki ja muut etuudet opiskelijalle

Kaikki Suomessa asuvat opiskelijat voivat saada yleistä **asumistukea**. Asumistuki myönnetään ruokakunnalle yhteisesti. Ruokakunnan muodostavat yleensä samassa asunnossa asuvat henkilöt, mutta tästä on poikkeuksia. Omalla erillisellä vuokrasopimuksella asukas muodostaa yhden hengen ruokakunnan ja vastaavasti päävuokralainen ja alivuokralainen kuuluvat eri ruokakuntiin. Puolisot kuuluvat kuitenkin aina samaan asumistukiruokakuntaan.

Asumistuen määrään vaikuttavat ruokakunnan henkilömäärän lisäksi asumismenot, ruokakunnan jäsenten tulot ja asunnon sijaintikunta. Yksin vuokralla asuvan opiskelijan keskimääräinen asumistuki on noin 300 euroa kuukaudessa. Asumistuki korvaa enintään 80 % vuokrasta ja tuki on veroton. Asumistukea maksetaan kaikilta kuukausilta toisin kuin opintotukea, jota maksetaan vain opiskelukuukausilta.

Korkeakouluopiskelijoiden **ateriatuki** on merkittävä hyvinvointitekijä. Ateriatuen ansiosta korkeakouluopiskelija voi päivittäin syödä edullisen ja terveellisen aterian tuen piirissä olevassa opiskelijaravintolassa. Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa ja nuorisoasteen lukiokoulutuksessa opiskelijan päivittäinen ateria on yleensä maksuton.

Jos lukio-opintoja tai ammatillista peruskoulutusta suorittavalla opiskelijalla on riittävän pitkä päivittäinen koulumatka, hän voi saada **koulumatkatukea**. Koulumatkatuen avulla turvataan yhdenvertaisia opiskelumahdollisuuksia koko Suomessa. Tuella edistetään myös joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä, koska koulumatkatuki maksetaan ensisijaisesti

kuljetuksen järjestäjälle tai lipunmyyjälle. Opiskelija voi tällöin ostaa matkalipun koulumatkatuella alennettuun hintaan.

Kela voi maksaa pienituloisen opintonsa päättäneen opintolainan korot **korkoavustuksena**. Asevelvollisen palvelusaikana erääntyvät korot maksetaan kuitenkin **sotilasavustuksena**. Asevelvollinen voi saada sotilasavustusta myös asumiskuluihinsa ja perheensä jokapäiväisiin menoihin.

Tutkinnon perusteella myönnettävä työeläke on myös tärkeä opiskelukannustin. Jos nuori suorittaa ammatillisen perustutkinnon tai korkeakoulututkinnon, hän saa eläkkeelle jäätyään suuremman työeläkkeen.

8.3 Opiskelijan muita toimeentulon tukimuotoja

Opintotuen sijaan opinnot voi rahoittaa:

- [Työllisyysrahaston myöntämällä aikuiskoulutustuella](#). Sitä voivat saada työelämässä olevat palkansaajat ja yrittäjät.
- [Omaehtoisen opiskelun työttömyysetuudella](#), jota voivat TE-toimiston harkinnan perusteella saada työttömät tai työttömyysuhan alaiset aikuiset.
- [Kuntoutukseen liittyvällä tuella](#). Kela voi myöntää tukea opiskeluun, joka sairaudesta tai vammasta huolimatta mahdollistaa osallistumisen työelämään.

Opinnot voi myös toteuttaa kokonaan tai osin [oppisopimuskoulutuksena](#). Myös [vuorottelukorvausta](#) käytetään usein opiskeluaikaisen toimeentulon rahoittamiseen.

Mainitut etuudet ja muut perusturvaetuudet ovat keskenään vaihtoehtoisia. Niitä ei siis voi saada samalta ajalta, mutta niiden peräkkäinen yhdistäminen on mahdollista, jos kysymys on pitkäkestoisista opinnoista.

Jos opiskelija [ei pysty opiskelemaan sairauden vuoksi](#), hänen kannattaa jäädä sairauslomalle ja hakea sairauspäivärahaa. Jos opiskelijalle myönnetään sairauspäiväraha, Kela lakauttaa opintotuen automaattisesti niin, että toimeentuloon ei tule katkosta. Sairauspäivärahaa saava opiskelija voi jo sairauspäivärahakaudella ryhtyä opiskelemaan jonkin verran.

[Perhe-etuudet](#) muodostavat poikkeuksen etuuksien yhteensovitusäännöissä. Opiskelija voi yleensä saada vanhempainpäivärahaa, lapsilisää tai lastenhoidon tukea samaan aikaan kuin opintotukea. Opintotuki voi kuitenkin vaikuttaa oikeuteen saada perhe-etuutta tai perhe-etuuden määrään.

Erityisäitiysraha voidaan myöntää raskaana olevalle naiselle, jos hänen työtehtäviinsä tai työoloihinsa liittyvä kemiallinen aine, säteily, tarttuva tauti tai muu vastaava seikka vaarantaa hänen tai sikiön terveyden (sairausvakuutuslaki 1224/2004 ja -asetus 1335/2004). Myös päätoimisella opiskelijalla voi olla oikeus **erityisäitiyspäivärahaan** niiltä kuukausilta, joilta hän ei saa opintotukilain mukaista opintorahaa, jos muut erityisäitiysrahan saamisen edellytykset täyttyvät.

Joissain tilanteissa opiskelijalla saattaa olla oikeus **perustoimeentulotukeen**. Toimeentulotuki on kuitenkin viimesijainen välttämätöntä toimeentuloa turvaava taloudellinen tukimuoto, jonka saamiseksi hakijan tulee antaa selvitys käytettävissä olevista tuloistaan ja menoistaan. Myös hakijan käytettävissä olevat varat huomioidaan perustoimeentulotuksessa. Jos opiskelija ei voi saada opintotukea tai muuta tukea, tulee hänen ensisijaisesti tulla toimeen muulla tavoin, kuten esimerkiksi ansiotyöllä. Myös opintolainan hakemista edellytetään 18 vuotta täyttäneiltä opiskelijoilta, ellei tämä johda kohtuuttomaan lopputulokseen.

8.4 Opiskelijan työtapaturma- ja ammattitautiturva

Opiskelijoiden lakisääteisestä tapaturma- ja ammattitautivakuuttamisesta säädetään opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta annetussa laissa (460/2015; jäljempänä opiskelijatapaturmalaki). Lain 1 §:ssä on lueteltu ne lait, joiden perusteella järjestettyyn koulutukseen osallistuneilla on oikeus saada korvausta. Korvaukset ja niiden saamista koskevat edellytykset perustuvat työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) säännöksiin.

Korvausta saadaksean vamman tai sairauden on tullut sattua opiskelulle ominaisissa olosuhteissa henkilön osallistuessa opetussuunnitelman tai tutkintoperusteiden mukaiseen:

- työhön rinnastettavaan käytännön opetukseen
- työssä oppimisjaksoon
- työharjoitteluun
- näyttötutkintoon
- muussa koulutuksen tai opetuksen järjestäjän tai oppilaitoksen ylläpitäjän osoittamassa paikassa

Korvausta maksetaan myös vahinkotapahtumasta, joka on sattunut siirryttäessä välittömästi oppilaitoksesta tai asunnosta työharjoittelupaikkaan, työssä oppimispaikkaan, työelämään tutustuttamispaikkaan tai näyttötutkinnon suorittamispaikkaan oppilaitoksen ulkopuolelle tai päinvastoin.

Opiskelijan vakuuttaminen on oppilaitoksen velvollisuus ja oppilaitoksen on ilmoitettava vakuutuslaitokselle vahinkotapahtumasta viipymättä ja viimeistään 10 arkipäivän kuluessa. Käytännön toimintatavat on hyvä selvittää esimerkiksi opiskeluympäristöjen tarkastusten yhteydessä.

Sairauden korvaaminen **ammattitautina** arvioidaan opiskelijan osalta työtapaturma- ja ammattitautilain säännösten nojalla. Kuitenkin opiskelijoiden kohdalla altistuksen on tullut tapahtua edellä mainituissa opiskelijatapaturmalain mukaisissa olosuhteissa. Mikäli opiskeluterveydenhuollossa herää epäily ammattitaudista, tehdään opiskeluterveydenhuollossa perusterveydenhuollolle kuuluvat diagnostiset ja erotusdiagnostiset tutkimukset. Näiden jälkeen opiskelija lähetetään tarvittaessa jatkotutkimuksiin Työterveyslaitokselle (TTL) tai oman alueen työlääkätieteen/ammattitautien poliklinikalle (TTL tutkimuksiin tarvitaan maksusitoumus vakuutuslaitokselta). Lisätietoja lähettämisestä löytyy [Työterveyslaitoksen verkkosivuilta](#).

Mikäli opiskelija saa opintoihinsa liittyvästä harjoittelusta palkkaa tai muuta vastiketta, hän on joko työ- tai virkasuhteessa harjoittelupaikkaansa, kuten esimerkiksi oppisopimus-koulutuksessa oleva. Vakuuttamisvelvollisuus on tällöin työnantajalla, ja opiskelijan vahinkotapahtumiin sovelletaan työtapaturma- ja ammattitautilakia.

8.5 Asuntola-asuminen

Useat hyvin nuoretkin toisen asteen opiskelijat asuvat toisella paikkakunnalla opintojensa vuoksi. Lähes 10 000 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa asuu koulutuksen järjestäjän tarjoamassa asuntolassa, jossa asuminen on opiskelijalle maksutonta. Koulutuksen järjestäjä päättää asukkaaksi ottamisen perusteista. Etusijalla ovat alaikäiset opiskelijat, sekä ne opiskelijat, joilla on hankala matka kotiin. Asuntolassa asuntolaohjaajat huolehtivat asukkaiden hyvinvoinnista ja yhteisöllisyydestä. Asuntolassa on mahdollista tarvittaessa harjoitella elämän taitoja, kuten normaalia päivärutymia, itsestä huolehtimista sekä vastuun ottamista omista opinnoista. Toimiva yhteistyö opetushenkilöstön, opiskeluhoillon ja asuntolaohjaajien välillä tukee nuoren itsenäistymistä sekä elämänhallintaa.

Lisätietoja

Opintotuki ja muut opintoetuudet

Muut tukimuodot

- Toimeentulotuki
- Yleinen asumistuki
- Sotilasavustus
- Aikuiskoulutustuki
- Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella
- Kuntoutus
- Oppisopimuskoulutus
- Vuorotteluvapaa
- Opiskelijan sairauspäiväraha
- Perhe-etuudet

Tilastotietoa Kela-etuuksista.

Tutkimustietoa Kela-etuuksista sekä sosiaali- ja terveysturvasta.

Pirttiniemi J. *Ammatillisten oppilaitosten asuntolat nuorten hyvinvoinnin varmistajina* (päivitetty 1.5.2011).

Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. (päivitetty 1.5.2011) *Opiskeluterveys* (luvussa Opiskelijoiden toimeentulo ja asuminen). Kustannus Oy Duodecim 2011.

Sillanpää J. *Korkeakouluopiskelijoiden asuminen* (päivitetty 28.3.2019). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A,

Makkonen K, Pynnönen P. toim. *Opiskeluterveys* (luvussa Opiskelijoiden toimeentulo ja asuminen).

Kustannus Oy Duodecim.

9 Opiskelijan asema ja oikeudet asiakkaana

9.1 Tietosuoja

Tietosuojaan kuuluvat ihmisten yksityiselämän suoja ja muut sitä turvaavat oikeudet henkilötietoja käsiteltäessä. Tietoturvalta taas tarkoitetaan hallinnollisia ja teknisiä toimenpiteitä, joilla varmistetaan tiedon luottamuksellisuus ja eheys, järjestelmien käytettävyys sekä rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen. Tavoitteena on hoidon kannalta tarpeellisten potilastietojen saatavuus ja käyttökelpoisuus sekä hoidon jatkuvuuden varmistaminen tietosuojaa rikkomatta.

EU:n tietosuoja-asetuksessa kerrotaan, [mitä oikeuksia rekisteröidyllä on](#), kun jokin organisaatio käsittelee henkilötietoja. Rekisteröidyn oikeuksiin vaikuttaa esimerkiksi se, millä perusteella henkilötietoja käytetään. Tietosuojan kannalta on keskeistä, että opiskeluterveydenhuollossa potilastiedot kerätään ja niitä käsitellään asianmukaisesti ja että hoito perustuu virheettömiin ja hoidon kannalta olennaisiin tietoihin (ks. tietosuoja-asetuksen periaatteet art. 5). Tietosuojaan kuuluu myös se, että potilasta koskevia tietoja säilytetään ja niitä luovutetaan asianmukaisesti (sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista [298/2009](#); jäljempänä potilas-asiakirja-asetus). Potilastietojen käsittelystä tulee henkilöstölle antaa kirjalliset ohjeet.

9.1.1 Potilasasiakirjat

Opiskeluterveydenhuollon potilasasiakirjoihin merkitään kaikki potilaan hoidon suunnittelun, järjestämisen, toteuttamisen ja seurannan kannalta merkitykselliset tiedot (laki potilaan asemasta ja oikeuksista [785/1992](#) 12 §; jäljempänä potilaslaki). Riittävän laajat ja asianmukaiset merkinnät ovat tärkeitä hoidon turvallisen toteuttamisen, mutta myös potilaan ja henkilökunnan oikeusturvan kannalta. Potilasasiakirja-asetuksessa säädetään yksityiskohtaisemmin potilaskertomuksessa oltavista perustiedoista sekä tarpeellisista tiedoista.

Opiskeluterveydenhuollossa syntyviin asiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat potilaslain 13 §:n perusteella salassa pidettäviä. Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö on myös viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 23 §:n ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 17 §:n perusteella velvollinen pitämään salassa kaikki toimissaan

saamansa potilasta koskevat tiedot, jotka asiakirjaan merkittyinä olisivat salassa pidettäviä (esimerkiksi terveydentilaa, hoitoa tai perhe-elämää koskevat tiedot).

Potilasasiakirjat tallennetaan opiskeluterveydenhuoltoa järjestävien terveyskeskusten ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön Potilastiedon arkistoon. Potilasasiakirjat on säilytettävä asetuksessa säädetyn ajan, joka vaihtelee asiakirjatyypin mukaan. Varsinaisen terveys- ja sairauskertomuksen säilytysaika on hyvin pitkä (12 vuotta henkilön kuolemasta tai ellei sitä tiedetä, 120 vuotta potilaan syntymästä). Tietosuojan toteutuminen on huomioitava myös tietojen hävittämisessä siten, etteivät potilastiedot paljastu ulkopuolisille.

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen käyttäjän tietoja voivat saada ja käyttää hoitoon sekä siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa sitä edellyttävät. Esimerkiksi terveyskeskuksen muilla ammattihenkilöillä kuin opiskeluterveydenhuollon henkilökuntaan kuuluvilla on siten oikeus katsoa ja käyttää opiskelijasta terveydenhuollon asiakirjoihin kirjattuja terveydenhuollon tietoja vain silloin, kun he itse osallistuvat potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin.

Potilaalla eli rekisteröidyllä on oikeus nähdä potilasasiakirjansa ja oikeus saada pääsy itseään koskeviin potilasrekisteritietoihin ja sähköisen potilastietojärjestelmän loki- eli tapahtumätietoihin. Rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että rekisterinpitäjä oikaisee häntä koskevat epätarkat ja virheelliset henkilötiedot. Rekisteröidyllä on myös oikeus saada puutteelliset henkilötiedot täydennettyä. Rekisteröidyllä ei ole kuitenkaan oikeutta vaatia lääkäriä muuttamaan tämän potilasasiakirjoihin kirjaamaa taudinmäärittystä ja hoito-ohjeita. Toisinaan potilasasiakirjoissa voi ilmetä virheellisiä merkintöjä, ja potilasasiakirjoja on korjattava. Potilasasiakirjamerkinnot on korjattava niin, että sekä alkuperäinen että korjattu merkintä ovat luettavissa.

9.1.2 Potilastietojen luovuttaminen

Opiskeluterveydenhuollossa potilastietojen luovuttaminen terveydenhuollon toimintayksiköstä on pääsääntöisesti sallittua vain lain säännöksen perusteella tai potilaan suostumuksella. Jos hänellä ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa potilaan laillisen edustajan antamalla kirjallisella suostumuksella (potilaslaki 13 §). Tämä koskee esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon tietojen antamista sairaalalle, jossa potilas on hoidossa, ja samoin esimerkiksi muuttotilanteessa tietojen hankkimista opiskelijan aikaisemman kotikunnan terveyskeskuksesta uuden kotikunnan terveyskeskukseen/ opiskeluterveydenhuoltoon.

Suostumuksen tulisi olla yksilöity tietoinen, aidosti vapaaehtoinen ja yksiselitteinen tahdonilmaisu. Siitä tulisi ilmetä kenelle tietoja saadaan luovuttaa, mitä tietoja luovuttaminen

koskee ja mitä tarkoitusta varten tiedot saadaan luovuttaa. Suostumuksen pyytämisen yhteydessä on huomioitava myös rekisterinpitäjän yleisempi informointivelvollisuus. Ennen kuin rekisteröity antaa suostumuksensa, rekisterinpitäjän on muun muassa informoitava: rekisteröidyn oikeudesta peruuttaa suostumus ja siitä, kuinka peruuttaminen käytännössä tehdään. Lähtökohtana alaikäisen opiskelijan opiskeluterveydenhuollon tietojen luovuttamisessa on, että jos hänet katsotaan kykeneväksi päättämään hoidostaan, hän voi myös päättää hoitoaan koskevien tietojen luovuttamisesta. Muussa tapauksessa asiasta päättää hänen huoltajansa tai hänen mahdollinen muu laillinen edustajansa. Alaikäisen potilaan mielipide tietojen antamisesta huoltajalle on syytä selvittää hoidon yhteydessä, jotta välttään mahdolliselta epätietoisuudelta myöhemmin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat ohjeistaneet, että alaikäisen kehitystaso sekä päätöksentekokyky tulee arvioida palvelutapahtumakohtaisesti.

Tietojen luovuttamiseen riittää kirjallisen suostumuksen sijasta potilaan tai hänen laillisen edustajansa suullinen tai niin sanottu asiayhteydestä ilmenevä suostumus silloin, kun tietoja on tarpeen luovuttaa toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle potilaan tutkimuksen tai hoidon järjestämiseksi esimerkiksi jatkohoitotilanteissa. Myös hoitopalautteen toimittamiseen potilaan hoitoon lähettäneelle lääkärille/toimintayksikölle tai potilaan omalääkärille riittää suullinen tai asiayhteydestä ilmenevä suostumus.

Luovutetuista tiedoista tehdään potilasrekisteriin merkintä, josta ilmenee, kenelle tiedot on luovutettu, milloin ja kuka sen on tehnyt. Rekisterinpitäjällä on osoitusvelvollisuus potilaan suostumuksen saamisesta, joten myös suullinen suostumus on syytä merkitä potilasasiakirjoihin.

Tietojen luovutus opiskeluhuollossa

Potilas- tai asiakastietoja voidaan opiskeluhuoltopalvelujen kesken luovuttaa toiselle pääsääntöisesti ainoastaan opiskelijan (ei-päätösikäisen opiskelijan kohdalla huoltajan tai muun laillisen edustajan) suostumuksella. Salassa pidettävien tietojen luovutuksesta yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa on kirjoitettu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen oppaassa Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen luvussa 6.1.5.

Tietojen antaminen on opiskeluhuoltolain mukaan sallittua seuraavissa tilanteissa:

- Kun oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä ottaa opiskelijan tuen tarpeen havaitessaan yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, on hänen annettava tiedossaan olevat, tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Yhteydenotto tulisi tehdä yhdessä opiskelijan kanssa, mutta jos se ei ole mahdollista, tieto siitä tulee antaa opiskelijalle (/huoltajalle) (16 §).

- Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi (23 §).

Kun opiskeluhoitolain mukainen monialainen asiantuntijaryhmä on perustettu, on sen jäsenillä oikeus ilmaista vapaasti toisilleen opiskeluhuollon toteuttamiseksi välttämättömiä tietoja. Heillä on myös oikeus luovuttaa välttämättömiä tietoja muille yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen osallistuville (esim. rehtorille tai muille esimiehille). Ryhmään kuuluvat saavat myös pyytää konsultaatiota tarpeellisilta ulkopuolisilta asiantuntijoilta ja luovuttaa näille tarvittavat tiedot. On huomattavaa, että ryhmän perustamiseen tarvittavaa suostumusta pyydetessä on edellä kuvattu oikeus selvästi kerrottava.

Potilaan terveydentilaa koskevien tietojen luovuttamisen erikoistapaukset, jotka eivät edellytä potilaan suostumusta, on esitelty alla ja voivat tulla sovellettavaksi myös opiskeluhoollon toimijoiden kesken.

Erikoistapaukset, joissa potilastiedot luovutetaan suostumusta edellyttämättä.

Potilastietojen luovuttaminen on mahdollista potilaan tai hänen laillisen edustajansa suostumusta edellyttämättä, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Tällaisia erityissäännöksiä ovat esimerkiksi:

1. Lukiolain (58 §), lain ammatillisesta koulutuksesta (109 §), ammattikorkeakoululain (65 §) ja yliopistolain (90 a §) mukaan vastaanottajan tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa:
  1. oppilaitoksen rehtorille ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi
  2. opinto-ohjauksesta vastaaville henkilöille muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten
  3. opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten
  4. poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai jos opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Lisäksi tietoja on oikeus antaa työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta ja harjoittelusta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä työ- tai harjoittelupaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi (ei koske lukiolakia).

2. Sosiaalihuollon viranomaisilla on oikeus saada eräin edellytyksin tietoja salassapitosäännöksistä riippumatta. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 20 §)
3. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa olevat ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 25 §)

Tiedonsaantiin oikeuttavia säännöksiä sisältyy myös eräisiin muihin lakeihin. Terveydenhuollon toimintayksikön johdon tehtäviin kuuluu antaa tarkempi ohjeistus potilasasiakirjatietojen luovuttamisessa noudatettavasta menettelystä.

9.1.3 Opiskeluterveydenhuollossa tehtävät kyselyt

Opiskeluterveydenhuollossa toteutettavissa kyselyissä tulee aina informoida, että vastaaminen on vapaaehtoista ja että vastaamatta jättämisellä ei ole vaikutusta opiskelijan kohteluun tai hoitoon. Kyselyihin pitää aina sisällyttää ainakin tieto siitä, kuka kyselyn tekee, mihin tarkoitukseen kyselyä ja siinä kerättäviä tietoja käytetään. Jos tietoja kerätään henkilön tunnistamisen mahdollistavassa muodossa, on sisällytettävä tieto siitä, kenen rekisterin pitäjän rekisteriin tiedot tallennetaan ja kuinka pitkäksi aikaa, hankitaanko samaan tarkoitukseen tietoja myös muualta ja millä perusteella, ovatko tiedot salassa pidettäviä sekä voidaanko tietoja, ja millä perusteella, luovuttaa ulkopuolisille.

Vastaajan kannalta on olennaista tietää esimerkiksi se, liittyykö kysely opiskeluterveydenhuollon toteuttamiseen vai onko kysymys esimerkiksi kokonaan erillisestä selvitystyöstä tai tieteellisestä tutkimushankkeesta. Informaatiota tulee antaa myös opiskelijan/hänen huoltajansa tai laillisen edustajansa oikeudesta tarkistaa opiskelijaa koskevat tiedot ja vaatia virheellisten tietojen korjaamista. Kuten kaikessa henkilötietojen käsittelyssä, myös kyselyjen toteutuksessa pitää turvata salassa pidettävien tietojen luottamuksellisuus ja huolehtia siitä, että kyselyyn osallistuneiden yksityisyyttä ei perusteettomasti vaaranneta.

Lisätietoja tietosuojasta ja henkilötietojen käsittelystä suostumuksen perusteella on saatavilla tietosuojavaltuutetun toimiston oppaista ja [internetsivulta](#).

Lisätietoja

Opiskeluterveydenhuollon asiakkaan tietosuojaa koskevat keskeisimmät säännökset löytyvät seuraavista säädöksistä:

- Suomen perustuslain yksityiselämän suojaa koskeva säännös (2 luku 10 §)
- Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 (EU:n yleinen tietosuoja-asetus)
- Tietosuojalaki (1050/2018)
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)
- Arkistolaki (831/1994)
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- Laki sähköisen viestinnän palveluista (917/2014)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista (298/2009).

Tietosuojavaltuutetun toimiston tietosuojaan liittyvää materiaalia, malleja ja ohjeita. www.tietosuoja.fi

Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N ym. [Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36/2015.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:4.

Lehtokari O, Pylsy A, Hietanen-Peltola M, Uusisalo K. Alaikäinen ja Kanta-palvelut – toimintamalli terveydenhuoltoon ja apteekeille. v.1.1. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 06/2020.

9.2 Asiaksmaksut

9.2.1 Kunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon maksut

Kunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon maksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon [asiaksmaksulain](#) ja -asetuksen (912/1992) mukaan. Opiskeluterveydenhuolto on lähtökohtaisesti maksutonta opiskelijalle (asiaksmaksulaki 5 §), mutta maksun voi periä muun muassa 18 vuotta täyttäneille annetuista avosairaanhoidon ja suun terveydenhuollon palveluista. Ehkäisevät palvelut, kuten terveystarkastukset, ovat maksuttomia kaikille opiskelijoille, joilla on kotikunta, eurooppalainen sairaanhoitokortti tai muu hoito-oikeustodistus.

9.2.2 Korkeakouluopiskelijoiden terveydenhoitomaksu, viivästymismaksu sekä käyttämättä jätetystä ajasta perittävä maksu

Korkeakouluopiskelijat, jotka ovat oikeutettuja opiskeluterveydenhuoltoon, osallistuvat opiskeluterveydenhuoltonsa rahoittamiseen maksamalla veroluonteisen terveydenhoitomaksun Kansaneläkelaitokselle. Terveydenhoitomaksuilla kustannetaan 23 prosenttia opiskeluterveydenhuollon kustannuksista. Loput rahoittaa valtio. Opiskelijoilta ei peritä muita käyntimaksuja. Jos opiskelija jättää saapumatta varatulle ajalle ilman hyväksyttävää syytä, saa YTHS periä opiskelijalta maksun käyttämättä jätetystä ajasta. Opiskelijoita tulisi ohjata peruuttamaan aika riittävän ajoissa.

Maksu ei ole vastike yksilöidystä palvelusta, vaan tarkoitettu yleisesti opiskeluterveydenhuollon rahoittamiseen. Maksuvelvollisuus ei ole riippuvainen aikomuksesta tai tarpeesta

käyttää opiskeluterveydenhuollon palveluja. Terveystenhoitomaksu on lukukausikohtainen. Maksun suuruus määritetään vuosittain ennen marraskuun 30. päivää annettavalla valtioneuvoston maksuasetuksella. Opiskelija saa alkaa käyttää opiskeluterveydenhuollon palveluja ilmoittaututtuaan läsnä olevaksi korkeakouluun, eli jo ennen terveydenhoitomaksun maksamista.

Terveystenhoitomaksu tulee suorittaa oma-aloitteisesti ennen eräpäivää, eli Kela ei lähetä erillistä laskua. Mikäli opiskelija ei maksa terveydenhoitomaksuaan eräpäivään mennessä, Kela lähettää hänelle viivästymismaksun sisältävän maksumuistutuksen. Sekä terveydenhoitomaksu että viivästymismaksu on opintotukilain perusteella mahdollista kuitata opintorahasta ilman opiskelijan suostumusta. Opiskelijan suostumuksella terveydenhoitomaksu ja viivästymismaksu voidaan kuitata jostain muusta Kelan maksamasta sosiaalietuudesta. Terveystenhoitomaksu ja viivästymismaksu ovat myös suoraan ulosottokelpoisia.

ERÄPÄIVÄT TERVEYDENHOITOMAKSUN MAKSAMISELLE OVAT:

Kevätlukukausi: tammikuun 31. päivä. Jos opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi kevätlukukaudelle 1.2. tai sen jälkeen, heinäkuun 31. päivä.

Syyslukukausi: syyskuun 30. päivä. Jos opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi syyslukukaudelle 1.10. tai sen jälkeen, joulukuun 31. päivä.

Oikeus käyttää opiskeluterveydenhuollon palveluja jatkuu sen lukukauden loppuun, jolle opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi.

Mikäli opiskelija on Kelan kanssa eri mieltä maksuvelvollisuudestaan, Kela voi antaa opiskelijalle tämän pyynnöstä terveydenhoitomaksua koskevan maksuunpanopäätöksen. Maksuunpanopäätös ja siihen haettava oikaisu ovat edellytyksiä sille, että opiskelija voi valittaa maksuvelvollisuudestaan hallinto-oikeuteen.

Lisätietoja

Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta 2 §, 24–28 § sekä 34 §
 Kansaneläkelaitos: <https://www.kela.fi/korkeakouluopiskelijan-terveydenhoitomaksu>
 Kansaneläkelaitos: <https://www.kela.fi/terveydenhoitomaksu-nain-haet-muutosta>
 YTHS: <https://www.yths.fi/asiointi/palvelumaksut/>

9.2.3 Kansainvälisten opiskelijoiden maksut

Jos kansainvälinen opiskelija haluaa käyttää muita kuin opiskeluterveydenhuollon palveluja, olennaista on ensinnäkin se, onko opiskelijalla kotikuntaa Suomessa.

- Jos ulkomaalaisella opiskelijalla on kotikunta Suomessa, hän on oikeutettu kaikkiin julkisen terveydenhuollon palveluihin ja häneltä voidaan periä maksut asiakasmaksulain mukaan samoin perustein kuin Suomessa vakinaisesti asuvalta.
- Jos taas opiskelijalla ei ole kotikuntaa Suomessa, sovellettavaksi tulee asiakasmaksuasetuksen 24 §, jonka mukaan muulta kuin Suomessa asuvalta voidaan periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen maksu, jollei Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Tällöin olennaista on se, onko opiskelijalla eurooppalaista sairaanhoitokorttia tai muuta hoito-oikeustodistusta:
  - Jos opiskelijalla on eurooppalainen sairaanhoitokortti tai muu hoito-oikeustodistus, häneltä voidaan periä maksut asiakasmaksulain mukaan samoin perustein kuin Suomessa vakinaisesti asuvalta;
  - Jos opiskelijalla ei ole eurooppalaista sairaanhoitokorttia tai muuta hoito-oikeustodistusta, häneltä voidaan periä palveluiden tuottamisesta aiheutuneet todelliset kustannukset.

Edellä sanottu koskee sekä EU- tai ETA-maasta (Norja, Islanti, Liechtenstein) tai Sveitsistä että muualta tulleita opiskelijoita.

EU- tai ETA-maasta tai Sveitsistä tulevat opiskelijat saavat eurooppalaisella sairaanhoitokortilla lääketieteellisesti välttämättömän sairanhoidon julkisesta terveydenhuollosta. Lääketieteellisesti välttämättömällä hoidolla tarkoitetaan hoitoa, joka ei voi odottaa siihen asti, että opiskelija palaa kotimaahansa. Opiskelijat, joilla on kotipaikka toisessa **Pohjoismaassa**, saavat hoidon myös esittämällä henkilöllisyystodistuksen tai passin.

Australiassa asuva ja siellä sairausvakuutettu henkilö on oikeutettu lääketieteellisesti välttämättömään hoitoon, kun hän oleskelee Suomessa tilapäisesti esimerkiksi opiskelijana. **Kanadan Quebecillä** ja Suomella on sosiaaliturvasopimusjärjestely, jonka mukaan Suomessa tilapäisesti oleskelevat, myös oppilaitoksessa kirjoilla olevat opiskelijat, saavat terveyspalvelut samoin edellytyksin kuin Suomessa vakinaisesti asuvat.

On huomattava, että kunta ei voi periä opiskeluterveydenhuollon palvelun kustannuksen loppuosaa Kelan kautta toiselta EU-valtiolta, koska rajalakia ei sovelleta opiskeluterveydenhuoltoon. Loppuosaa palvelun kustannuksesta jää kunnan katettavaksi, valtiolta saatavalla kuntien peruspalvelujen valtionosuudella järjestämismvastuun pohjalta.

Pohjoismaiden välillä on myös luovuttu välttämättömästä sairaanhoidosta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtioiden välillä.

Kolmannen maan kansalaiset opiskelijat, jolla ei ole kotikuntaa eikä eurooppalaista sairausvakuutuskorttia, tarvitsevat maahantulon edellytyksenä sairausvakuutuksen.

Jos kolmannesta maasta tuleva opiskelija on kunnallisen opiskeluterveydenhuollon palveluiden piirissä, asiakasmaksulain mukaan määräytyy se, mitkä palvelut ovat maksullisia ja mitkä maksuttomia. Esimerkiksi maksullisia palveluita ovat 18 vuotta täyttäneiden avosairaanhoidon palvelut. Asiakasmaksulain 13 §:n ja asiakasmaksuasetuksen 24 §:n mukaan, jos palvelu on maksullista asiakasmaksulain mukaan, voidaan kolmannesta maasta tulevalta opiskelijalta periä palvelun tuottamisesta syntyvä todellinen kustannus.

9.3 Hoitopaikan valinta

Perusterveydenhuollon hoitopaikan valintaa koskevia säännöksiä ei sovelleta opiskeluterveydenhuoltoon. Opiskeluterveydenhuollon palvelut on tarkoituksenmukaista toteuttaa kokonaisuutena, koska opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvat opiskelijan yksilölliset palvelut sekä opiskeluympäristöön ja -yhteisöön liittyvät asiat. (Terveyslaki 48 §.)

Jos henkilö asuu tai oleskelee säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti kotikuntansa ulkopuolella työn, opiskelun, vapaa-ajan vieton, lähiomaisen tai muun läheisen asumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi, hän voi käyttää hoitosuunnitelmansa mukaisen hoidon toteuttamiseen myös muun kuin kotikuntansa perusterveydenhuollon palveluja hoidosta vastaavan terveyskeskuksen muuttumatta (terveyslaki 47 §). Esimerkiksi jos opiskelijan perusterveydenhuollosta vastaa muu kunta kuin opiskelupaikkakunta, opiskelija voi käyttää tämän säännöksen perusteella opiskelupaikkakuntansa julkisia terveyspalveluja hoitosuunnitelmansa mukaisen hoidon toteuttamiseen. Tällöin kyseessä ei ole opiskeluterveydenhuollon palvelu, vaan esimerkiksi pitkäaikaissairauden hoitoon liittyvät säännönmukaiset käynnit.

Erikoissairaanhoidon hoitopaikan valintaa koskevien säännösten mukaan myös opiskelijoilla on mahdollisuus valita hoitoa antava kunnallisen erikoissairaanhoidon toimintayksikkö koko maan kattavasti. Valinta tehdään lähetettävä kirjoitettaessa yhteisymmärryksessä lähetteen antavan lääkärin tai hammaslääkärin kanssa. (Terveyslaki 48 §.)

Liite 1. Opiskeluterveydenhuollon oppaan 2020 työryhmä ja asiantuntijat

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos käynnistivät vuonna 2006 valmistuneen Opiskeluterveydenhuollon oppaan uudistamisen ja päivittämisen elokuussa 2019. Kokonaisuutta suunnitteli ja valmisteli työryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Tiina Tuovila 31.12.2019 asti.

Työryhmän jäsenet:

Fagerlund-Jalokinos Susanna, kehittämisspäällikkö, THL (11/2019 asti)
Heikkinen Anna Maria, HLT, dos., erikoishammaslääkäri, Helsingin yliopisto
Ilkka Anne, hallitusneuvos, STM
Katajamäki Liisa, hallitusneuvos, STM
Kolimaa Maire, neuvotteleva virkamies, STM
Kunttu Kristina, LT, dos., nuorisolääketieteen erityispätevyys
Metsä Tuula, vastaava asiantuntijalääkäri, Kela (1.1.2020 alkaen)
Metsäniemi Päivi, johtajaylilääkäri, YTHS
Partinen Ritva, erityisasiantuntija, STM
Repo Johanna, vastaava asiantuntijalääkäri Kela (31.12.2019 asti)
Salomäki Riitta, opiskeluyhteisötyön päällikkö, YTHS
Seilo Noora, LL, nuorisolääketieteen erityispätevyys
Stenberg Mari, suunnittelija, Kela
Tuovila Tiina, asiantuntija, THL (31.12.2019 asti)

Työryhmän jäsenten lisäksi kirjoitustyöhön osallistui laaja joukko omien alojensa asiantuntijoita:

Auero Merja, lääkintöneuvos, EHL, STM
Bildjuschkin Katriina, asiantuntija, THL
Haravuori Henna, LT, dos., nuorisopsykiatrian erikoislääkäri, HUS
Helminen Sari, vastaava asiantuntijahammaslääkäri, Kela
Hietanen-Peltola Marke, ylilääkäri, THL
Junttila Niina, opetusneuvos, OPH, professori, TY
Järvinen Jouni, opetusneuvos, Opetushallitus
Kajaani Sari, projektipäällikkö, Kela
Kivimäki Hanne, tutkija, THL
Komulainen Anne, johtajahammaslääkäri, YTHS
Komulainen Joni, neuvotteleva virkamies, STM

Lahtinen Ilpo, vastaava suunnittelija, Kela
Laitinen Kristiina, opetusneuvos, Opetushallitus
Marjeta Noora, tutkimusassistentti, THL
Mölläri Kaisa, kehittämispäällikkö, THL
Puumalainen Taneli, ylilääkäri, THL
Rimhanen-Finne Ruska, epidemiologiäinlääkäri, THL
Räty Kaisa, opetusneuvos, Opetushallitus
Soini Hanna, johtava asiantuntija, THL
Tossavainen Pauli, yleislääketieteen ja psykiatrian erikoislääkäri
Väyrynen Tommi, mielenterveyshuollon johtava ylilääkäri YTHS
Wiss Kirsi, TtM, projektipäällikkö, THL
Wuolijoki Sari, työterveyshuollon erikoislääkäri, TTL

Oppaan kokoamisesta vastasi Tiina Tuovila 31.12.2019 asti ja sen jälkeisestä toimitus- ja kirjoitustyöstä Noora Seilo ja Kristina Kunttu.

Opiskeluterveydenhuollon opas 2021 on päivitetty sosiaali- ja terveysministeriön virkatyönä.

OPISKELUYMPÄRISTÖN TERVEELLISYYDEN JA TURVALLISUUDEN ARVIOINTI

Opiskeluympäristön tarkastuslomake täytetään tarkastusta tekevän työryhmän yhteistyönä.

1. KOHDE

Pvm:

Korkeakoulu	
Tarkastuskohteen nimi (korkeakoulu /yksikkö/tiedekunta/ koulutusala, opintosuunta)	<i>(nimet ja osoitteet)</i>
Osoite	

2. TYÖRYHMÄN KOKOONPANO

Korkeakoulun edustajat	<ul style="list-style-type: none"> - <i>opintohallinnon edustaja ja/tai opintopalveluiden edustajat:</i> - <i>tilapalvelun edustajat:</i> - <i>työsuojelun edustajat:</i> - <i>henkilöstöhallinnon edustajat:</i> - <i>ravintolapalveluiden edustajat:</i> - <i>liikuntapalveluiden edustajat:</i> - <i>opintopsykologien edustajat:</i> - <i>muut korkeakoulun edustajat:</i>
Opiskelijoiden edustajat	
YTHS:n edustajat	<ul style="list-style-type: none"> - <i>tarkastuskohteen vastuuhenkilöt:</i> - <i>muut edustajat:</i>
Kunnan terveystarkastaja	
Muut asiantuntijat	<i>(esim. oppilaitoksen työntekijöiden työterveyshuollon edustaja)</i>

3. TYÖRYHMÄN TYÖSKENTELY

3.1. Kokousajat	
3.2. Käynnit tarkastuskohteessa:	<i>(ergonomiakartoitukset, tarkastuskäynnit)</i>

4. TAUSTATIEDOT

4.1. Korkeakoululta saatavat taustatiedot

4.1.1. Opiskelijoiden hyvinvoinnin työryhmät	☐ Hyvinvointityöryhmä ☐ Sisäilmatyöryhmä ☐ SORA-työryhmä ☐ Opiskelijaruokailutoimikunta ☐ Muut, mitkä							
4.1.2. Opiskelija-profiili	<i>Mikäli tarkastettavia kohteita on useita, tee jokaisesta oma taulukko.</i>							
	Ajankohta	Opiskelijoiden lukumäärä	Naiset %-osuus	Miehet %-osuus	Alle 20v %-osuus	20-30 v %-osuus	Yli 30v %-osuus	Kansainvälisten opiskelijoiden %-osuus
	<i>Tarkastusvuosi</i>							
	<i>1.seurantavuosi</i>							

	2.seurantavuosi							
4.1.3. Tutkinto profiili	<i>tarkastuskohteen tutkintojen keskimääräinen kesto</i> <ul style="list-style-type: none"> - <i>opintojen vaiheet (keskeyttäneet, passiiviset ym)</i> - <i>opiskelualoihin liittyvät kuormitustekijät kuten; henkinen kuormitus, tapaturmavaara, ergonomiset riskit, kemialliset ja biologiset vaaratekijät</i> - <i>tutkintoihin liittyvät pakolliset työharjoittelut</i> - <i>pakollisten opintojen %-osuus tutkinnoissa</i> 							
4.1.4. Opintojen tuki	<ul style="list-style-type: none"> - <i>kuvaus opintojen tukipalveluista ja niiden resursoinnista: opinto-ohjauksen henkilöstö, opintopsykologin/kuraattorin palvelut, esteettömyyteen liittyvät palvelut</i> - <i>1. vuoden opiskelijoiden orientaatio ja tuen toteutuminen ml. tuutorointi</i> - <i>joustomahdollisuudet opintojen järjestelyissä</i> 							
4.1.5. Opintojen sisältö	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>sisältyykö opintoihin opiskelutaitojen opetusta?</i> Kyllä ☐ Ei ☐ 2. <i>onko opiskelu- ja työergonomia sisällytetty opetukseen ja opintoihin</i> Kyllä ☐ Ei ☐ miten? 							
4.1.6. Opiskelu- yhteisön hyvinvointiin liittyvä dokumentaatio	<ol style="list-style-type: none"> 1. ☐ <i>Turvallisuussuunnitelma</i> 2. ☐ <i>Pelastussuunnitelma</i> 3. ☐ <i>Kriisisuunnitelma</i> 4. ☐ <i>Häirinnän ja kiusaamisen ehkäisyn toimintaohjeet</i> 5. ☐ <i>Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma</i> 6. ☐ <i>Ohjeistus opiskelutapaturmissa</i> 7. ☐ <i>Esteettömyysasioihin liittyvä ohjeistus</i> 8. ☐ <i>Päihdeohjelma</i> 9. ☐ <i>Varhaisen välittämisen malli</i> 11. ☐ <i>Ohjeistus ja toimintakäytännöt sora-lainsäädännön toimeenpanemiseksi</i> 12. ☐ <i>Muut:</i> 							

4.2. Opiskelijoilta saatavat taustatiedot

Taustatietojen keräämisessä on tarkoituksenmukaista hyödyntää korkeakoulujen ja ylioppilaskuntien tekemiä hyvinvointikyselyjä

4.2.1. Opintojen tuki	<ul style="list-style-type: none"> - <i>1.vuoden orientaatio ja tuki, ml.tuutorointi</i> - <i>opetus</i> - <i>palautekäytännöt</i> - <i>joustomahdollisuudet</i> - <i>lukujärjestyksen sujuvuus</i>
4.2.2. Psyykinen ja sosiaalinen opiskeluympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - <i>opiskeluilmapiiiri</i> - <i>opintojen kuormittavuus</i>
4.2.3. Fyysinen opiskeluympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - <i>opiskelijoiden arvio fyysisen oppilaitosympäristön turvallisuudesta ja terveellisyydestä</i> - <i>miten korkeakoulussa on vähennetty ja katkaistaan istumista ja staattisia työasentoja</i>

4.3. YTHS:ltä saatavat taustatiedot

4.3.1. Sätkyn tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - <i>vastanneiden %-osuus</i> - <i>terveystapaamiseen kutsuttujen %-osuus vastanneista</i> - <i>terveystapaamiseen osallistuneiden %-osuus kutsutuista</i> - <i>vertailutietona koko korkeakoulun tulokset, tulevaisuudessa aluetason tietoa ja koulutusalaakohtaista tietoa</i>
4.3.2. Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus	<ul style="list-style-type: none"> - <i>terveyspalveluiden saavutettavuus</i> - <i>saatavuus (T3 aika)</i>

4.3.2. Yleisimmät käyntisyöt	<ul style="list-style-type: none"> - viisi yleisintä käyntisyötä terveydenhoitajalla - viisi yleisintä käyntisyötä yleislääkärillä - kolme yleisintä käyntisyötä mielenterveyspalveluissa - kolme yleisintä käyntisyötä suun terveystieteissä - vertailutietona koko korkeakoulun tulokset, tulevaisuudessa myös aluetason tietoa ja koulutusalaakohtaista tietoa
4.3.3. Muut tiedot	Opiskeluyhteisöstä YTHS:n vastaanottotyössä tai muussa työssä kertyneet tiedot

4.4. Muut taustatiedot

4.4.1. Opiskelija- ruokailu	<ol style="list-style-type: none"> 1. opiskelija-ruokailua suunnitellaan ja kehitetään oppilaitoksen, ruokapalvelutuottajien, opiskeluterveydenhuollon ja opiskelijoiden yhteistyönä Kyllä ☐ Ei ☐ 2. opiskelijaravintoloiden kilpailutuksessa käytetään ravitsemussuosituksen mukaisia vähimmäisvaatimuksia ehdottomina valintakriteereinä Kyllä ☐ Ei ☐ 3. opiskelijaravintolan asiakastyytyväisyyskyselyn keskeiset tulokset (pvm, jolloin tehty) 																																
4.4.2. Korkeakoulu- liikunta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Korkeakoulussa arvioidaan korkeakoulu liikunnan suositusten toteutumista Kyllä ☐ Ei ☐ Osittain ☐ Miten? 																																
4.4.3. Korkeakoulussa tehdyt muut selvitykset	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr style="background-color: #e1eef6;"> <th style="text-align: left;">Raportit /selvitykset:</th> <th style="text-align: center;">Kyllä</th> <th style="text-align: center;">Ei</th> <th style="text-align: center;">Pvm</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Työterveyden työpaikkaselvitys</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Palotarkastusraportti</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Henkilökunnan hyvinvointikysely</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Esteettömyyskartoitus</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Riskikartoitus</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Muu, mikä</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Raportit /selvitykset:	Kyllä	Ei	Pvm	Työterveyden työpaikkaselvitys	☐	☐		Palotarkastusraportti	☐	☐		Henkilökunnan hyvinvointikysely	☐	☐		Esteettömyyskartoitus	☐	☐		Riskikartoitus	☐	☐		Muu, mikä	☐	☐					
Raportit /selvitykset:	Kyllä	Ei	Pvm																														
Työterveyden työpaikkaselvitys	☐	☐																															
Palotarkastusraportti	☐	☐																															
Henkilökunnan hyvinvointikysely	☐	☐																															
Esteettömyyskartoitus	☐	☐																															
Riskikartoitus	☐	☐																															
Muu, mikä	☐	☐																															

5. HAVAINNOT TARKASTUSKIERROKSELLA

(voidaan soveltuvin osin täyttää myös dokumentaation kuten terveystarkastusraportin ja työpaikkaselvitysten perusteella)
Tarkastuksessa kiinnitetään erityinen huomio luento- ja ryhmätiloihin, käytännönharjoittelu/työskentelytiloihin (esim. laboratoriot), itsenäisen opiskelun tiloihin sekä aulatiloihin. Lisäksi arvioidaan harkinnan mukaan saniteettitilat, opiskelijoiden omat tilat (killat ym.), kirjastotilat ja opiskelijaravintolan tilat. Huomiota kiinnitetään myös opiskeluympäristön liikunnallistamiseen.

5.1. Fyysiset kuormitus- tekijät	(ergonomia, seisten työskentelyn/kuuntelemisen mahdollisuudet ym)
5.2. Fysikaaliset altisteet	(haju, melu, valaistus, lämpötila...)
5.3. Biologiset altisteet	(sisäilma, home, pöly..)
5.4. Kemiaaliset altisteet	(aineet, käyttöturvallisuus...)
5.5. Tapaturma- ja terveysvaarat sisätiloissa	(siivous, suojaimet, laiteturvallisuus, pelastustiet...) 1. Ovatko opiskelutilat savuttomat? Kyllä ☐ Ei ☐
5.6. Tapaturma- ja terveysvaarat ulkotiloissa	(autopaikat, pyöräpaikat, tupakkapaikat, liikunta-alue...)
5.7. Opiskelija-ruokailun tilat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tukeeko linjaston järjestys terveellistä syömistä? Kyllä ☐ Ei ☐ Osittain ☐ 2. Onko ruokala/ravintola viihtyisä (valaistus, melu...)? Kyllä ☐ Ei ☐ Osittain ☐ 3. Onko ruokalassa/ravintolassa tarjolla terveellisiä välipalavaihtoehtoja? Runsaasti ☐ Jonkin verran ☐ Vähän ☐ Ei ☐

	4. Muuta huomioitavaa:
5.8. Opiskelu ympäristön liikunnallistaminen	<i>Kuvaus millä keinoilla opiskelu ympäristöä on pyritty liikunnallistamaan (seisomatyöpisteet, kuntoiluvälineet, ohjaus rappusten käyttöön...)</i>

6. ARVIOINTI

Kohtia 6.1 – 6.5 arvioidaan kerättyjen taustatietojen ja tarkastuskäynnin havaintojen perusteella. Arvioinnissa tulkitaan kerättyjä tietoja ja tekstiin nostetaan vain olennaiset asiat.

6.1. Opiskelijoiden hyvinvointiryhmät ja yhteisön hyvinvointiin liittyvä dokumentaatio	<i>(4.1.1) (4.1.6)</i>
6.2. Opiskelija- ja tutkinto profiili	<i>Profiileista nousevat opiskelijoiden hyvinvointityössä huomioitavat tekijät, mahdolliset merkittävät muutokset edellisiin vuosiin (4.1.2) (4.1.3) (4.3.1, 4.3.2)</i>
6.3. Opintojen tuki ja sisältö	<i>(4.1.4) (4.1.5) (4.2.1.)</i>
6.5. Psykkinen ja sosiaalinen opiskelu ympäristö	<i>(4.2.2) ja (kohta 5)</i>
6.6. Fyysinen opiskelu ympäristö	<i>(4.1.6) (4.2.3) (kohta 5)</i>
6.7. Opiskelijaruokailu	<i>(4.4.1) (5.7 ja mahdollisesti myös opiskelijoilta kertyvää tietoa)</i>
6.8. Opiskelu ympäristön liikunnallistaminen	<i>(4.4.2) (5.8. ja mahdollisesti opiskelijoilta kertyvää tietoa)</i>
6.10. Korkeakoulussa tehdyt muut selvitykset	<i>Muista selvityksistä nousevia seikkoja, jotka huomioitava tässä tarkastuksessa (4.4.3)</i>
6.11. Edellisestä arvioinnista huomioitavat asiat	<i>Mahdolliset edellisessä tarkastuksessa/seurannassa nousseet tekijät, jotka vaativat huomiota tässä tarkastuksessa</i>

7. MUUT ESILLE NOUSSEET ASIAT

--

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINNIN PERUSTEELLA TEHDYT TOIMINPIDE-EHDOTUKSET

1. 2. 3.	Yksikön vahvuudet ja voimavarat opiskelu ympäristön turvallisuuden ja terveellisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta
----------------	---

Tarkastuksessa esiin nousseet opiskelu yhteisön hyvinvoinnin kehittämiskohteet:

Kehittämiskohde	Toimenpide-ehdotus	Seuranta-aikataulu	Vastuuhenkilöt

9. RAPORTIN KÄSITTELY

Käsittelytaho	Päivämäärä	Käsitelty
Korkeakoulun hyvinvointityöryhmä		Kyllä ☐ Ei ☐
Tiedekunnan/yksikön kokous		Kyllä ☐ Ei ☐
Korkeakoulun/tiedekunnan/yksikön opiskelijajärjestössä		Kyllä ☐ Ei ☐
YTHS: n henkilöstökokouksessa		Kyllä ☐ Ei ☐
YTHS: n terveyspalveluyksikön johtoryhmässä		Kyllä ☐ Ei ☐
Muu, mikä		Kyllä ☐ Ei ☐

Jakelu: Tarkastuksen tehnyt työryhmä, toimipisteen omat tiedostot, Yths arkisto

Seuraavan arvioinnin ajankohta:

Aika ja paikka

Raportin laatijoiden nimet

LIITTEET:

SEURANTA 1.

Aika ja paikka	
Osallistujat	
Opiskeluympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta edellisen arviointi-kerran jälkeen	1. 2. 3.
Suosittelujen toimenpiteiden tilanne	
Muita havaintoja	
Uudet kehittämiskohteet	

SEURANTA 2.

Aika ja paikka	
Osallistujat	
Opiskeluympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta edellisen arviointi-kerran jälkeen	1. 2. 3.
Suosittelujen toimenpiteiden tilanne	
Muita havaintoja	
Uudet kehittämiskohteet	

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä (YTHS) kehitetty ja käyttöttestattu lomake.
20.10.2015 /kk, sfj, täydennys 26.9.2016/kk ja muutokset 30.8.2019/ns, rlh, rs

Liite 3. Terveystieteiden työn mitoituslaskelma

TOISEN ASTEEN OPISKELUTERVEYDENHUOLLON TERVEYDENHOITAJAN TYÖN MITOITUSSUOSITUKSEKSI ESITETÄÄN 1 TERVEYDENHOITAJA / 570 OPISKELIJAA.

Mitoituslaskelmassa käytetyt taustatiedot:

- työviikkoja vuodessa 52,14 vk
- työtunteja teoriassa vuodessa 1994,36 h
- tunteja viikossa 38,25 h, päivässä 7,65 h
- vuosilomaa 30,5 päivää vuodessa* (vuosiloman aikana ei ole sijaista) = 233,3 h
- 9 arkipyhää vuodessa = 68,9 h
- 16,33 sairauspäivää vuodessa** = 124,9 h
- täydennyskoulutus 10 päivää vuodessa = 76,5 h

Em. työ yht. ≈ 503,6 tuntia vuodessa. Työaika jää ≈ 1 490,8 tuntia (38,97 viikkoa).

- palautumistauot 0,833 tuntia viikossa***, 32,5 tuntia vuodessa (yleistyöaika)
- kokoukset matkoineen 2 tuntia viikossa*, 77,9 tuntia vuodessa
- toimisto- ja puhelintyö sekä sähköinen asiointi 12 tuntia viikossa*, 467,6 tuntia vuodessa
- yhteisöllinen työ 3,825 tuntia viikossa****, 149,1 tuntia vuodessa
- monialaiset yksilökohtaiset asiantuntijaryhmät 1 tuntia viikossa*, 39 tuntia vuodessa
- työnohjaus 0,4 tuntia viikossa*, 15,6 tuntia vuodessa

Em. työ yht. ≈ 781,7 tuntia vuodessa. Vastaanottotyöhön jää ≈ 709,1 tuntia vuodessa.

- Terveystieteiden- ja sairaanhoitoon käytetty työaika vuodessa 0,817 tuntia / opiskelija. 570 opiskelijaa * 0,817 = 465,7 h.
- Terveystarkastus uusille opiskelijoille (75 min /opiskelija). 570 opiskelijaa, joista 1/3 uusia (190 * 1,25h = 237,5h).

Työaika kaiken em. jälkeen jää ≈ 5,9 tuntia vuodessa.

*Opiskeluterveydenhuollon verkoston kautta kunnallisille opiskeluterveydenhuollosta vastaaville terveydenhoitajille ja esimiehille tehty kysely (2020).

**Kunta10-tutkimus, terveydenhoitajien sairauspäivät 2019.

*** KVTES 2020–2021 25 §, 26 §

****Aika perustuu Tutkimuksesta tiiviisti 12/2019 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2018-julkaisun terveydenhoitajien yhteisölliseen työhön kuuluvaan työaikaan. Laskelmassa on lähdetty siitä, että yhteisölliseen työhön tulisi kohdentaa enemmän työaika.

KORKEA-ASTEEN OPISKELUTERVEYDENHUOLLON TERVEYDENHOITAJAN TYÖN MITOITUSSUOSITUKSEKSI ESITETÄÄN 1 TERVEYDENHOITAJA / 1200 OPISKELIJAA.

Mitoituslaskelmassa käytetyt taustatiedot:

- työviikkoja vuodessa 52,14 vk
- työtunteja teoriassa vuodessa 1 994,36 h
- tunteja viikossa 38,25 h, päivässä 7,65 h
- vuosilomaa 37,5 päivää vuodessa* (vuosiloman aikana ei ole sijaista) = 286,9 h
- 9 arkipyhää vuodessa = 68,9 h
- 16,33 sairaspäivää vuodessa** = 124,9 h
- täydennyskoulutus 10 päivää vuodessa = 76,5 h

Em. työ yht. ≈ 557,2 tuntia vuodessa. Työaikaa jää ≈ 1437,2 tuntia (37,57 viikkoa).

- palautumistauot 2,5 tuntia viikossa*, 93,9 tuntia vuodessa
- kokoukset matkoineen 2,7 tuntia viikossa*, 101,4 tuntia vuodessa
- toimistotyö 7 tuntia viikossa*, 263 tuntia vuodessa
- opiskeluyhteistyö 3,825 tuntia viikossa***, 143,7 tuntia vuodessa
- monialaiset yksilökohtaiset asiantuntijaryhmät 0,5 tuntia viikossa*, 18,8 tuntia vuodessa
- työnohjaus 0,5 tuntia viikossa*, 18,8 tuntia vuodessa

Em. työ yht. ≈ 639,6 tuntia vuodessa. Vastaanottotyöhön jää ≈ 797,6 tuntia vuodessa.

- Terveyden- ja sairaanhoitoon käytetty työaika vuodessa 0,653 tuntia / opiskelija. 1200 opiskelijaa * 0,653 = 783,6 h.

Työaikaa kaiken em. jälkeen jää ≈ 14 tuntia vuodessa.

*YTHS:lle tehty kysely (2020).

**Kunta10-tutkimus, terveydenhoitajien sairauspäivät 2019.

***Aika perustuu Tutkimuksesta tiiviisti 12/2019 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2018-julkaisun terveydenhoitajien yhteisölliseen työhön kuluvaan työaikaan. Laskelmassa on lähdetty siitä, että yhteisölliseen työhön tulisi kohdentaa enemmän työaikaa.

Liite 4. Lääkärin työn mitoituslaskelma

TOISEN ASTEEN OPISKELUTERVEYDENHUOLLON YLEISLÄÄKÄRIN TYÖN MITOITUSSUOSITUKSEKSI ESITETÄÄN 1 LÄÄKÄRI / 1 800 OPISKELIJAA.

Mitoituslaskelmassa käytetyt taustatiedot:

- työviikkoja vuodessa 52,14 vk
- työtunteja teoriassa vuodessa 1994,36 h
- tunteja viikossa 38,25 h, päivässä 7,65 h
- vuosilomaa 30 päivää vuodessa (vuosiloman aikana ei ole sijaista) = 229,5 h
- 9 arkipyhää vuodessa = 68,9 h
- 8 sairaspäivää vuodessa* = 61,2 h
- täydennyskoulutus 10 pv vuodessa** = 76,5 h

Em. työ yht. ≈ 436,1 tuntia vuodessa. Työaikaa jää ≈ 1 558,3 tuntia (40,74 viikkoa).

- palautumistauot 2,5 tuntia viikossa (sis. ruokatunnit 1h 40min/vko ja tauot 50min /vko***, 101,9 tuntia vuodessa
- kokoukset matkoineen 2 tuntia viikossa****, 81,5 tuntia vuodessa
- toimistotyö 8 tuntia viikossa****, 325,9 tuntia vuodessa
- moniammatillinen yhteistyö (ml. kons. ja yhteisöllinen työ) 5 tuntia viikossa****, 203,7 tuntia vuodessa
- työnohjaus 0,5 tuntia viikossa, 20,4 tuntia vuodessa

Em. työ yht. ≈ 733,4 tuntia vuodessa. Vastaanottotyöhön jää ≈ 824,9 tuntia vuodessa.

- Terveyden- ja sairaanhoitoon sekä puhelin ja sähköiseen työhön käytetty työaika vuodessa 0,282 tuntia /opiskelija. 1800 opiskelijaa * 0,282 = 507,6 h.
- Terveystarkastus opiskelijoille (30 min /opiskelija). 1800 opiskelijaa, joista 1/3 uusia (600 * 0,5h = 300 h).

Työaikaa kaiken em. jälkeen jää ≈ 17,3 tuntia vuodessa.

*Lääkäriliiton keskiarvo, sairausloman ajaksi ei ole sijaista.

**Lääkäriliiton suositus ulkopuolisen täydennyskoulutuksen määrästä.

***Lääkärien virkaehtosopimus.

****Ajat perustuvat arvioon, jossa on hyödynnetty opiskeluterveydenhuollon verkoston kautta vastuulääkäreille tehtyä kyselyä. Laskelmassa on lähdetty siitä, että yhteisölliseen työhön tulisi kohdentaa enemmän työaikaa.

KORKEA ASTEEN OPISKELUTERVEYDENHUOLLON YLEISLÄÄKÄRIN TYÖN MITOITUSSUOSITUKSEKSI ESITETÄÄN 1 LÄÄKÄRI / 3300 OPISKELIJAA.

Mitoituslaskelmassa käytetyt taustatiedot:

- työviikkoja vuodessa 52,14 vk
- työtunteja teoriassa vuodessa 1994,36 h
- tunteja viikossa 38,25 h, päivässä 7,65 h
- vuosilomaa 30 päivää vuodessa (vuosiloman aikana ei ole sijaista) = 229,5 h
- 9 arkipyhää vuodessa = 68,9 h
- 8 sairaspäivää vuodessa* = 61,2 h
- täydennyskoulutus 10 pv vuodessa** = 76,5 h

Em. työ yht. ≈ 436,1 tuntia vuodessa. Työaika jää ≈ 1558,3 tuntia (40,74 viikkoa).

- palautumistauot 2,5 tuntia viikossa (sis. ruokatunnit 1h 40min/vko ja tauot 50 min /vko***, 101,9 tuntia vuodessa
- kokoukset matkoineen 2 tuntia viikossa****, 81,5 tuntia vuodessa
- toimistotyö (sis. kons. ja yhteisöllinen työ) 10,3 tuntia viikossa****, 419,6 tuntia vuodessa
- työnohjaus 0,5 tuntia viikossa, 20,4 tuntia vuodessa

**Em. työ yht. ≈ 623,4 tuntia vuodessa. Vastaanottotyöhön jää
≈ 934,9 tuntia vuodessa.**

- Terveiden- ja sairaanhoitoon sekä puhelin ja sähköiseen työhön käytetty työaika vuodessa 0,282 tuntia /opiskelija. 3300 opiskelijaa * 0,282 = 930,6 h.

Työaika kaiken em. jälkeen jää ≈ 4,3 tuntia vuodessa.

*Lääkäriliiton keskiarvo, sairausloman ajaksi ei ole sijaista.

**Lääkäriliiton suositus ulkopuolisen täydennyskoulutuksen määrästä.

***Lääkärien virkaehtosopimus.

****YTHS:ltä saatu tieto.

Liite 5. Mitoituslaskelmien reunaehdot ja rajoitteet

1. Laskelmat koskevat täysiaikaisesti opiskeluterveydenhuollossa työskentelevän terveydenhoitajan ja yleislääkärin työaikaa.
2. Laskelmissa oletetaan, että opiskeluterveydenhuolto vastaa terveydenhuoltolain 17 §:n mukaisten palvelujen tuottamisesta kokonaisuudessaan.
3. Terveydenhoitajamitoituksen osalta toisen asteen opiskelijoiden laskennallinen terveydenhoito- ja sairaanhoitopalvelujen käyttö perustuu toisen asteen opiskelijoiden lukuvuoden 2017–2018 terveyskeskus- ja opiskeluterveydenhuollon palvelukäyttöön ja korkea-asteen opiskelijoiden laskennallinen terveydenhoito- ja sairaanhoitopalvelujen käyttö YTHS:n piiriin kuuluneiden opiskelijoiden vuoden 2016 terveyskeskus- ja opiskeluterveydenhuollon palvelukäyttöön. Lääkärimitoituksen osalta sekä toisen asteen että korkea-asteen opiskelijoiden laskennallinen terveydenhoito- ja sairaanhoito-palvelujen käyttö perustuu yliopisto-opiskelijoiden vuoden 2016 palvelukäyttöön.
  - Yliopisto-opiskelijoiden perusterveydenhuollon avosairaanhoitopalvelujen käytöstä oli käytettävissä tietoa vain vuodelta 2016.
  - Lääkärin työn osalta toisen asteen opiskelijoiden kokonaispalvelukäytöstä ei ole luotettavaa tietoa.
  - Laskelmissa käytetty tieto on suhteellisen vanhaa ja on mahdollista, että palvelukäyttö on tästä muuttunut.
  - Digitalisaatio voi tehostaa toimintaa. Kun luotettavaa tietoa digitalisaation vaikutuksista terveydenhoitajan ja lääkärin työhön on, tulisi laskelmat tarkistaa.
  - Tilastojen puutteellisuuden myötä osaa tiedoista jouduttiin arvioimaan.
4. Laskelmissa YTHS:n ja Kelan tilastoista on käytetty yhteystapoja R10 (vastaanottokäynti), R50 (puhelintyö), R51 (sähköinen asiointi). Terveydenhoitajalaskelmassa käytetty toisen asteen opiskelijoiden kokonaispalvelukäyttö perustuu AvoHilmon käyntitilastoihin lukuvuodelta 2017–2018.
5. Terveydenhoitajalaskelmien osalta terveystarkastuskäyntien kesto perustuu kunnallisen opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajille tehtyyn kyselyyn (toinen aste) ja YTHS:ltä saatuun arvioon (korkea-aste). Muiden yhteystapojen kesto perustuu kunnallisen opiskeluterveydenhuollon lääkäreille tehtyyn kyselyyn ja sen pohjalta tehtyyn arvioon. Lääkärilaskelmien osalta kaikkien yhteystapojen käyntien kesto perustuu kunnallisen opiskeluterveydenhuollon lääkäreille tehtyyn kyselyyn (toinen aste) tai YTHS:ltä saatuun arvioon (korkea-aste).

Viimeisen kymmenen vuoden aikana opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö on muuttunut ja sitä ohjaava lainsäädäntö on kehittynyt ja tarkentunut. Muutokset edellyttivät uutta ohjeistusta lainsäädännön käytännön toimeenpanosta sekä suosituksia toimintakäytännöiksi. Vuonna 2020 uusittu ja 2021 päivitetty Opiskeluterveydenhuollon opas vastaa tähän tarpeeseen.

Oppaassa tarkennetaan erityisesti terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen sisältöä, opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettujen opiskelijoiden määrittelyä ja kansainvälisten opiskelijoiden palveluja. Lisäksi kiinnitetään huomiota mm. toiminnan tilastointiin, altistelähtöisiin terveystarkastuksiin sekä käytäntöihin erityisen tuen tarpeen ilmetessä. Vuoden 2021 päivityksessä oppaaseen on lisätty myös opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin henkilöstömitoitussuosituksset.

Oppaan tavoitteena on vahvistaa opiskeluterveydenhuollon kokonaisuutta ja yhtenäistää opiskeluterveydenhuollon käytäntöjä eri puolilla maata. Opiskeluterveydenhuollon opas on tarkoitettu erityisesti kaikille opiskeluterveydenhuollossa toimiville terveydenhuollon ammattilaisille ja vastuuhenkilöille, mutta myös päättäjille ja yhteistyökumppaneille.

Internet: stm.fi/julkaisut

JULKAISUJEN MYYNTI:
julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi

ISSN PDF 1797-9854
ISBN PDF 978-952-00-9695-3